

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví

Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Petra Myšková

Knihovnictví ve Švédsku

Diplomová práce

Praha 2006

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Milena Černá

Oponent diplomové práce: Stanislav Kalkus, Ph.D., MA

Datum obhajoby: 26. 5. 2006

Hodnocení: vyhovuje

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

pro Petra Myšková

obor Informační studia a knihovnictví

Název tématu: Knihovnictví ve Švédsku

Zásady pro vypracování:

Diplomová práce se zaměří na analýzu a popis vybraných otázek švédského knihovnictví, zejména na problematiku organizace, struktury švédských knihoven, knihovnického zákona, povinného výtisku či knihovnických asociací.

Předpokládaná struktura práce:

1. Historie a vývoj švédského knihovnictví
2. Současný stav švédského knihovnictví – organizace, struktura knihoven
3. Královská knihovna (Kungliga Biblioteket)
4. Knihovnické asociace, Organizace podporující knihovny, Spolupráce s ostatními severskými zeměmi
5. Knihovnický zákon, povinný výtisk

Diplomová práce bude připravena a upravena v souladu s platnými vnitřními předpisy FF UK a dalšími metodickými pokyny a normativními dokumenty.

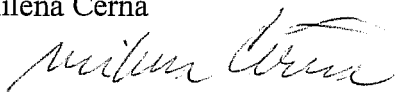
Rozsah grafických prací:

Rozsah průvodní zprávy:

Seznam odborné literatury:

1. THORHAUGE, J. *New trends in Scandinavian public libraries*. Ballerup : Bibliotekscentralens forl., 1988. 125 s. ISBN 8755216226.
2. MÄNTYKANGAS, A.;TORSTENSSON, M. On The Swedish Library Geography at the beginning of the 21st Century. In *Continuity, culture, competition : the future of library and information studies education? : proceedings of the 4th British Nordic Conference on Library and Information Studies, 21-23 March 2001, Dublin, Ireland*. [Bradford] : MCB UP, c2002.
3. TORSTENSSON, Magnus. Library History Research in Sweden : A field in Development. *Libraries and Culture*. 1990, vol. 25, no. 1, s. 11-26.

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Milena Černá



Datum zadání diplomové práce: 16.12.2005

Termín odevzdání diplomové práce:

L.S.



PhDr. Richard Papík, Ph.D.

.....
Vedoucí součásti-ředitel ÚISK FF UK

.....
Děkan FF UK

V Praze dne 16.12.2005

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.

V Praze, 10. dubna 2006

Petra Mýšková'

.....
podpis diplomanta

Identifikační záznam

MYŠKOVÁ, Petra. *Knihovnictví ve Švédsku [Librarianship in Sweden]*. Praha, 2006. 98 s., 8 s. příl. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví 2006. Vedoucí diplomové práce PhDr. Milena Černá.

Abstrakt

Tématem práce je charakteristika vzniku, vývoje, současného stavu a okolí švédských knihoven a knihovnictví. Cílem práce je popis a analýza vybraných otázek švédského knihovnictví se zaměřením na problematiku organizace knihoven, knihovnických asociací, knihovnického zákona či povinného výtisku. Hlavní pozornost je zaměřena na popis současného stavu švédského knihovnictví, rozdělení knihoven a knihovnických institucí v jednotlivých úrovních a jejich postavení ve společnosti.

Práce se věnuje také historii a vývoji knihoven ve Švédsku, předchůdcům knihoven v dnešním pojetí a událostem, které ovlivnily jejich vznik. Dále práce poskytuje informace o vývoji Královské knihovny, která zastává funkci národní švédské knihovny. Zabývá se také knihovnickými asociacemi a dalšími organizacemi a institucemi, které s knihovnami spolupracují a podporují jejich činnost.

V oblasti legislativy je v práci představen švédský knihovnický zákon a analyzována je také otázka povinného výtisku.

Klíčová slova

knihovní legislativa, knihovní zákony, knihovnická sdružení, knihovnické asociace, knihovnické služby, Královská knihovna, řízení knihoven, školní knihovny, Švédsko, univerzitní knihovny, veřejné knihovny.

OBSAH

PŘEDMLUVA.....	4
1 HISTORIE A VÝVOJ ŠVÉDSKÉHO KNIHOVNICTVÍ.....	6
1.1 Knihovny studijních kruhů – švédské specifikum	8
1.2 Lidové knihovny a jejich přeměna v městské veřejné knihovny	11
1.3 Švédské univerzitní knihovny	15
1.4 Vývoj nemocničních knihoven ve Švédsku	17
2 SOUČASNÝ STAV ŠVÉDSKÉHO KNIHOVNICTVÍ.....	21
2.1 Okolí švédských knihoven	21
2.2 Struktura knihoven.....	24
2.2.1 Veřejné knihovny	24
2.2.2 Školní knihovny	28
2.2.3 Krajské knihovny	30
2.2.4 Knihovny komunálních škol	30
2.2.5 Nemocniční knihovny	30
2.2.6 Vědecké knihovny.....	31
2.2.7 Švédský institut dětských knih.....	36
2.2.8 Švédská knihovna zvukových knih a Braillova písma	39
2.2.9 Nobelova knihovna	44
2.2.10 Imigrační institut	44
2.2.11 Státní zvukový a obrazový archiv	47
2.2.12 Švédská národní rada pro kulturní záležitosti	48
2.2.13 Výpůjční centra	50
2.2.14 Švédská škola knihovnictví a informační vědy	50
2.2.15 Národní úřad pro vyšší vzdělávání.....	51
2.2.16 Národní úřad pro vzdělávání.....	51
2.2.17 Věžeňská služba	52

3	KRÁLOVSKÁ KNIHOVNA	53
3.1	Historie Královské knihovny	53
3.1.1	Národní knihovna.....	53
3.1.2	Knihovna v Královském paláci Tre Kronor	54
3.1.3	Knihovna v novém Královském paláci	56
3.1.4	Větší důraz na švédské tisky	58
3.1.5	Přesun do Humlegården	60
3.1.6	Královská knihovna jako švédská národní knihovna	61
3.1.7	Dvě nová křídla.....	63
3.1.8	1952 – počátek nové éry	64
3.1.9	Změny v 70. letech.....	65
3.1.10	Léta 1977 až 1997.....	66
3.2	Zahraniční literatura ve sbírkách Královské knihovny	68
3.2.1	Švédská literatura publikovaná v zahraničí. Suecana Extranea.....	68
3.2.2	Akvizice starší a antikvariátní literatury	69
3.3	Úřad pro národní koordinaci a vývoj	69
4	KNIHOVNICKÉ ASOCIACE	
	ORGANIZACE PODPORUJÍCÍ KNIHOVNY	
	SPOLUPRÁCE S OSTATNÍMI SEVERSKÝMI ZEMĚMI	
	71
4.1	Knihovnické asociace.....	71
4.1.1	Švédská knihovnická asociace	71
4.1.2	Společnost švédských knihovníků	73
4.1.3	Švédská asociace informačních specialistů	73
4.1.4	Knihovny ve společnostech	75
4.1.5	Knihovnická unie	75
4.1.6	Švédská unie oblastních úředníků	75
4.1.7	Knihovnické muzeum	76
4.2	Organizace podporující knihovny	76
4.2.1	Agentura švédských knihovnických služeb	76
4.2.2	Knížní a knihovnický veletrh v Göteborgu	77
4.3	Spolupráce s ostatními severskými zeměmi.....	77

4.3.1	Scandia Plan	77
4.3.2	Severská kulturní spolupráce	78
5	KNIHOVNICKÝ ZÁKON	
	POVINNÝ VÝTISK.....	82
5.1	Knihovnický zákon	82
5.2	Povinný výtisk	85
5.2.1	Charakteristika povinného výtisku.....	85
5.2.2	Cíle povinného výtisku	86
5.2.3	Kdo odevzdává povinný výtisk	86
5.2.4	Instituce, které získávají povinný výtisk	87
5.2.5	Materiály, které nejsou předmětem povinného výtisku.....	87
5.2.6	Zákon o povinném výtisku.....	88
5.2.7	Nařízení	88
6	ZÁVĚR.....	90
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INFORMAČNÍCH	
	ZDROJŮ	92
8	SEZNAM PŘÍLOH.....	98

PŘEDMLUVA

Jako téma pro svou diplomovou práci jsem si zvolila Knihovnictví ve Švédsku. Výběr tématu nebyl náhodný, vedlo mě k němu poznání různých typů knihoven během mého půlročního studijního pobytu ve švédském městě Borås. A jelikož v českém prostředí téma švédských knihoven a knihovnictví nebylo dosud zmapováno, rozhodla jsem se tohoto úkolu zhostit pomocí své diplomové práce. Jako u každé charakteristiky a popisu stavu knihovnictví nějaké země, je i téma švédského knihovnictví velice široké a je možno ho nahlížet z mnoha směrů.

Cílem diplomové práce je charakteristika vybraných otázek švédského knihovnictví, zaměřuje se zejména na problematiku organizace švédských knihoven, knihovnického zákona, povinného výtisku či knihovnických asociací. Těmito tématy se zabývají jednotlivé kapitoly práce. První kapitola je věnována historii a vývoji švédského knihovnictví, kde jsou vymezeni hlavní a významnější předchůdci současných švédských knihoven a události, které ovlivnily jejich vznik. Obsahem kapitoly Současný stav švédského knihovnictví je rozdělení a popis jednotlivých úrovní švédského knihovnictví, organizace knihoven a konkrétní složky tohoto celku. Následující kapitola přibližuje instituci národní švédské knihovny, tj. Královskou knihovnu. Za ní následuje kapitola zabývající se dalšími aktéry knihovnictví, tedy švédskými knihovnickými asociacemi, organizacemi, které podporují knihovny a část této kapitoly se věnuje také spolupráci s ostatními severskými zeměmi. Poslední kapitola se obrací k problematice švédského knihovnického zákona a povinného výtisku.

Součástí práce jsou přílohy, na nichž jsou zobrazeny obrázky a schémata, které mají text doplnit, obohatit a umožnit lepší představu o pojednávaném tématu. Jednou z příloh je také rejstřík zahraničních institucí a pojmů. V něm uvádím abecedně řazené instituce a cizí pojmy, které se v textu objevují. Některé jsou uváděny ve švédském originále, jiné v anglickém jazyce, a to v závislosti na pramenu, ze kterého jsem daný výraz přejímala.

Metody, použité při psaní diplomové práce, jsou převážně deskriptivního charakteru, neboť práce má být celkovým pohledem na stav švédského

knihovnictví. Rozsáhlost celé problematiky vedla k vymezení určitých oblastí, které jsou dané strukturou práce.

Diplomová práce je zpracována dle normy ISO 690 (ISO 690-2). Záznamy použité literatury se nachází v abecedním seznamu na konci práce.

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Mileně Černé za vedení této práce, její cenné připomínky, názory, ochotu s jakou přistupovala ke konzultacím a veškerý čas, který mi při těchto konzultacích věnovala.

Jelikož většinu materiálů, ze kterých jsem při psaní své práce vycházela, mi poskytl profesor Magnus Torstensson ze švédské vysoké školy knihovnictví a informačních studií v městě Borås (Bobliotekshögskolan i Borås), ráda bych mu také za veškerou pomoc při přípravě mé práce poděkovala.

Rozsah, úroveň a kvalita knihovnických služeb jsou projevem vyspělosti každého národa a domnívám se, že naopak tuto úroveň vyspělosti současně ovlivňují. Z toho je patrné, že knihovny jako vzdělávací a kulturní centra si udržely a nepochybně i budou udržovat nadále své významné a nezaměnitelné místo i v 21. století.

1 HISTORIE A VÝVOJ ŠVÉDSKÉHO KNIHOVNICTVÍ

Původ švédských veřejných knihoven můžeme najít v požadavcích na všeobecné vzdělání vycházející z Protestantské reformace. Na začátku 17. století, kdy existovaly malé církevní výpůjční knihovny, byla gramotnost relativně vysoká. Původně tyto knihovny obsahovaly náboženské příručky a sbírky praktické a ekonomické literatury z období osvěcenství. V historii hrála Švédská církev důležitou roli v lidovém vzdělávání. Podle Švédského církevního zákona z roku 1686 byli kněží zodpovědní za gramotnost kongregace a jediná vzdělaná osoba ve farnosti byl pastor, který také konzultoval zemědělské a lékařské záležitosti. První farní knihovny vznikly kolem roku 1800, většinou přeměnou z původních církevních výpůjčních knihoven. V 60. letech 19. století už více jak polovina farností měla svou knihovnu. Založené byly na myšlence rovnosti, filantropie a civilismu doby a měly za úkol prosazovat morálku a profesionální dovednosti mezi nižšími třídami a tak předcházet sociálním konfliktům. Knihovny úzce spolupracovaly se základními školami, učitelé často působili jako knihovníci. V roce 1842 byl uzákoněn první kodex základního vzdělání (*folkskolestadga*). Do farních knihoven však bylo nakupováno příliš málo moderní beletrie a sociální a politické literatury a na konci 19. století byly knihovny již často zastaralé. I přes jejich velké množství však nevycházely vstříc potřebám čtenářů a brzy začaly stagnovat. [38]

Během posledních tří desetiletí 19. století prošlo Švédsko obdobím prudkých změn, města rostla a sociální problémy jako opilství se staly viditelnějšími. V mnoha městech byly ustanoveny komise, aby představily návrhy jak „by mohl být zvyk přílišného pití omezen“. Mezi nápady se také objevilo vytvoření čtenářských místností, kde by si pracující mohli přečíst noviny, knihy, napsat dopisy a mohli by zde dostat také nějaké jídlo a nealkoholické nápoje. První čtenářské místnosti byly vytvořeny v Göteborgu v roce 1882, další následovaly kolem roku 1900 v jiných velkých městech jako Malmö, Stockholm, Karlstad a Gävle. V Göteborgu byly čtenářské místnosti dlouho provozovány místní oficiální společností na výrobu alkoholických nápojů a financovány z jejich nadbytečných výnosů. V několika větších městech byly authority spíše ochotné

použít veřejné zdroje na jednoduché čtenářské místnosti pro pracující než investovat do více rozvinutých knihoven, které by sloužily veškerému obyvatelstvu.

Švédské veřejné knihovny měly v podstatě tři větší, významnější předchůdce. Prvním z nich byly farní knihovny, o kterých již byla zmínka výše, a jejichž význam na konci 19. století upadal. Druhým předchůdcem byly knihovny liberálních filantropů, které ovšem také postrádaly ve svých sbírkách moderní beletrii a další literaturu, o kterou se zajímaly tehdejší čtenáři. A za třetí předcházely současným veřejným knihovnám knihovny zakládané a spravované třemi velkými lidovými hnutími, kterými jsou: obrozenecké hnutí (svobodná církev), protialkoholické hnutí a dělnické hnutí. Lidé z dělnického (sociálně demokratického) hnutí zakládali vlastní knihovny, aby vyhověli potřebám čtenářů, kteří nenašli odezvu ve farních knihovnách. Tyto nové knihovny byly financované zejména předplatným a z přebytečných zisků z různých akcí hnutí, z poplatků odborových organizací a z poplatků za půjčování. Knihy byly v dělnických knihovnách považovány za důležitý prostředek boje za zrovnoprávnění pracujících. Z některých velkých dělnických knihoven, např. v Helsingborgu, Malmö a Stockholmu se na počátku 20. století vytvořily významné kulturní instituce. Ve Stockholmu spojily různé sociálně demokratické unie své knihovny a díky tomu mohla být v roce 1892 otevřena Stockholmská dělnická knihovna (*Stockholm's arbetarbibliotek*), která se během prvních několika let 20. století stala největší a nejvýznamnější lidovou knihovnou ve Švédsku. Výzkum z roku 1917 ukázal, že v té době bylo ve Švédsku nejméně 54 dělnických knihoven.

Nejen dělnické hnutí, ale také ostatní dvě hnutí (obrozenecké, protialkoholické) vytvářela na konci 19. století své knihovny. Aktivity všech tří hnutí byly do značné míry spojené se vzděláváním. Nejednalo se však pouze o základní vzdělání pro děti, šlo zejména o vzdělávání dospělých, které bylo ve Švédsku označováno pojmem lidová výchova, vzdělávání (*folkbildning*). V polovině 19. století byly tímto výrazem myšleny vzdělávací práce pro nižší vrstvy

obyvatelstva. Na počátku 20. století převzala pojem *folkbildning* lidová hnutí a jeho význam se rozšířil na celé obyvatelstvo. [39]

1.1 Knihovny studijních kruhů – švédské specifikum

Protialkoholické hnutí založilo v roce 1894 knihovnu ve spolupráci se vznikajícími vzdělávacími aktivitami Mezinárodního řádu Templářů (*the International Order of Good Templars, IOGT*). A například v Luleå se knihovna tohoto hnutí stala základem pro veřejnou knihovnu v roce 1903. Na počátku 20. století byla uvnitř Templářského řádu v Lundu představena nová metoda studijní práce. Východiskem nových procedur byla kritika starých metod vzdělávání dospělých, které byly zaměřeny na kurzy běžných školních předmětů. Ty přinášely mnoho problémů. Kurzy byly příliš náročné, neposkytovaly dostatek znalostí o životě a společnosti a většina účastníků opustila kurzy ještě před jejich dokončením. Oscar Olsson, hlavní propagátor nové studijní metody ve Švédsku, upozornil na to, že nebylo dobré po celodenní práci posadit muže a ženy do školních lavic. Potřebovali něco jiného, něco, co mělo význam pro jejich životy. Co bylo potřeba, byla radost z vědění, nikoli školní znalosti. Pro Olssona byly knihy, zejména beletrie, nejdůležitější ve studijních kruzích, jak byla ta nová metoda označena. Olssonova představa byla, že každý člen studijního kruhu, kolem deseti až patnácti lidí, přinese jednu knihu, podá o ní několik základních informací (o obsahu) a pak nechá knihu cirkulovat mezi členy. Na konci každého roku byly knihy shromážděny k vytvoření knihovny, která byla přístupná všem členům studijního kruhu. Pro Olssona byly studijní kruhy nejlepším, nejjednodušším a nejlevnějším prostředkem k zakládání a rozvíjení prvotřídních knihoven po celém Švédsku. Olsson byl také nazýván „otcem studijních kruhů“. [40]

V této době měly lidové přednášky nejlepší zdroje ze všech odvětví lidového vzdělávání a od roku 1884 se jim dostávalo také státní podpory. Model studijní práce, který byl poprvé představen v Lundu, brzy obdržel peněžitou pomoc od organizace IOGT (Mezinárodní řád Templářů) a bylo založeno mnoho studijních kruhů. Valfrid Palmgren, která měla za úkol prozkoumat základ státní

podpory veřejným knihovnickým službám, shledávala studijní kruhy a jejich knihovny natolik cennými, že navrhla, aby dostávaly státní podporu. To také bylo zahrnuto do nového zákona o veřejných knihovnách z roku 1912. Díky němu byla také studia sociálně demokratických dělnických hnutí organizována pomocí Asociace dělnického vzdělávání (*Arbetarnas Bildningsförbund, ABF*), založené ve stejném roce. Většina původních dělnických knihoven byla v průběhu následujících období přeměněna na knihovny studijních kruhů v rámci ABF. Některé větší knihovny získaly značné dotace od své samosprávy. To byl také jeden z důvodů, proč mohly být provozovány i bez státní podpory a zůstat nezávislé mimo kruhy ABF. Později byly zapojeny do systému místních samosprávních veřejných knihoven.

Záměrem ABF (Asociace dělnického vzdělávání) bylo organizovat půjčování knih a zajišťovat přednášky uvnitř „světa dělníků“. ABF byla organizována jako asociace pro organizace, neexistovalo individuální členství, místo toho byli pracující přijímáni skrze odborové organizace, politické strany a spolupracující společnosti.

Rickard Sandler, pozdější hlavní sociálně demokratický politik, se stal prvním ředitelem studií v rámci ABF. V roce 1917 prezentoval své představy o práci studijních kruhů v časopise *Knížní domek (Bokstugan)*, který v tom samém roce založil společně s Oscarem Olssonem. Název jeho článku je „Rozmanitost nebo pošetilost“ („*Mångfald eller Enfald*“). Samozřejmě obhajuje rozmanitost. Žádný recept na práci studijních kruhů nemůže být popsán. Vyjádřil zde názor, že není jiného vzdělání než vlastní vzdělání (*self - bildning*), to je ta jediná možná cesta k získání vzdělání. To podstatné totiž nemůže pocházet zvenčí. [39]

Až v roce 1938 si Asociace dělnického vzdělávání (ABF) vytvořila první cíle ve vzdělávání. Cílem bylo díky nezávislé, dobrovolnické, vzdělávací práci, která je nábožensky a politicky nezávislá, vychovávat na demokratickém základě své členy pro dělnické hnutí a zpřístupnit kulturní hodnoty všem občanům. V cílech je jasně viděn důraz na význam distribuce kultury. Během 30. let 20. století bylo v rámci ABF problematické vytvářet vlastní kulturní produkty a to i přesto, že amatérskému divadelnímu umění se dostávalo v této době velké podpory.

Nicméně po válce byly amatérské aktivity ve studijních kruzích Asociace dělnického vzdělávání zcela běžné.

Počet studijních kruhů v rámci ABF rychle vzrostl z 57 v prvních letech (1912-1913) na 1 000 v roce 1920, 3 000 v roce 1930 a 8 000 v roce 1946. Během 30. a 40. let byly studijní kruhy Asociace dělnického vzdělávání často považovány za alternativu vzdělávacího systému pro pracující. Pro ně bylo stále velice obtížné vstoupit na střední školu a toto bylo někdy dokonce viděno jako „užitečné bezprávi“. To znamenalo, že bylo jednodušší udržet talentované pracovníky v dělnickém hnutí, kde byli více užiteční. [39]

V roce 1947 se výrazně zlepšily státní podpory asociacím vzdělávání dospělých. Do té doby byly finance poskytovány pouze knihovnám studijních kruhů, nyní byly příspěvky využity i na platy učitelů, budovy a další. Posílená ekonomika asociací vzdělávání dospělých vedla k velkému rozšiřování jejich aktivit až do roku 1980, kdy zhoršující se ekonomika státu měla vliv také na tyto asociace. V 90. letech 20. století bylo ve Švédsku každoročně kolem 300 000 studijních kruhů s přibližně 2,5 miliony účastníků (kolem 1,5 milionu lidí, z nichž mnozí byli členy dvou či více kruhů). Kruhy byly organizovány jedenácti asociacemi vzdělávání dospělých, mnohé z nich byly přidruženy politickým organizacím nebo lidovým hnutím. Asociace dělnického vzdělávání byla největší s 31 procenty účastníků.

Největší zájmovou oblastí studijních kruhů v 90. letech 20. století bylo umění, zejména dekorativní umění s 42 procenty všech kruhů. Sociální témata měla 17 procent, jazyky 11 procent a ostatní předměty jako například počítačová věda, přírodní vědy, technologie a lidské záležitosti měly dohromady 30 procent. Kromě studijních kruhů měly asociace vzdělávání dospělých také kolem 100 000 kulturních programů s přibližně 10 miliony návštěvníků a téměř 30 000 kulturních skupinových aktivit s 400 000 návštěvníky. To je na zemi s 8,5 miliony obyvatel opravdu hodně. [39]

V mnoha venkovských a některých městských oblastech byla na dlouhou dobu knihovna studijních kruhů jedinou knihovnou. V 39 procentech zde ještě v roce 1947 nebyla žádná veřejná knihovna. Nicméně většina oblastí měla jednu nebo

i více knihoven studijních kruhů. Mnoho knihoven studijních kruhů se později přetvořilo ve veřejné knihovny. V malých správních oblastech se často staly hlavními knihovnami a v těch velkých pobočkami. Proces transformace knihoven studijních kruhů ve veřejné knihovny se zrychlil zejména v 50. letech a v současné době jich zbývá pouze několik málo.

1.2 Lidové knihovny a jejich přeměna v městské veřejné knihovny

Novým termínem, který se objevuje na konci 19. století a hodně se rozšířil počátkem 20. století, je tzv. lidová knihovna (*folkbibliotek*). Výraz vznikl složením dvou slov, lid (*folk*) a knihovna (*bibliotek*). *Folkbibliotek* tedy doslova znamená knihovna pro lidi. Pojetí těchto knihoven však změnilo na počátku 20. století svůj význam, neboť se také změnil význam pojmu lid (*folk*). Dříve tento výraz označoval „nižší třídy, sociální masy“ a pojmem „lidová knihovna“ bylo tedy myšleno knihovna pouze pro tyto vrstvy a ne pro celé obyvatelstvo. Proto často propagátoři veřejných švédských knihoven vymýšleli nová označení jako veřejná (*offentliga*) nebo obecná (*allmänna*) knihovna (*bibliotek*). Ve Švédsku lidová hnutí, zejména dělnické hnutí, používala termín lid (*folk*) pro svá vlastní místa, jako například lidový dům (*folkets hus*) nebo lidový park (*folkets park*). To může vysvětlovat proč výrazem lidová knihovna (*folkbibliotek*) bylo myšleno knihovny pro celou populaci. Nyní nebyl pojem *folk* užíván pouze vyššími třídami pro označení nižších tříd, ale byl také užíván lidovým hnutím k označení jich samých, jejich členů. [38]

Původní lidové knihovny byly velice malé, špatně vybavené a otevřené pouze několik hodin týdně. V první polovině 20. století se však začaly transformovat do knihoven podle pojetí anglo - amerických veřejných knihoven. To znamenalo knihovny dobře vybavené, zdarma přístupné všem sociálním vrstvám společnosti, provozované a financované místními obcemi, s vhodnými budovami a nábytkem, profesionálními zaměstnanci, rozmanitým knihovním fondem, prodlouženou otevírací dobou, dětským, referenčním a jiným oddělením. V roce

1911 organizovala Valfrid Palmgren z Královské knihovny ve Stockholmu první švédskou knihovnu nového typu, dětskou knihovnu ve Stockholmu. O rok později schválila vláda zákon, který poskytoval finanční podporu veřejným knihovnám. V této době zřídila vláda také Poradní úřad pro knihovny (*Library Adviser's Office*) k poskytování poradenství, řízení a kontroly. Kolem roku 1930 měla většina velkých měst ve Švédsku dobře rozvinutou knihovnu, která mohla být srovnávána s anglo - americkým pojetím veřejných knihoven.

Také demokratizace a ekonomický rozvoj ve 20. století přály veřejným knihovnám. Důležité byly zejména vznikající knihovny ve třech největších švédských městech – Stockholm, Göteborg a Malmö.

Göteborgská lidová knihovna (*Göteborgstads folkbibliotek*) získala v roce 1897 novou, moderní budovu. Protože byla financovaná skotským imigrantem Dicksonem, byla neformálně nazývaná Dicksonova lidová knihovna (*Dicksonska folkbibliotek*). Budova vypadala jako moderní veřejná knihovna v USA nebo Velké Británii, ale spravována byla stále starým způsobem a teprve až v roce 1932 získala profesionálně vyškolené zaměstnance, knihovníky. První podporu dostala knihovna od města v roce 1920 a řízena byla nezávislým výborem až do roku 1950, kdy byla převedena pod město. Ve stejné době existovala v Göteborgu městská knihovna (*Göteborgs stadsbibliotek*), což ovšem byla knihovna Göteborgské akademie (*Göteborgs högskola*). V roce 1954 se akademie přeměnila na státní univerzitu a její knihovna změnila v roce 1961 jméno na Göteborgskou univerzitní knihovnu (*Göteborgs universitetsbibliotek*). Když se veřejná knihovna stěhovala do své nové budovy v roce 1967, změnila název na současný Göteborgská městská knihovna (*Göteborgs stadsbibliotek*).

První lidovou knihovnou v Malmö byla takzvaná Výpůjční knihovna pro pracující třídu (*Lån-bibliotek för arbetsklassen*), založená kongregací Švédské církve v roce 1855. V roce 1917 byla knihovna připojena jako pobočka Městské knihovny Malmö (*Malmö stadsbibliotek*), která byla založena v roce 1905. Knihovníka na plný úvazek získala knihovna v roce 1922 z univerzitní knihovny v Lundu. Když se Městská knihovna v Malmö stala obecní veřejnou knihovnou (1927), zahrnula čtyři původní samostatné knihovny.

Na konci 19. století měl Stockholm mnoho různých typů vědeckých knihoven, zahrnující i Královskou knihovnu (*Kungliga bibliotek*). Nacházely se zde také dělnické knihovny, knihovny asociací liberálního vzdělávání či knihovny jednotlivých kongregací, nejstarší z 60. let 19. století. V roce 1928 bylo množství stockholmských veřejných knihoven sjednoceno do jednoho systému, Městské knihovny ve Stockholmu (*Stockholms stadsbibliotek*), umístěné do budovy architekta Gunnara Asplunda. [38]

Roku 1930 zvýšila vláda základní dotace, přidala doplňkové dotace pro ocenění kvalitních služeb a začala se speciálními dotacemi na podporu okresních knihoven. Stále byly podporovány knihovny studijních kruhů, ale očekávalo se, že se stanou součástí městských organizací, pokud tyto organizace byly dostatečně silné. Začleňování bylo urychleno rozvojem veřejných knihoven a vývojem moderní společnosti a její informační potřebou. Tato integrace byla dokončena v 50. letech.

50. a zejména 60. léta byla dobou pokroku. Knihovny, nacházející se v této době ve všech správních oblastech a umístěné v budovách, které v sobě spojují funkčnost s vysokou úrovní designu, nabízely všestranně vybavené sbírky organizované moderními technikami a obsluhované profesionálními knihovníky. Střed zájmu se přesunul z pedagogického chápání vzdělávání dospělých k zajištění všem přístupné kultury, informací a společenských styků. Knihovny poskytovaly různé typy mediálních služeb. Navíc zahrnovaly také služby pro tělesně postižené, osoby v domácnosti, v domovech důchodců a etnické minority. Knižní automobily a lodě zajišťovaly knihovnické služby v málo obydlených oblastech. Výpůjční systém posílal materiály z krajských a vědeckých knihoven a ze tří, státem podporovaných, výpůjčních center. Zvýšené pracovní náklady byly překonány spoluprací, dlouhodobým plánováním a také automatizací. Určité praktické otázky byly řešeny Službou pro knihovny (*Library Service*), spolupracující obchodní společností. Od 40. let 20. století byl zaznamenán stálý nárůst v prestiži čtenářů, přibývalo více vzdělaných čtenářů a kromě toho se knihovnické služby zaměřovaly na zvětšující se počet dětských

a mladých čtenářů. Opakované průzkumy prokázaly, že tento nárůst byl způsoben jak změnami ve společnosti, tak širšími možnostmi knihoven.

V 50. letech začala státní správa a místní samospráva formulovat a rozšiřovat kulturní politiku. Výzkumy v oblasti vzdělávání, kultury, sociální péče a informací ověřily, že knihovny hrály významnou roli v podpoře demokracie a v poskytování alternativ k nadměrné komerční kultuře. Stanoveny byly oficiální cíle. V mnoha oblastech byl knihovní výbor přeměněn na kulturní výbor a hlavní knihovník se často stal vedoucím městských kulturních aktivit.

Státní dotace zůstávaly neměnné až do roku 1966, kdy byly nahrazeny speciálními rozvojovými dotacemi. V roce 1974 byl Poradní úřad pro knihovny začleněn do Národní rady pro kulturní záležitosti (*Kulturrådet*). Bez specifického knihovního zákona a stanovených standardů dokázaly švédské knihovny, podporované většinou oblastními a krajskými úřady, udržet vysokou úroveň služeb během celého procesu.

Velká část švédských speciálních knihoven byla vytvořena ve Stockholmu. Byly spojeny s akademii, učenými společnostmi, muzei, archivy, státními institucemi a úřady, soukromými společnostmi a podniky. Většina vyrostla z informační potřeby 19. století podporované zrychlujícím se vývojem vědy, ale některé jsou výsledkem nedůvěry v zastaralé univerzity během Osvícenství. Příkladem jsou třeba Královská akademie věd (*the Royal Academy of Science*, 1739), Královská literární akademie (*the Royal Academy of Letters*, 1753) nebo Švédská akademie (*the Swedish Academy*, 1786). [42]

Švédské školní knihovny byly po většinu svého vývoje nezávislé, ale spolupracovaly s veřejnými knihovnami. Původně byl švédský školský systém rozdělen do dvou linií: první tvořily základní školy, které byly povinné až od roku 1842 a druhou byly střední a vysoké školy. Pro tuto druhou linii existovalo mnoho knihoven, většinou byly nákladné a se středověkými tradicemi, takže nebyly adekvátní pro současné školní děti. Školní knihovny se postupně reformovaly od konce 19. století jako výsledek moderních představ o aktivním a plánovaném vzdělávání. Nad knihovnami základních škol, které byly po dlouhou dobu totožné s farními knihovnami, nebo byly jejich součástí,

dohlížel často učitel. S příchodem reforem základních škol v 50. a 60. letech 20. století se dva školské systémy spojily v jeden společný celek. Knihovny byly uznány jako centra, která byla zapojena do učebních osnov v letech 1967, 1969 a 1980 s vylepšenými obecními a státními zdroji.

Švédská knihovnická asociace (*Sveriges Allmänna Biblioteksforening*) byla založena v roce 1915 aby sloužila zájmům veřejných, školních, nemocničních a vědeckých knihoven. Mnoho dalších profesionálních knihovnických organizací reprezentovalo specifické zájmy knihoven, z nichž mnohé byly plněny jejich vlastními časopisy.

1.3 Švédské univerzitní knihovny

Vývoj univerzitních knihoven ve Švédsku se podobá vývoji univerzitních knihoven ve Střední a Východní Evropě, vycházející z klášterních knihoven, z nichž jsou nejznámější dominikánské a františkánské kláštery ve Stockholmu a Sigtuně. Tyto knihovny tvořily základ budoucího univerzitního systému. Během 16. století upadly církevní a duchovní knihovny do těžkých časů. Protestantská reformace zapříčinila zmatek v kláštorech. Případné zrušení klášterních knihoven urychlilo rozdělení, nebo dokonce zničení vzácných sbírek a ztrátu mnoha rukopisů. Mezi těmi, které přežily, byla nejvýznamnější sbírka opatství Vadstena, která byla přesunuta do Stockholmu a nakonec se stala součástí sbírky v Uppsale.

V 17. století se univerzitní knihovny začaly vyvíjet důsledkem královských zájmů, vládních nařízení, protestantské reformace a třicetileté války. Přestože byla univerzita v Uppsale založena již roku 1477 a je nejstarší univerzitou ve Skandinávii, její knihovna byla založena až v roce 1620 králem Gustavem Adolfem. Fakulta vzdělávání dohlížela na knihovnu do roku 1638, do doby, kdy byla vytvořena oficiální knihovnická pozice.

Drancováním a rabováním za třicetileté války shromáždila armáda knihovní sbírky z mnoha dobytých území. Tyto předměty byly darovány knihovně v Uppsale. Dodatečně byl knihovně přidělen roční příjem v hodnotě

200 švédských peněz, který byl zamýšlen na nákup knih a materiálů jako pomoc švédským odborníkům pro jejich výzkumné snahy.

17. století zažilo také založení univerzitní knihovny v Lundu v roce 1688 Karlem X. Až do roku 1671, kdy se katedrála v Lundu stala univerzitním majetkem, těžila knihovna z nepřetržité královské patronace. Nákup zahraničních materiálů z Francie a Itálie a státní konfiskace soukromých švédských knihoven rozmnožovaly rostoucí univerzitní sbírky.

Vládní nařízení z roku 1661 prohlásilo Královskou knihovnu a Národní archiv za depozitáře pro práci vytvořenou švédskými tiskárnami. V roce 1692 bylo nařízení rozšířeno na Uppsalu a její knihovna se stala depozitářem pro tištěné materiály z tiskáren ve Stockholmu, Uppsalu, Strangnas a Vasteras, zatímco knihovna v Lundu byla označena roku 1698 za depozitář pro všechny švédské tiskárny. Prakticky to však trvalo až do roku 1885, než se nařízení stalo plně funkční a přínosem pro švédské knihovní sbírky.

Na rozdíl od trvalého úsilí předcházejícího století, v 18. a 19. století se univerzitní knihovny rozvíjely velice pomalu. 18. století bylo charakteristické závislostí na soukromých sběratelích, jejichž zájmy a dotace byly pro knihovnický vývoj rozhodující. Mezi jinými, M. Falkenberg daroval v roce 1780 Lundu svou sbírku v rozsahu 1 372 knih a 21 rukopisů. Knihovník Johan Corylander napsal zprávu o stavu a situaci v knihovně, ve své době ojedinělý dokument. I přes všechny tyto snahy se 18. století projevilo jako odsouzené k zániku.

Soukromé dary pokračovaly i v 19. století. Zvýšené vládní dotace umožnily najímání dalšího knihovnického personálu, výměnu zahraničních knih, stejně jako rozmnožení sbírek. V roce 1859 byla Uppsala popisována jako město s největší knihovnou ve Švédsku, obsahující více než 135 000 tištěných svazků s přibližně 7000 rukopisy. Lund byl držitelem 70 000 svazků a 2000 rukopisů. Roku 1890 byla založena Univerzitní knihovna v Göteborgu na základě Göteborgské muzejní knihovny. Po sloučení s dalšími knihovnami se stala vědeckou knihovnou pro Göteborgskou univerzitu. Sledujíc významné kroky Univerzitní knihovny v Lundu (*Lunds Universitetsbibliotek*) a Univerzitní

knihovny v Uppsale (*Uppsala Universitetsbibliotek*), stala se v roce 1950 Univerzitní knihovna v Göteborgu (*Göteborgs Universitetsbibliotek*) deponitní knihovnou pro švédské tisky.

Pokrok z 19. století se ještě zrychlil na počátku století 20. Byly zde snahy zajistit dotace pro nové stavby a renovace budov starých. V letech 1900 a 1907 postavily Univerzita v Göteborgu a Univerzita v Lundu nové knihovní budovy. Švédské knihovny pokračovaly ve zpracování meziknihovního výpůjčního systému s ostatními skandinávskými knihovnami. Kromě toho přírůstky díky zahraniční výměně tvořily oporu vývoje sbírek až do roku 1953.

Po druhé světové válce se univerzitní knihovny snažily udržet krok s expanzí vyššího vzdělávání. Zatímco byly zakládány nové univerzity (během 70. let), knihovnická zařízení organizovala řešení problému rostoucích pedagogických a vědeckých potřeb. Univerzitní knihovna v Umeå se na počátku 70. let stala první univerzitní knihovnou, která začala používat otevřené knihovní police. O několik let později, univerzita v Lundu otevřela samostatnou knihovnu navrženou tak, aby sloužila nejen univerzitě, ale také průmyslovému a obchodnímu odvětví a široké veřejnosti. Stockholmská univerzita přebudovala svůj knihovní systém v roce 1983 přechodem od decentralizovaného k centralizovanému systému. Přibližně 1,2 milionu knih bylo dopraveno do nové knihovny z pěti různých míst.

V roce 1989 vlastnila Uppsala přes 4 miliony svazků, 29 400 běžných periodik, 27 000 inkunábulí a 30 000 rukopisů, zatímco Lund zvýšil své sbírky na 2,5 milionu svazků, 34 400 běžných periodik, 4 000 mikrofilmů a 45 000 rukopisů. Nově založené univerzity, například Linköping, Umeå, Örebro a Växjö zažily stálý a podobný růst knihovnických budov a sbírek. [42]

1.4 Vývoj nemocničních knihoven ve Švédsku

Švédsko vytvořilo speciální typ knihovny, integrovanou nemocniční knihovnu, která s několika výjimkami v Dánsku, Norsku a Velké Británii neexistuje jinde ve světě. Integrovaná nemocniční knihovna obsahuje jak lékařské tak všeobecné

oddělení a funguje tedy jako lékařská knihovna i jako knihovna pro pacienty a zaměstnance.

Cesta k těmto integrovaným nemocničním knihovnám vedla ve Švédsku přes patientské knihovny, které se rozvinuly nezvykle brzy a efektivně, zatímco specializované lékařské knihovny se vyvíjely o poznání později. Tyto okolnosti jsou pro Švédsko dosti specifické. Ve světě jde většinou o opačný případ.

Počátek nemocničních knihoven inspirovaných veřejnými knihovnami se datuje od 20. let 20. století, kdy byly díky dobrovolnickým snahám vytvořeny první patientské knihovny. V roce 1921 bylo ve Švédsku sedm patientských knihoven s celkovým počtem výpůjček 1 272 svazků. Ve 30. letech vznikla forma organizace, kde mohly veřejné knihovny řídit svou práci. Tento nový typ spolupráce mezi nemocničními a veřejnými knihovnami se stal běžnou praxí pro všeobecné knihovny (kombinující zaměstnanecké a patientské knihovny). Dnes jsou téměř všechny nemocniční knihovny pobočkami veřejných knihoven.

V dnešní době jsou nemocniční knihovny financovány téměř výhradně okresními radami – odpovědnými autoritami pro zdravotní péči ve Švédsku. Tyto rady většinou pověřují místní správní orgány vedením nemocničních knihoven.

Během 50. a 60. let se aktivity veřejných i patientských knihoven viditelně zvýšily. Rozmach pramenil zejména ze schopností a dovedností profesionálně školených knihovníků, kteří se vypořádávali s provozem těchto knihoven stejně jako se zdravě ekonomickým klimatem doby.

Knihovny pouze s lékařskou funkcí nebyly v této době tak vyvinuté.

Vládní průzkum prováděný v 70. letech ukázal, že většina nemocnic a sanatorií ve Švédsku měla patientské knihovny (80%), zatímco pouze třetina (36%) měla k dispozici specializované lékařské knihovny. Větší část těchto specializovaných knihoven nebyla součástí systému veřejných knihoven a nebyla vedena zkušenými knihovníky. Dokonce většina z nich nebyla ani skutečnými lékařskými knihovnami, ale spíše neorganizovanými sbírkami lékařské literatury rozšiřované mezi kliniky a oddělení. Pouze několik lékařských knihoven bylo opravdu těmi pravými lékařskými knihovnami, vedenými kvalifikovanými knihovníky.

Informační exploze 60. let způsobila, že doktoři a jiný nemocniční personál se začali shánět po profesionálně kvalifikovaných knihovnických službách. Zdálo se tedy samozřejmé, že okresní rady a správy nemocnic pověřily profesionálně školené knihovníky, kteří provozovali patientské knihovny tak úspěšně, že přijali i odpovědnost za vedení specializovaných knihoven. Švédsko tak získalo mnoho integrovaných nemocničních knihoven, které prokázaly, že jsou moderní, efektivní a ekonomické. Tyto knihovny ve Švédsku stále rostou, zatímco lékařských specializovaných knihoven v nemocnicích, vedených školenými knihovníky, nebylo nikdy více než kolem deseti.

První integrovaná nemocniční knihovna ve Švédsku se objevila ve Falunu, kde nemocniční knihovnice Ulla Kjerrström pracovala neúnavně od poloviny 50. do poloviny 70. let jako průkopnice této nové organizační formy.

Během posledních 20ti let se různé přehledy zabývaly funkcí nemocničních knihoven ve Švédsku. Některé měly velký význam pro vývoj nemocničních knihoven v zemi a obvykle se zabývaly více méně obecnými knihovnickými aktivitami v nemocnicích. Všechny sdílely stejný pohled na cíle všeobecných nemocničních knihoven a jejich organizování.

V roce 1969 vydal Národní úřad pro vzdělávání (*Skolverket*) „Příručku pro knihovnické aktivity v trvalých institucích“ (*Guidelines for Library Activities at Long – Stay Institutions*). Tato příručka měla zvláštní význam pro vývoj švédských nemocničních knihoven, současně se standardy vztahujícími se k velikosti a rozměrům budov nemocničních knihoven. Tyto standardy byly ve stejném roce vydány Švédským institutem plánování a racionalizace (*the Swedish Planning and Rationalization Institute, SPRI*).

Zprávy publikované SPRI na konci 70. a počátkem 80. let také ovlivnily aktivity nemocničních knihoven. Jedna z těchto zpráv upozorňovala na knihovní budovy pro dětské knihovnické aktivity. Tyto zprávy zapůsobily také velice významně na vývoj knihovnického okolí lékařských i všeobecných knihovnických aktivit integrovaných nemocničních knihoven, patientských knihoven i skutečných lékařských knihoven.

Již od 20. let slouží švédské nemocniční knihovny také jako zaměstnanecké knihovny pro celý personál. Je evidentní, že tento pozitivní pohled na aktivity nemocničních knihoven pronikl do různých studií, které ovlivnily vývoj nemocničních knihoven ve Švédsku v průběhu posledních tří dekad. Znamená to, že švédské nemocniční knihovny se vyvinuly v knihovny, kde jsou vítány všechny kategorie pracovníků zdravotní péče, stejně jako pacienti. To mělo pozitivní efekt na aktivity lékařských knihoven jako celku. Integrované nemocniční knihovny se snažily o zpřístupnění svých služeb všem personálním kategoriím, nejen lékařům, i když ti jsou samozřejmě pro lékařské knihovnické aktivity tou nejdůležitější cílovou skupinou. Pacienti a jejich rodiny mají také přístup k literatuře v lékařské části integrovaných knihoven.

Dnes jsou švédské nemocniční knihovny úspěšné, jejich široká pole aktivit zahrnují vše od vyprávění příběhů pro děti až po vyhledávání literatury v počítačových databázích. Oddělení lékařské knihovny fungovalo tak odpovědně, že v roce 1989 čítalo toto oddělení 26 procent z celkového švédského užívání lékařské databáze Medlar v Knihovnickém a informačním centru Karolinského institutu (*Karolinska Institute Library and Information Center*). V porovnání s tím měl farmaceutický průmysl 22 procent a univerzitní knihovny 16 procent (měřeno ve švédských korunách – SEK). V současné době existuje více než 250 velkých integrovaných nemocničních knihoven, zatímco regionální lékařské knihovnické aktivity se nachází jen v šesti nebo sedmi okresech.

Opravdových lékařských knihoven, vedených profesionálními knihovníky, není stále více než deset. Nemocnice, které nemají ani integrovanou ani čistě lékařskou knihovnu, mají přístup pouze k organizovaným knihovním sbírkám klinik a jejich oddělení, nikoli k profesionálně vedené knihovně.

V okresech, kde se nachází integrované nemocniční knihovny a správa regionální lékařské knihovny, jsou nemocniční knihovnické služby obvykle na dosti vysoké úrovni. [21]

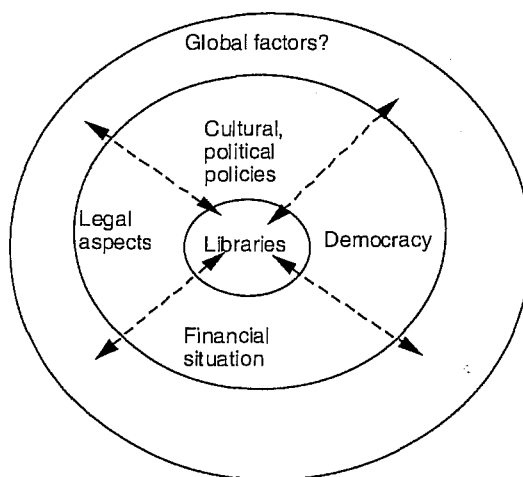
2 SOUČASNÝ STAV ŠVÉDSKÉHO KNIHOVNICTVÍ

Švédsko se svou populací téměř 9 milionů obyvatel se rozkládá na území o rozloze kolem 450 000 km², na jeden čtverečný kilometr připadá zhruba 22 obyvatel. Země se skládá z 290 správních oblastí s rozsáhlou místní samosprávou. Proto jsou veřejné knihovny primárně záležitostí místního společenství. Švédsko je také rozděleno na 24 administrativních oblastí (provincií, krajů), které jsou zodpovědné za zdravotnické služby v každém regionu, a které mají také kulturní funkci prostřednictvím krajských knihoven.

Švédské knihovny jsou provozovány různými typy organizací: centrální vládou, krajskými radami, městskými samosprávami, soukromými společnostmi nebo organizacemi se speciálními zájmy. Všechny typy knihoven jsou součástí národního knihovního systému pro výměnu médií a informací.

2.1 Okolí švédských knihoven

Následující obrázek naznačuje, jak vypadá okolí švédských knihoven. Obrázek uvádím s názvy v originále, tak, jak jsem je přejala z literatury. Český překlad následuje pod obrázkem.



Globální faktory (*global factors*)

Globální faktory jsou komplexní a těžko předvídatelné. Obecně můžeme říci, že moderní společnosti jsou ve vzájemných vztazích, a že stupeň těchto vztahů se

stále zvyšuje. Pokud by bylo Švédsko zasaženo globální finanční krizí, postihlo by to i švédské knihovny. Švédsko je také jedna z bohatších zemí světa a tento fakt umožňuje udržovat vysokou kvalitu vzdělávání a distribuce prosperity mezi obyvatelstvo.

Finanční situace (*financial situation*)

Švédské knihovny jsou převážně financované z veřejných zdrojů. Existuje také výběrová podpora od Švédské národní rady pro kulturní záležitosti (*Kulturrådet*). Tyto dotace pro veřejné knihovny jsou určeny pro aktivity jako například dětské knihy, zvukové knihy, bibliobus, knihovny na pracovištích, média pro etnické minority, počítačové projekty, projekty na podporu čtenářství a další.

Městské knihovny jsou financovány z místních daní. Proto těžce trpěly během finančních redukcí v 90. letech 20. století, společně s dalšími městskými aktivitami. V některých oblastech přinesly tyto redukce potřebu reorganizace v městských samosprávách. Mnoho z nich přejalo finanční řídicí modely z průmyslu.

Finanční pokles 90. let byl ve Švédsku nejhlubší od roku 1930. Jako bohatá země mělo Švédsko velice vysokou úroveň bydlení. Snížení s sebou přineslo také zhoršení služeb, působilo zejména ve veřejném sektoru a viditelné bylo na zvýšení nezaměstnanosti a obecně na distribuci prosperity ve Švédsku.

Počet poboček veřejných knihoven klesl na 20 procent, počet bibliobusů na téměř 25 procent. Zaměstnanců veřejných knihoven ubylo na více než 20 procent. Nákup knih se snížil z 257 na 225 knih na 1000 obyvatel za rok. Zvýšená kupní síla během posledních několika let je závislá na státní pomoci v hodnotě 25 milionů švédských korun za rok na nákup dětských knih. Výpůjčky knih, CD-disků a videofilmů se zvýšilo z 8,2 na 9 výpůjček na jednoho obyvatele za rok. [41]

Financování univerzitních knihoven bylo diskutováno ve zprávě s názvem „První úkol – univerzitní knihovna jako vzdělávací instituce a okolí vzdělávání“ Görana Gellerstama. Gellerstam, dřívější hlavní knihovník, byl určen jako vedoucí projektu Královské knihovny v červnu roku 2001. „První úkol“ označoval první

ze tří hlavních cílů švédských univerzit – vyšší vzdělávání, výzkum a vzájemné působení se společností.

Gellerstam ve své zprávě prohlašuje, že:

- na univerzitní knihovny byly kladeny nové požadavky v rámci švédských univerzit
- knihovny se staly místy, kde studenti pracují a setkávají se
- všechna knihovnická zařízení jsou buď nová, nebo byla vylepšena během 90. let
- otevírací hodiny byly rozšířeny – ačkoli v mezinárodní perspektivě jsou stále omezeny
- studenti mají téměř stejný přístup k informačním zdrojům jako profesori
- knihovny uskutečňují velké kurzy zaměřené na využití knihovny, moderní vyhledávání informací a informační gramotnost
- bylo těžké přijímat knihovníky, kteří by měli jak pedagogické, tak rozšířené počítačové znalosti [41]

Kulturní a politické faktory (*cultural, political factors*)

V současné době je podpora knihoven ustanovena v každé švédské politické straně a i v obyvatelstvu. 85 procent švédské populace považuje knihovny za důležité.

Na existenci knihoven se zde nachází společný názor (Knihovnický zákon), ale stále se vyskytují neshody mezi jednotlivými politickými stranami ohledně řízení knihoven. Malý počet dřívějších knihovnických poboček je provozováno na dohodu a tyto knihovny jsou svým přežitím závislé na veřejných knihovnách.

Demokracie (*democracy*)

Demokracie je společenský faktor. Obecně se dá říci, že švédské knihovny se snaží svou prací a funkcí přiblížit demokratickým ideálům společnosti.

Právní aspekty (*legal aspects*)

V roce 1996 vstoupil v platnost Švédský knihovnický zákon. O něm se však více zmíním v samostatné kapitole.

Výše popsaný obrázek má podat sice trochu zjednodušenou, nicméně alespoň určitou představu o okolí švédských knihoven. Knihovny ve Švédsku jsou významné instituce, chráněné zákony a obklopené ekonomikou.

2.2 Struktura knihoven

Švédské knihovny jsou rozděleny do tří úrovní: místní (local level), regionální (regional level) a centrální (central level). Mezi knihovny místní úrovně patří veřejné a školní knihovny. Na regionální úrovni jsou to okresní knihovny, knihovny komunálních škol a nemocniční knihovny. A centrální úroveň tvoří především vědecké (výzkumné) knihovny mezi které patří Královská knihovna, univerzitní knihovny, další vládní knihovny, speciální knihovny a knihovny společností a státní služby. Na centrální úrovni pracují také další knihovnické a knihovnám přidružené instituce, jako například Švédský institut dětských knih, Švédská knihovna zvukových knih a Braillova písma, Nobelova knihovna, Imigrační institut, Státní zvukový a obrazový archiv, Švédská národní rada pro kulturní záležitosti, Národní agentura pro vyšší vzdělávání či Vězeňská služba.

2.2.1 Veřejné knihovny

Veřejné knihovny (*public libraries*) mají sloužit jako nástroj veřejné vzdělávací politiky, kulturní politiky a tvoří nedílnou část demokratického procesu. Mají důležitou sociální funkci. Předpokládá se, že veřejné knihovny pracují se všemi médii, snaží se co nejvíce přiblížit místním obyvatelům a spolupracují se zájmovými organizacemi, kluby a asociacemi vzdělávání dospělých. Služby veřejných knihoven jsou bezplatné.

Knihy jsou nejdůležitějším prostředkem, kterým veřejné knihovny umožňují přístup ke znalostem, informacím a kulturním záležitostem obecně. Švédské knihovny nabízejí také knihy pro lidi s různým druhem postižení: knihy zvukové, v Braillově písmu, s extra velkými písmeny či knihy pro jednodušší čtení. Kromě knih však poskytují knihovny ještě mnohem více, například noviny, časopisy, zvukové nahrávky na deskách či kazetách, hudebniny,

partitury, jazykové kurzy, mapy, informace ze státní správy a místních samospráv, barevné diapozitivy, mikrofilmy a umělecké dokumenty o Švédské církvi pro účely genealogických výzkumníků. Dále knihovny nabízejí také široký program výstav a dalších kulturních aktivit, jako například vyprávění příběhů pro děti (někdy i v různých jazycích pro imigranty), loutková divadla a další.

Aktivity veřejných knihoven ovlivňují více lidí než jakákoli jiná forma veřejně podporovaných kulturních činností. Více než 50 procent dospělé populace ve věku 16-74 navštěvuje knihovny. Většina dětí je pravidelnými návštěvníky.

Struktura systému veřejných knihoven

Veřejné knihovny jsou součástí struktury, jejíž základ tvoří oblastní knihovny. Nad nimi je 24 krajských knihoven. Na vrcholu pyramidy jsou tři národně financovaná meziměstská výpůjční centra, která jsou speciálně zodpovědná za meziknihovní výpůjční systém a poskytují přístup k materiálům prostřednictvím vědeckých knihoven. Tato struktura se vyvinula ve výkonný systém na podporu spolupráce mezi knihovnami, zejména vzhledem k meziknihovním výpůjčkám mezi veřejnými knihovnami, ale také ve spolupráci s vědeckými knihovnami.

Systém veřejných knihoven zahrnuje 284 hlavních oblastních knihoven a 1 600 knihovnických poboček. Kdyby se média knihovních sbírek rozdělila mezi celou populaci, připadlo by na každého obyvatele asi 5,2 jednotky. Průměrný počet výpůjček je 9 výpůjček na jednoho obyvatele za rok, z čehož 7,9 jsou knihy. 42 procent výpůjček tvoří média pro děti, většinou knihy.

Dohromady mají veřejné knihovny více jak 6 200 zaměstnanců, z toho 2 700 knihovníků. 185 místních knihoven, což je 64 procent, má svůj katalog dostupný přes Internet. [41]

Ve 119 oblastech se nachází 132 bibliobusů. Tyto „knihy na kolech“ jsou jednou z doplňkových služeb, díky které poskytují veřejné knihovny starším a nepohyblivým občanům knihy až do domu.

Během 70. let 20. století dosáhly knihovnické služby v nemocnicích stálé formy a začalo se jim dostávat ekonomické podpory od krajských rad. Na některých

místech jsou lékařské knihovny spojeny s všeobecnými patientskými knihovnami, a to z důvodu větší efektivity. Tyto programy jsou řízeny oblastními knihovnami, ale financovány jsou krajskými radami, které jsou odpovědné za velkou část zdravotní péče ve Švédsku.

Další oblastí, která se rozvinula během několika posledních let, je kultura v ambulantní péči. Knihovníci vytváří doplňující programy pro starší a mentálně hendikepované občany v centrech denní péče, která jsou umístěna v obydlých oblastech bez knihoven.

Mnoho let se veřejné knihovny snažily o vytvoření kooperace s dalšími institucemi za účelem zaujmout různé kategorie lidí mimo jejich komunity. Spolupracují tedy s centry dětské péče, předškolními zařízeními, školami, asociacemi dospělého vzdělávání, kluby, zařízeními poskytujícími speciální služby pro starší občany, nápravnými institucemi a další.

Novou formou doplňkových aktivit, které byly v nedávné době velice diskutovány, jsou knihovnické programy v továrnách a na dalších pracovních místech. V současné době jsou služby na přibližně 500 pracovištích zajišťovány oblastními knihovnami. Nejméně 20 - 30 procent z těch, kteří jsou uživateli knihovny na svém pracovišti, nikdy předtím knihovnu nevyužívali. Zejména imigranti jsou častými návštěvníky. Mnoho zaměstnanců si také půjčuje knihy pro svou rodinu a to nejen pro děti.

Knihovnické služby pro imigranty

Ve Švédsku žije více než 400 000 občanů cizí národnosti, což je asi pět procent populace. Největší národnostní podíl tvoří Finové, Řekové, Turci a lidé ze zemí bývalé Jugoslávie. Kromě toho více jak 400 000 imigrantů se stalo skutečnými švédskými občany. Podle vládního základu služeb veřejných knihoven mají imigranti oprávnění na stejné knihovnické služby jako švédská populace. Od počátku 70. let pracují knihovny na rozšiřování počtu titulů v imigrantských jazycích. Například Stockholmská veřejná knihovna nakupuje knihy v 80 různých jazycích, z nichž více než 30 používá jiné písmo než Latinku. Knihovna také předplácí 632 novin a časopisů ve 43 odlišných jazycích. [16]

Zvukové materiály(talking materials)

Nejméně 350 000 lidí ve Švédsku má možnost si půjčovat zvukové knihy. Tato skupina nezahrnuje pouze zrakově postižené, ale také každého, kdo není schopen číst tištěný text nebo zacházet s obyčejnou knihou, jako například lidé s poruchami řeči, čtení, motoriky nebo mentálně postižení lidé. Uživatelé si zvukové knihy půjčují ve svých místních knihovnách, ale k dispozici jsou i prostřednictvím nemocnic, škol a programů speciální péče o starší a mentálně postižené obyvatele. Zvukové knihy mohou být požadovány z krajských knihoven, stejně jako ze Švédské knihovny zvukových knih a Braillova písma (*Talboks – och Punktskrifts Biblioteket, TPB*), která byla založena v roce 1980. Každoročně publikuje přibližně 2 000 titulů zvukových knih. Informace o nově publikované literatuře ve formě zvukových knih jsou poskytovány oblastními „zvukovými novinami“, které jsou většinou vydávány přímo krajskými knihovnami. Ty také vytvořily speciální nahrávací služby pro zrakově postižené. Znamená to, že takto postižení lidé si mohou požádat o materiál podle jejich zájmu a ten jim bude nahrán na kazetu. [34]

Financování

Aktivity veřejných knihoven jsou finančně podporovány z daní. V současnosti kryje 95 procent nákladů městská samospráva, 2 procenta poskytují krajské rady a zbylá 3 procenta pocházejí od státu prostřednictvím Národní rady pro kulturní záležitosti. Ta je zodpovědná za vládní investice na poli kulturním a poskytuje dotace v hodnotě 9 milionů švédských korun (SEK) výpůjčním centrům a deponitním knihovnám a 34 milionů SEK krajským knihovnám. 35 procent aktivit krajských knihoven je financováno z vládních grantů. Krajské rady zodpovídají za zbylých 65 procent.

Vláda přispívá také k metodickému vývoji zakládáním knihoven na pracovištích a nákupem literatury v imigrantských a menšinových jazycích. Kromě toho existují také vývojové dotace, o které může žádat oblastní správa, jejíž knihovnický standard leží pod průměrnou hranicí. Tyto provincie mohou získat dotaci až ve výši 2 miliony SEK na zlepšení jejich knihovnických funkcí.

V současné době se vládní dotace veřejným knihovnám pohybují kolem 40 milionů SEK. Celkové roční náklady švédských veřejných knihoven však jsou až 2 miliardy SEK, z nichž přibližně 50 procent tvoří personální náklady, 22 procent knihovní budovy, 16 procent knihy a ostatní média a zbylých 12 procent je užito na další různé účely. [31]

Obecně řečeno, ostatní části veřejného sektoru vedle kulturních programů byly daleko více zasaženy ekonomickou recesí nedávných let. Nicméně veřejné knihovny byly poznamenány určitým stupněm „utahování opasků“. Možnost zavedení poplatků za knihovní služby byla sice diskutována, ale nakonec byla zamítnuta.

Kompenzací plateb za knihovní výpůjčky jsou poplatky švédským autorům a zahraničním autorům žijícím ve Švédsku podle smlouvy mezi státem a Uníí švédských spisovatelů (*Swedish Writer's Union*). Polovina těchto kompenzací jde přímo k spisovatelům, zatímco druhá polovina směřuje do Fondu švédských autorů (*Swedish Author's Fund*), který tyto peníze rozděluje, převážně formou různých stipendií, spisovatelům. [16]

2.2.2 Školní knihovny

Základní ideou je, že školní knihovny tvoří nedílnou součást vzdělávacích aktivit školského systému. Každá devítiletá základní škola by měla mít vlastní knihovnu. Neexistují však podrobnější nařízení, jak taková školní knihovna má vypadat a jaké zdroje má mít. Proto se jednotlivé švédské školní knihovny velice liší: od malých sbírek knih až po opravdické knihovny s profesionálními knihovníky. Díky tomu je také velice těžké určit skutečný počet školních knihoven. Obecně je však možno říci, že určitý druh knihovnických aktivit se nachází v každé škole. Přibližně 500 školních knihoven, které jsou sjednocené se systémem veřejných knihoven, je na dobré úrovni co se týče médií a personálních zdrojů. Ve více než 70 oblastech se nachází centrální služby školních knihoven, které jsou zodpovědné za otázku nákupu a katalogizace knih a dalších materiálů pro oblastní školní knihovny.

Knihovny středních škol jsou zpravidla na vyšší úrovni. Slouží studentům a zaměstnancům školy a mnoho z nich je využíváno také pro programy dospělého vzdělávání.

Spolupráce veřejných a školních knihoven

Zatímco veřejné knihovny mají dosti vysokou úroveň, školní knihovny jsou na tom podstatně hůř. To může být jeden z důvodů blízké spolupráce veřejných a školních knihoven, která se rozvinula během posledních dvou dekad. 13 procent (tedy asi 40 hlavních knihoven) tvoří sjednocené veřejné a školní knihovny. 26 procent (přibližně 470) z pobočkových knihoven je spojeno s veřejnou knihovnou a slouží jak všeobecné veřejnosti, tak školním dětem. Toto dvojí užití hlavních knihoven je častější v menších oblastech, které mají méně než 15 000 obyvatel. Naproti tomu integrované pobočkové knihovny jsou rozšířené po celé zemi.

Také geografické odlišnosti mohou být objeveny. Výstavby duálně užívaných knihoven probíhaly zejména během 70. let. Program tvorby impresivních budov pro nové jednotné školy v nově vznikajících rezidenčních oblastech hrál ve vývoji důležitou roli. Častým účelem bylo ušetření peněz spojením veřejné a školní knihovny. O dvacet let později se začínají probírat otázky organizace. Integrované knihovny totiž byly v mnoha případech velice dobrými školními knihovnami, avšak špatnými veřejnými knihovnami.

Velmi důležité je také umístění knihovny. Školní budovy jsou často situovány poněkud stranou obchodní oblasti. Knihovna je mnohokrát umístěna uvnitř školní budovy bez přímého přístupu z ulice. Během 70. let musely duálně užívané knihovny v mnoha předměstských oblastech udržovat „zákon a pořádek“ najímáním uniformovaných hlídačů, aby zabránily dětem v samovolném pohybu po škole. Přestože tento problém již neexistuje, dřívější situace se stále udržuje v paměti lidí. Nicméně v nápadu spolupráce a koordinace knihovnických aktivit můžeme stále najít cenné poznatky. Ale důležitou podmínkou je stanovení jasných cílů jak pro veřejnou, tak pro školní knihovnu.

[31]

2.2.3 Krajské knihovny

Švédské krajské (provinční) knihovny tvoří nedílnou součást švédského knihovnického systému. Regulovány jsou knihovnickým zákonem, který vešel v platnost 1. ledna 1997. Knihovny mají své příslušné provincie jako pole pro svou činnost a hlavní povinnosti vidí v poskytování rad a dalšího vzdělávání pro knihovníky a v zajišťování doplňkových médií (meziknihovní výpůjčky pro veřejné knihovny). Většinou jsou financovány regionálními autoritami. Standard se může měnit od provincie k provincii: například krajská knihovna ve Västra Götaland, která působí více méně jako virtuální organizace, s odborníky, kteří jsou k ní připojeni, avšak bez fyzických budov. Ve Švédsku se nachází 24 krajských knihoven.

2.2.4 Knihovny komunálních škol

Švédsko má dlouhou tradici takzvaného „lidového vzdělávání“ (*folkbildning*), což je alternativa dospělého vzdělávání, která užívá méně tradiční vzdělávací metody. Zdůrazňuje hlavně skupinovou diskusi a praktické učení. Školy, kde se takové vzdělávání poskytuje, se nazývají komunální. Ve Švédsku se pro tyto školy užívá označení „*komvux*“ (*komunalvuxenutbildning*), což doslova znamená komunální vzdělávání pro dospělé. Přitahují lidi, kteří si přejí připravit se na akademická studia. Lidé si tu však také mohou doplnit svá středoškolská studia. Tento typ instituce má obvykle také určitý druh knihovnických služeb. Ve Švédsku se nachází přibližně 148 komunálních škol. Často se rozšiřují v dobách nezaměstnanosti a adaptují se na změny ve společnosti. [41]

2.2.5 Nemocniční knihovny

Mnoho švédských nemocnic má k dispozici knihovnu, někdy je rozdělena na patientskou a speciální knihovnu. Speciální knihovny v nemocnicích mají podobnou funkci jako vědecké knihovny a jsou otevřeny zaměstnancům i studentům, kteří se v nemocnici vzdělávají. Tyto speciální knihovny jsou

zdrojem znalostí z velké lékařské oblasti. Pacientské knihovny půjčují pacientům v nemocnici knihy, časopisy a někdy také malby. Pozdější pacientská informační centra byla vyvinuta tak, aby i lidé bez lékařského základu mohli najít příslušné informace k tématu zdravotnictví.

V 90. letech 20. století byl zaznamenán negativní dopad na nemocniční knihovny. Jejich celkový počet klesl v té době na 30 procent a u mnohých z nich došlo k různým omezením. V současné době jsou nemocniční knihovny více nezávislými jednotkami, nejsou již vázané na veřejné knihovny speciálními dohodami jako dříve.

2.2.6 Vědecké knihovny

Většina velkých vědeckých knihoven se nachází na univerzitách či jiných institucích vyššího vzdělávání. To tvoří část systému vyššího vzdělávání pod dohledem Ministerstva školství. Země je rozdělena na šest oblastí vyššího vzdělávání s vlastními institucemi. Všechny tyto instituce mají své vědecké knihovny, které dohromady vytváří nejdůležitější část švédského systému vědeckých knihoven. Přímým úkolem těchto knihoven je sloužit svým institucím, ale mají i zvláštní odpovědnost za svůj region. Zapojeny jsou také do celostátní spolupráce prostřednictvím meziknihovního výpůjčního systému a knihovnicko – informačního systému LIBRIS (viz níže). Celkově je švédský systém decentralizovaný, ale byla tu snaha, aby všechny knihovnické zdroje byly nahlíženy jako jedna společná knihovna.

Šest univerzitních knihoven (Göteborg, Linköping, Lund, Stockholm, Umeå a Uppsala) je zaměřeno spíše na obecné disciplíny, s jistým důrazem na humanitní a společenské vědy. Vztahuje se to ke skutečnosti, že technické a biologicko lékařské předměty jsou vyučovány v samostatných profesionálních školách, které mají své vlastní knihovny. Mezi významné specializované knihovny patří knihovna Královského institutu technologie ve Stockholmu (*Royal Institute of Technology in Stockholm*) a Chalmers univerzity technologie v Göteborgu (*Chalmers University of Technology in Göteborg*). Nicméně mnoho univerzit poskytuje také technické vzdělání a v takových případech mají tedy

univerzitní knihovny ve svých sbírkách i technickou literaturu. Specializované knihovny existují také pro medicínu, ekonomii a další oblasti.

Největší sbírku knih ve Švédsku (více jak 4 miliony svazků) má univerzitní knihovna v Uppsale (*Carolina Rediviva*), která byla založena v roce 1620. Další v pořadí podle velikosti je univerzitní knihovna v Lundu, přibližně s 3,6 miliony knih. Ta vznikla v roce 1671.

Univerzitní knihovny v Göteborgu, Lundu a Uppsale mají také značné sbírky rukopisů. Univerzita v Uppsale vlastní nejcennější švédskou knihu, Stříbrný kodex (*Codex argenteus*), neboli Stříbrnou Bibli, gotický rukopis pocházející pravděpodobně ze severní Itálie 6. století. Knihovna je také majitelem důležité sbírky vzácných tisků, krásných vazeb, knih o lékařské historii, ilustrovaných rukopisů a jiných význačných knih.

Vyšší vzdělávání poskytují nejen univerzity a velké profesionální školy. Mnoho větších i menších švédských měst má zařízení pro vyšší vzdělávání, vysoké školy (*högskolan*) a k nim připojené více či méně dobře vybavené knihovny. Mezi menší centra vyššího vzdělávání patří Karlstad, Borås (poskytující také knihovnické vzdělání), Växjö a Örebro.

Speciální knihovny

Mimo systém vyššího vzdělávání stojí řada institucí s vlastními knihovnami a také významné nezávislé knihovny. Většina z nich je pod patronací Ministerstva školství a kulturních záležitostí (*Ministry of Education and Cultural Affairs*). Velká centrální lékařská knihovna v Karolinském institutu (*Karolinska Institute, KIBIC*) je zodpovědná za podstatnou část meziknihovních výpůjček v této oblasti. Za zmínku stojí knihovny výše zmíněného Královského institutu technologie ve Stockholmu, Chalmers univerzity technologie v Göteborgu a také knihovna Univerzity zemědělských věd v Uppsale (*the University of Agricultural Sciences in Uppsala*), která má dominantní postavení v tomto poli a je pod dohledem Ministerstva zemědělství (*Ministry of Agriculture*). Národní knihovna psychologie a vzdělání (*the National Library for Psychology and Education, SPPB*) je nezávislou vědeckou knihovnou s národní odpovědností

za psychologické vědy. Stockholmská škola ekonomie (*the Stockholm School of Economics*) má celostátně nejlepší sbírku knih a dalších publikací z ekonomie.

V tomto kontextu bych zmínila také referenční knihovnu Švédského institutu ve Stockholmu (*the Swedish Institute reference library in Stockholm*), která je součástí Dokumentačního střediska institutu (*the Institute's Documentation Centre*). Tato knihovna zahrnuje knihy a další materiály o Švédsku (humanitní a společenské vědy) a švédskou literaturu v cizích jazycích. Obsahuje publikace Švédského institutu, švédských vládních agentur, dalších institucí a zahraničních nakladatelů.

Další oficiální speciální knihovny, které mají významné sbírky ve svém oboru a jsou otevřeny veřejnosti, se nachází ve velkých muzeích, jako například knihovna umění Národního muzea výtvarného umění (*the National Museum of Fine Arts*), etnologická knihovna Severského muzea (*the Nordic Museum*), knihovna Královské akademie literatury, historie a historických památek (*the Royal Academy of Letters, History and Antiquities*), která je ve spojení s Muzeem historie (*the Historical Museum*) a knihovna Královské hudební akademie (*the Royal Academy of Music*).

Dohromady tvoří systém oficiálních vědeckých knihoven více jak 50 velkých knihoven se sbírkou obsahující přes 28 milionů knih. Kolem 700 000 meziknihovních výpůjček a 1 750 000 místních výpůjček je uskutečňováno 1 650 knihovníky a asistenty v celkových nákladech 381 milionů švédských korun (SEK). 23 procent z této sumy je použito na různé druhy médií, zatímco personální náklady čítají asi 61 procent. [16]

Knihovny vládních agentur a společností

Mnoho společností a vládních agentur, které stojí mimo vzdělávací systém, ale podílejí se na vědecké práci, mají také dobře vybavené knihovny a informační služby. Primárně jsou tyto knihovny určeny pro interní potřeby, ale některé jsou otevřeny i veřejnosti. Například knihovny Národní rady profesionální bezpečnosti a zdraví (*the National Board of Occupational Safety and Health*) a Národní agentury na ochranu životního prostředí (*the National Environmental*

Protection Agency). Parlamentní knihovna má zvláštní zodpovědnost za švédské vládní tisky.

Velké společnosti, které provádějí určité výzkumy, mají kvalitní knihovny. Patří sem farmaceutický průmysl (Astra, Pharmacia, Kabi), automobilové závody (Volvo, Saab) a elektronický průmysl (Ericsson, ABB). Tyto knihovny nejsou přístupné veřejnosti. [16]

Spolupráce mezi vědeckými knihovnami

Švédské vědecké knihovny se dost liší. V době, kdy si lidé začali uvědomovat důležitost vědy a výzkumu, objevily se také žádosti o lepší spolupráci jednotlivých zdrojů. Švédské knihovny mají dlouhou tradici vzájemné kooperace. Meziknihovní výpůjční systém funguje již dlouhou dobu, za pomoci národního souborného katalogu (AK), který vznikl v roce 1886.

Během 60. a 70. let 20. století se začaly objevovat koordinující agentury. Výsledkem těchto trendů bylo ustanovení Komise pro vědecké a technické informace (*Delegationen för Vetenskaplig och Teknisk Informations – Försörjning, DFI*), která začala svou práci v roce 1979. Jejím hlavním cílem bylo poskytovat finanční podporu výzkumným projektům a mezi jiným také ovlivňovat vývoj a stimulovat použití nových technologií uvnitř knihovnického systému.

V roce 1986 byla práce Komise pro vědecké a technické informace analyzována a následující rok bylo rozhodnuto o nutnosti reorganizovat její aktivity a rozdělit je mezi menší jednotky. Roku 1988 převzala Královská knihovna koordinační odpovědnost mezi vědeckými knihovnami na národní úrovni, zatímco Rada pro plánování (*the Council for the Planning*) a Koordinace výzkumu (*Co-ordination of Research*) financovaly vědecko - výzkumné projekty.

LIBRIS, knihovnicko – informační systém

Výše zmíněný národní souborný katalog (AK) byl automatizovaný na počátku 70. let, kdy byl vytvořen knihovnicko – informační systém LIBRIS (*Library Information System*). Anglicko – český slovník knihovnictví a informatiky vysvětluje tento pojem jako „švédskou datovou síť pro přenos knihovnicko –

bibliografických dat“ [17]: Od roku 1980 systém zahrnuje také všechny švédské dokumenty. V současné době spolupracuje v rámci systému 33 vědeckých knihoven. Informace o každé akvizici jsou do systému LIBRIS předávány přímo přes databázi. Jestliže je publikace již v databázi, spolupracují knihovny na katalogizaci a klasifikaci a individuální knihovny musí pouze přidat informaci o umístění vlastní kopie. Systém používá Britsko – Americkou strojovou katalogizaci (MARC) a katalogizační pravidla AACR. [16]

LIBRIS také usnadňuje lokaci knih pro meziknihovní výpůjčky a od roku 1988 je možno objednávat výpůjčky prostřednictvím tohoto systému. Katalogizační lístky, které stále uchovává příruční katalog, dále nové přírůstkové seznamy, statistiky a roční národní bibliografie (*Svensk bokförteckning*) jsou ze systému vyjmuty. Velké množství institucí, veřejných knihoven, archívů a dalších organizací má přístup k této databázi přes sdělovací techniku.

Přes systém LIBRIS není možné řízení výpůjček, spravování akvizice a periodik. Proto se mnoho knihoven rozhodlo ponechat si své příruční katalogy jako doplněk k systému LIBRIS. Některé knihovny si nainstalovaly i své lokální systémy. Například univerzitní knihovna ve Stockholmu vytvořila systém GEAC a univerzitní knihovna v Linköpingu provedla do určité míry to samé. Univerzitní knihovna v Umeå a Veřejná knihovna ve Stockholmu si vybraly DOBIS/LIBIS. Univerzitní knihovny v Göteborgu, Lundu a Uppsale se společně rozhodly pro systém VTLS. Všechny z nich jsou však rozhodnuté pokračovat ve spolupráci se systémem LIBRIS.

Během patnáctiletého období byl systém LIBRIS zatěžován vzrůstajícím počtem dotazů, což však posilovalo jeho pozici. Předmětové vyhledávání bylo představeno v polovině 80. let, ale nahrazeno lepším systémem na počátku 90. let. Pokročilý program pro meziknihovní výpůjčky s automatickým zařízením pro objednávání se prokázalo být národním úspěchem a zajistil stálý přísun nových zákazníků. V té samé době se systém LIBRIS připojil k Švédské univerzitní počítačové síti SUNET (*Swedish Universities' Computer Network*) a následně i k Internetu, což umožnilo zvýšení počtu služeb pro uživatele.

V blízké souvislosti s LIBRIS je Nordický souborný katalog periodik (*Nordic Joint Catalogue for Periodicals, NOSP*), užívaný k umístování časopisů v pěti severských zemích (Dánsko, Finsko, Island, Norsko a Švédsko).

2.2.7 Švédský institut dětských knih

Švédský institut dětských knih (*Svenska Barnboks Institutet, SBI*) je speciální knihovna otevřená pro veřejnost a zároveň je informačním centrem pro literaturu dětí a dospívající mládeže. Cílem je propagovat tento druh literatury ve Švédsku stejně jako švédské dětské a mládežnické literatury v zahraničí. Knihovna byla založena 7. prosince 1965 a provoz byl zahájen o dva roky později. Od 1. července 1989 pracuje Institut pod dohledem Královské knihovny. [41]

Rada se skládá ze zástupců zakladatelů a předseda je volen vládou. Zakladateli jsou:

- Univerzita ve Stockholmu (*University of Stockholm*)
- Asociace švédských nakladatelů (*the Swedish Publisher's Association*)
- Město Stockholm (*the City of Stockholm*)
- Unie švédských spisovatelů (*Swedish Writer's Union*)
- Švédská asociace ilustrátorů (*the Swedish Association of Illustrators*)

Provoz je financován ze státních dotací Ministerstva školství. Další podpory jsou poskytovány také zakladateli.

Cíle Institutu podle zakládací listiny

- Shromažďovat a katalogizovat dětskou (včetně mládežnické) literaturu vydávanou ve Švédsku a v rámci možností překládat tuto literaturu do ostatních jazyků.
- Udržovat vědeckou a referenční knihovnu na poli dětské literatury.
- Podporovat studium a výzkum ve všech oblastech oboru dětské literatury.
- Zvyšovat znalosti a porozumění o dětské literatuře mezi těmi, kdo s dětmi pracují a mezi mladými lidmi.

- Být ke službě nakladatelům, médiím, knihovnám a dalším institucím a jednotlivcům a asistovat v poskytování informací o dětské literatuře.
- Působit jako mezinárodní zdroj informací na poli dětské literatury. [28]

Švédský institut dětských knih se snaží dosáhnout těchto cílů působením ve třech hlavních oblastech: dokumentace, informace a publikace.

Sbírky

Sbírka dětských knih – v současné době čítá přibližně 60 000 z katalogizovaných svazků a obsahuje knihy pro děti a mládež vydané ve Švédsku (a to jak švédské originály, tak knihy přeložené do švédštiny). Sbírka zahrnuje také knihy vydané ve Švédsku, ale v jiných jazycích než švédštině a do jisté míry také práce švédských autorů přeložené do ostatních jazyků. Sbírka je vytvářena od roku 1967 a v současné době je relativně kompletní. V 80. letech obdržel Institut tři velké knižní dary, které významně rozšířily sbírky. Průběžně jsou však stále doplňovány, zejména díky darům soukromých osob či institucí. Učebnice a zpěvníky jsou do sbírky zařazeny výběrově podle toho, jak ostatní instituce pokrývají tyto speciální oblasti.

Knihy pro děti a dospívající mládež vydávané od roku 1956 jsou katalogizovány v databázi ELSA. Dětské knihy do roku 1956 jsou k dispozici pouze v lístkovém katalogu v Institutu dětských knih.

Dětské knihy nejsou určeny k půjčování, prezenčně jsou však přístupné v čítárně Institutu.

Sbírka teoretické literatury – s téměř 14 000 svazky je jednou z nejrozsáhlejších sbírek na světě. Hlavním znakem je mezinárodní a mezioborové hledisko výzkumu dětské literatury přijaté v průběhu let. Takže kromě historie a teorie literatury a umění se zde nachází také sociologické, kulturně – historické, vzdělávací a psychologické práce.

Nepublikované vysokoškolské práce ze švédských univerzit a vysokých škol tvoří také část sbírky.

Většina prací ze sbírky teoretické literatury je k dispozici až na 30. denní výpůjčku. Uživatelé mimo okolí Stockholmu mohou využít meziknihovních výpůjčních služeb.

Teoretické práce včetně periodik jsou k dispozici v databázi ELSA.

Sbírka periodik – obsahuje 390 publikací, z nichž přibližně 180 stále vychází.

Více než polovina není švédská a zahrnuty jsou všechny části světa.

Články a části knih s rokem vydání 1998 a pozdějším jsou přístupné v databázi ELSA. Dřívější materiály jsou opět pouze v lístkovém katalogu Institutu.

Sbírka výstřižků - přístupná v čítárně je rozdělena na dvě části, jedna pro bibliografické a jedna pro tematické výstřižky (uzavřené v roce 1999). Dohromady čítaly přibližně 13 000 výstřižků.

Archivy pohádek dětské knihovny - (vytvářené učiteli švédských základních škol) byly darovány Institutu a zahrnují počet původních rukopisů stejně jako zpráv, korespondence a dalších dokumentů. Je zde také kompletní sbírka všech prací vydaných v letech 1899 až 1954.

Informace o Institutu dětských knih

Důležitou částí denní práce Institutu je spolupráce s jinými organizacemi a institucemi, které se také zabývají dětskými knihami. Vedle vlastní práce má Institut také významnou funkci ve vytváření a koordinování kontaktů.

Knihy pro děti a mládež vydávané v běžném roce jsou vystavovány v knihovně. Institut pořádá také dočasné výstavy na různá témata a předvádí současné publikace od různých nakladatelů. Mnoho výstav se uskutečňuje mimo budovu Institutu.

Nabízeny jsou také studijní návštěvy a prohlídky s průvodcem a to zejména pro studenty dětské literatury, učitele, knihovníky a studenty pedagogiky (obecně ne středoškolské studenty). Návštěva zahrnuje prezentaci aktivit Institutu a prohlídku budovy s průvodcem.

Institut pořádá různé kurzy, konference a semináře, někdy ve spolupráci s dalšími organizacemi a institucemi. Dále vydává Institut dětských knih leták

s nabídkou přednášek z oboru literatury pro děti a mládež vhodné pro školy, knihovny, vzdělávací asociace a další organizace.

Díky značnému mezinárodnímu zájmu o švédskou dětskou literaturu se předpokládá odpovědnost Švédského institutu dětských knih za účast na mezinárodních výstavách či jednotlivých švédských přehlídkách v zahraničí. Často se Institut na takových akcích podílí jako spolupracující partner. [28]

2.2.8 Švédská knihovna zvukových knih a Braillova písmo

Švédská knihovna zvukových knih a Braillova písmo (*Talboks – och Punkskrifts Biblioteket, TPB*) je vládní autorita, která ve spolupráci s místními knihovnami poskytuje lidem s poruchami čtení a jinak čtenářsky hendikepovaným (*läshandikapp*) osobám přístup k literatuře. Posláním knihovny je půjčovat zvukové knihy a knihy v Braillově písmu (slepecké knihy). Poskytuje také rady a informace vztahující se k těmto knihám. Knihovna má i speciální služby zaměřené na vysokoškolské studenty s poruchami čtení. Financována je zcela z vládních zdrojů.

Historie

První knihovna pro slepé byla ve Švédsku založena v roce 1892 díky iniciativě dobročinné slepecké společnosti. Z počátku byly tyto aktivity vedeny zcela na dobrovolné úrovni a ve stejném duchu pokračovaly i poté, co v roce 1911 převzala dohled nad knihovnou Švédská asociace nevidomých (*the Swedish Association of the Blind*).

Od roku 1980 je knihovna vládní autoritou pod záštitou Ministerstva školství a kultury.

V loňském roce (2005) oslavila knihovna 50. výročí zvukových knih ve Švédsku. Půjčování zvukových knih začalo v knihovně Švédské asociace nevidomých v roce 1955. První švédská nahrávka byla vytvořena v roce 1952. V 70. letech byly zvukové knihy kopírovány na kazety.

V roce 1996 byly ve Švédsku převedeny první zvukové knihy z analogových pásků do digitálně přístupného informačního systému DAISY (*Digital Accesible*

Information System) (podrobněji viz níže). Knihovna vytváří knihy v DAISY formátu od roku 2001.

Mezinárodní spolupráce

Švédská knihovna zvukových knih a Braillova písma spolupracuje s knihovnami v různých zemích s ohledem na půjčování zvukových knih. Knihovna je členem Mezinárodní federace knihovnických sdružení (*International Federation of Library Associations, IFLA*), sekce Knihovny pro nevidomé. A je také členem výboru konsorcia DAISY.

Legislativa

Švédské knihovnické služby pro čtenářsky hendikepované lidi jsou podporovány následující legislativou: Švédskou ústavou (*The Swedish Constitution*), Autorským zákonem (*Copyright Law*), Knihovnickým zákonem (*Library Law*), Švédským pomocným benefičním zákonem (*The Swedish Assistance Benefit Act*) a Poštovními předpisy (*Postal regulation*).

Švédská ústava – (část druhá) prohlašuje, že všichni lidé mají zaručenu svobodu informací a projevu. Z toho vyplývá, že čtenářsky hendikepovaní občané mají právo na písemné informace prostřednictvím jakéhokoli média, ke kterému mají přístup.

Autorský zákon – Švédský autorský zákon povoluje knihovnám a organizacím, které jsou oficiálně schválené vládou, produkovat vydané knihy jako fonografický zápis pro půjčování čtenářsky hendikepovaným lidem. Může to být prováděno i bez povolení autora či nakladatele. Každý je oprávněn vytvářet kopie vydaných knih v Braillově písmu.

Knihovnický zákon – Švédský knihovnický zákon je rámcový zákon stanovující, že každý městský okres má poskytovat knihovnické služby pro své občany. Článek osm říká, že veřejné a školní knihovny mají dbát zvýšenou pozornost postiženým lidem a jejich literárním potřebám.

Švédský pomocný benefiční zákon – se zabývá podporou a službami pro lidi s určitými funkčními poruchami. Stanovuje, že každý městský okres musí učinit

taková opatření, aby mohl poskytovat denně nezbytné služby a informace osobám s funkčními poruchami.

Poštovní předpisy – Podle druhé části Švédských poštovních předpisů souhlasilo Švédsko s dodržováním předpisů vytvořených Všeobecnou poštovní unií. Ta prohlašuje, že knihy v Braillově písmu a zvukové knihy jsou do a z knihoven pro nevidomé doručovány bez poštovních poplatků.

Zvukové knihy

Zvukové knihy mohou být ve Švédsku půjčovány zrakově postiženým a jinak čtenářsky hendikepovaným osobám z městských a školních knihoven.

Švédská knihovna zvukových knih a Braillova písma je národním centrem pro meziknihovní výpůjčky zvukových knih a spravuje knihovní fond čítající více než 86 500 titulů zvukových knih (údaje z prosince 2004). Roční přírůstek je přibližně 3 000 knih. A fond obsahuje knihy v padesáti různých jazycích. [30]

Digitálně přístupný informační systém (DAISY) byl vytvořen k nahrávání nových digitálních zvukových knih, k digitalizování analogových nahrávek a k přehrávání digitálních zvukových knih na počítači. Konsorcium DAISY se zabývá průběžným vývojem DAISY standardu.

DAISY, digitálně přístupný informační systém – je sada hardwarových a softwarových nástrojů, které slouží k nahrávání, ukládání, přenosu a čtení digitálních zvukových knih. Tyto knihy jsou půjčovány na kompaktních discích, obsahují až padesát hodin vyprávění. Čtenář může navigovat mezi jednotlivými kapitolami, oddíly a stránkami. Knižní záložky mohou být umístovány kamkoli do zvukové knihy a poznámky (písemné či slovní) je možné vytvářet s ohledem na text.

Zvuková kniha je čtena na počítači s jednotkou pro kompaktní disky a specifickým čtecím programem, nebo speciálním přehrávačem zvukových knih.

Půjčování zvukových knih

Švédští občané a lidé žijící ve Švédsku, kteří jsou čtenářsky hendikepovaní, mají právo si půjčit zvukové knihy ze svých místních knihoven. Knihovny objednávají doplňkové tituly ze Švédské knihovny zvukových knih a Braillova písma. Zvukové knihy jsou umístěné v internetově dostupném katalogu této knihovny (TPB – katalogen).

Mezi čtenářsky hendikepované osoby, kterým je umožněno půjčovat si zvukové knihy, patří:

- zrakově postižení
- tělesně postižení
- lidé s poruchami čtení a psaní
- lidé trpící afázií
- lidé s vývojovými poruchami
- špatně slyšící lidé (pro sluchový trénink)
- chronicky nemocní a rekonvalescenti

Databáze TPB Katalogen – obsahuje informace o všech zvukových knihách ve fondu Knihovny zvukových knih. V záznamu knihy je uveden autor, název, vypravěč, délka trvání, krátká prezentace obsahu knihy a další detaily o nahrávce. V databázi je také možno knihy rezervovat z jednotlivých knihoven.

Veřejné knihovny – Ve Švédsku je půjčování zvukových knih součástí systému veřejných knihoven. Zvukové knihy mohou být vypůjčeny z veřejné či školní knihovny. Místní knihovny mají vlastní fondy zvukových knih.

Meziknihovní výpůjčky - Švédská knihovna zvukových knih a Braillova písma je národní agenturou zodpovědnou za správu výpůjček zvukových knih jednotlivým knihovnám. Všechny švédské veřejné a školní knihovny si mohou půjčovat zvukové knihy přímo z Knihovny zvukových knih. Běžná výpůjční doba je dva měsíce. Většina uživatelů upřednostňuje osobní půjčování knih v místní knihovně. Lidem, kteří nejsou schopni navštívit knihovnu, jsou zvukové knihy posílány přímo domů a to bez poštovních poplatků.

Knihy v Braillově písmu

Švédská knihovna zvukových knih a Braillova písma vydává ročně přibližně 400 titulů v Braillově písmu a její fond čítá asi 12 000 knih (údaj z roku 2004) pro výpůjční účely. Knihovna poskytuje také obrázkové knihy prokládané Braillovým písmem a plastické obrázkové knihy.

Velký počet knih vydávaných v Braillově písmu je vyráběno na objednávku. Knižní sbírka do značné míry odráží požadavky čtenářů. Přibližně 40 procent roční produkce 350-400 knih je vyrobena na objednání.

Knihy v Braillově písmu jsou vydávány pouze v jedné kopii a pokud je titul úspěšný, jsou vytvořeny další kopie. Produkce slepeckých knih se řídí pravidly a doporučeními Švédského úřadu pro Braillovo písmo (*the Swedish Braille Authority*).

Obrázkové knihy prokládané Braillovým písmem se skládají z původně tištěných knih, které jsou prokládané plastickými listy v Braillově písmu. Nebo jsou knihy v Braillově písmu doplněny původně tištěnou knihou v jednom souboru. Takové knihy jsou vyráběny proto, aby umožnily zrakově postiženým rodičům předčítat z knih svým dětem, kteří mají zrak v pořádku. Tyto speciální knihy se užívají již od 70. let 20. století.

V plastických obrázkových knihách jsou nahrazeny originální obrázky plastickými za použití výrazných barev, tvarů a materiálů. Díky těmto obrázkovým knihám se zrakově postižené děti mohou seznámit s texty i obrázky již v raném věku stejně jako zdravé děti.

Přepisovací služba

Lidé, kteří čtou v Braillově písmu mají možnost nechat si přepsat různé materiály. Slouží k tomu Přepisovací služba v Knihovně zvukových knih (*Punktskriftjansen*), která přepisuje materiály pro individuální účely. Mohou to být různé manuály, texty písní, kuchařské recepty, články z novin a časopisů a další. Všechny přepisy jsou zdarma.

Služby studentům

Švédská knihovna zvukových knih a Braillova písma poskytuje studentům na švédských univerzitách, kteří mají problémy se čtením (dyslexie, zrakové postižení) studijní literaturu v alternativních formátech (zvukové knihy, elektronické texty, knihy v Braillově písmu, texty ve zvětšeném písmu). Knihovna nabízí studijní literaturu i v cizích jazycích a spolupracuje s knihovnami zvukových knih v různých zemích. Výpůjčky jsou spravovány univerzitní knihovnou a všechny jsou bezplatné. [30]

2.2.9 Nobelova knihovna

Hlavní povinností Nobelovy knihovny na Švédské akademii (*Svenska Akademiens Nobelbibliotek*) je vytvářet reprezentativní sbírky současné beletrie a prací na poli literární historie a filologie. Sbírkou obsahují také dobře zajištěnou příruční knihovnu a sbírku klasických autorů. Důraz je však kladen na současnou literaturu a práce literární historie, většinou v originálních jazycích. Knihovna je otevřena pro návštěvníky, zejména pro vědecké pracovníky.

Knihovna, otevřena v roce 1901, také asistuje Švédské akademii při hodnoceních před udílením Nobelových cen za literaturu a vlastních Akademických ocenění.

V současné době knihovna předplácí zhruba 150 literárních periodik, z nichž větší část je vydávána mimo Švédsko. Tyto časopisy hrají významnou roli v akvizičním procesu.

Se sbírkou čítající 200 000 svazků je Nobelova knihovna jednou z největších knihoven v severských zemích specializujících se na literaturu. [27]

2.2.10 Imigrační institut

Imigrační institut (*Immigrant Institutet*) je nevládní organizace, jejímž cílem je pracovat jako národní, vědecké a dokumentační centrum v záležitostech imigrace, uprchlíků a rasismu. Slouží také jako sekretariát ostatním imigračním organizacím. Součástí Imigračního institutu, umístěného v Imigračním domě

(Invandrarnas Hus) v městě Borås (do roku 1975 ve Stockholmu), je také knihovna, archiv a muzeum. [41]

Knihovna, archiv - V knihovně se kromě hlavní sbírky, která se zabývá výzkumem imigrace, nachází také práce imigrantských autorů z téměř všech zemí světa žijících ve Švédsku. V současné době takových autorů existuje ve Švédsku kolem 800 a reprezentuje je sbírka více než 4 000 prací. Oddělení periodik obsahuje více jak 1 000 různých časopisů zaměřujících se na imigrační témata.

Archiv Imigračního institutu uchovává přibližně 50 000 výstřižků týkajících se tématu imigrantů a uprchlíků. Tyto výstřižky pocházejí z velkých švédských deníků a z novin dalších severských zemí.

Výpůjčky - Většina informací dostupných v Imigračním institutu je klasifikována jako „příruční“ a může být tedy studována pouze v budově institutu. Knihy, které slouží k půjčování, jsou dostupné přes meziknihovní výpůjční systém LIBRIS. I tyto výpůjčky jsou však pouze prezenční.

Databáze - Imigrační institut je od roku 1990 připojený ke knihovnicko – informačnímu systému LIBRIS. Dostupné jsou knihovnické sbírky z celé země i zahraničí.

Výstavy – Institut má tři stálé výstavy. Jedna ilustruje historii Valonů ve Švédsku, druhá představuje některé kulturní pracovníky a třetí ukazuje historii a působení imigrantů v Borås od roku 1621 až dodnes. Asi 50 imigrantských umělců vytváří svá vlastní díla. Některé z těchto prací jsou vystavovány v budově Imigračního institutu. Mnoho umělců mohlo díky podpoře Imigračního institutu představit Švédsku svou práci.

Imigrační asociace – Institut se podílí na projektu, který se zabývá poskytováním aktuálních informací o imigračních asociacích po celém Švédsku. Mnoho let pracoval Imigrační institut na shromažďování protokolů, nařízení, prezentací a informací z různých imigračních asociací. Archiv obsahuje materiály jak z národních, tak z místních imigračních asociací. V současné době existuje

ve Švédsku kolem 2 000 takových asociací a Imigrační institut je v kontaktu s více než 1 200 z nich.

Vydavatelství a knihkupectví – Imigrační institut provozuje vlastní vydavatelství (*Invandrarförlaget*), které publikuje více než stovky knih v různých jazycích. Institut distribuuje také další knihy zabývající se tématy jako migrace, imigranti a asimilace, stejně jako beletrii a poezii imigrantských autorů.

Institut má knihy dostupné v těchto jazycích: angličtina, čeština, finština, francouzština, kurdština, maďarština, němčina, polština, portugalština, rumunština, ruština, srbochorvatština, španělština, švédština, turečtina a urdština.

Internet – Od roku 1996 vybudoval Imigrační institut informační portál vztahující se k imigraci ve Švédsku, azylu, vzdělávání, rasismu, výzkumu a encyklopedii etnických skupin. Jsou zde také informace o kulturních pracovnících, časopisech, imigračních organizacích a další. Portál obsahuje také odkazy na informační stránky s otázkami imigrantů a uprchlíků po celém světě.

Úřad pro imigrační organizace – Imigrační institut funguje jako správní úřad pro některé organizace.

- Národní spolek švédských imigrantů (*Immigranternas Riksförbund, IRF*)
- Mezinárodní umělci ve Švédsku (*Internationella Konstnärer i Sverige, IKIS*)
- Svaz imigrantských autorů ve Švédsku (*Sveriges Invandrarförfattaress Förbund, SVIFF*)

Příspěvkové dotace – Imigrační institut je nevýdělečná organizace. Od roku 1985 dostává vládní příspěvky prostřednictvím Rady pro kulturní záležitosti a od roku 1989 také příspěvky na své zařízení od městského okresu Borås. Institut vítá také soukromé dotace pro zajištění budoucnosti organizace. Na konci roku 2002 činily příspěvky celkem 325 000 švédských korun.

Zařízení – Institut vlastní zařízení o rozloze 1 600 metrů čtverečných. Tvoří ho knihovna, archiv, přednáškový sál, konferenční místnosti a kavárna. [12]

2.2.11 Státní zvukový a obrazový archiv

Státní zvukový a obrazový archiv (*Statens Ljud – och Bildarkiv, SLBA*) je zodpovědný za národní sbírku rádiových a televizních programů, filmů, gramofonových desek, kazet, kompaktních disků, videa a multimédií. Archiv existující od roku 1979 shromažďuje také starší jednotky – konečným cílem je pokrýt úplnou národní produkci zvukových a obrazových záznamů od konce 19. století po dnešní dobu.

Velká část archivovaných materiálů je z důvodu autorského práva přístupná pro vědce pouze v prostorách archivu ve Stockholmu nebo jako meziknihovní výpůjční služba na přibližně 30 místech v zemi. Je zde také možnost rezervace z odpovídajících archivů v Dánsku, Norsku či Finsku.

Výzkumné služby

Film, rádio, televize a hudební nahrávky tvoří významnou součást švédského národního dědictví. Státní zvukový a obrazový archiv se snaží tuto produkci zpřístupnit všem obyvatelům Švédska.

Jelikož velká část materiálů je kvůli autorskému právu dostupná pouze pro vědecké účely, rozhodl Státní archiv o tom, že výzkumu jsou ekvivalentní také zadané úkoly na univerzitách, vysokých školách a jiných druzích vyššího vzdělávání, stejně jako závěrečné projekty na vyšších středních školách.

Sbírky jsou k dispozici také pro žurnalistické zájmy, výzkumy, přehledy, na přípravu přednášek a umělecké aktivity jako například psaní scénářů, filmová produkce či příprava koncertů. Sbírky slouží i neakademickým výzkumům na poli historie a genealogie. Veřejnost má přístup k otevřeným sbírkám.

Archiv poskytuje také přístup k dánským a norským archivům médií díky spolupráci se Státním archivem médií v Århus (*the State Media Archive in Århus*), Norskou národní knihovnou v městě Mo i Rana (*the National Library of Norway in Mo i Rana*) a Norským filmovým institutem v Oslu (*the Norwegian Film Institute in Oslo*). [24]

2.2.12 Švédská národní rada pro kulturní záležitosti

Švédská národní rada pro kulturní záležitosti (*Kulturrådet, KUR*) je zodpovědná za realizaci národní kulturní politiky, která je ustanovená vládou a parlamentem. Založena byla roku 1974.

V prosinci 1996 vytvořil parlament nové cíle národní kulturní politiky:

- Ochránovat svobodu vyjádření a umožnit všem obyvatelům této svobody využívat.
- Pracovat na vytváření příležitostí, aby se všichni mohli účastnit kulturního života a kulturních zážitků a angažovat se ve svých vlastních kreativních aktivitách.
- Podporovat kulturní rozmanitost, uměleckou obnovu a kvalitu, čímž působí proti negativním vlivům komercializmu.
- Umožnit, aby kultura byla dynamickou, podnětnou a nezávislou silou společnosti.
- Uchovávat a užívat kulturní dědictví.
- Podporovat vzdělávání.
- Podporovat mezinárodní kulturní výměnu a setkání různých kultur v rámci Švédska.

Nové cíle byly odvozeny z návrhů parlamentní komise, které byly oznámeny v roce 1995 jako oficiální zpráva švédské vlády. Vláda a parlament návrhy od té doby pozměnily.

Cíle Národní rady pro kulturní záležitosti

- Pomocí dotací, informací, spolupráce a dalších prostředků podporovat uměleckou a kulturní obnovu, kulturní dědictví a jeho užití v různých formách umění, veřejných knihovnách a muzeích.
- Přispívat k vývoji souhry mezi národními, regionálními a městskými snahami v zajištění národní kulturní politiky, v podpoře kulturní rozmanitosti a vyrovnané geografické distribuci kulturních aktivit.
- Zajistit, aby kulturně politické aspekty vývoje byly brány v úvahu také v ostatních oblastech společnosti.

- Podporovat aktivity kulturní politiky stejně jako zlepšovat metody zkoumání a oceňování kulturní politiky za účelem zvyšovat a šířit celkové znalosti na kulturním poli. [14]

Oblasti odpovědnosti Národní rady pro kulturní záležitosti

Divadlo, tanec, hudba, literatura, veřejné knihovny, umělecká periodika, muzea, výstavy a obrazové umění jsou kulturní oblasti, za které je Národní rada pro kulturní záležitosti zodpovědná. Jedním z hlavních úkolů je rozmístění vládních dotací v těchto oblastech. Příjemci dotací však mohou být pouze instituce, organizace a skupiny, nikoli jednotlivci. Záležitosti týkající se uměleckého vzdělávání leží také mimo odpovědnou oblast Národní rady.

Rozmístování dotací

Během roku 2004 rozdělila Národní rada pro kulturní záležitosti kolem 1,4 miliardy švédských korun. Tyto vládní dotace jsou přidělovány regionálním muzeím, provinčním knihovnám, regionálním hudebním aktivitám a regionálním a místním divadelním, tanečním a hudebním institucím. Rada poskytuje dotace také:

- veřejným knihovnám
- hudebnímu nahrávání
- výzkumu a vývoji
- nezávislým tanečním a hudebním skupinám
- mezinárodní kulturní výměně
- kultuře v pracovním životě
- kultuře v rozvojových oblastech
- uměleckým periodikům
- literatuře
- uměleckým aktivitám v provinciích
- projektům v hlavních muzeích
- vývojovým aktivitám

Cílem dotací je podporovat různorodost a kvalitu. Obzvláště důležité je kultura pro děti a mládež a přístup k životní kultuře i mimo městské oblasti.

Poskytování informací

Součástí aktivit Národní rady pro kulturní záležitosti je shromažďování a šíření informací, které podporují kulturní vývoj. Rada vydává velké množství materiálů. Zprávy, studie a statistiky z kulturní oblasti jsou pravidelně publikovány v edicích „Zprávy z Národní rady pro kulturní záležitosti“ (*Rapport från Statens kulturråd*) a „Kulturní statistiky“ (*Kulturen i siffror*). Přehled národních kulturních měření se nachází ve „Švédské kulturní politice“ (*Kulturpolitik i praktiken*). „Kulturní katalog“ (*Kulturkatalogen*) je příručka pro úřední orgány, instituce a organizace v kulturním poli.

Publikace

Národní rada pro kulturní záležitosti vydává jedno informativní periodikum: - *Kulturrådet, Barn & Ungdom* s informacemi o kultuře pro děti a mládež.

Rada vydává také zpravodajskou publikaci pro knihovny a organizuje semináře a konference o různých současných tématech. [14]

2.2.13 Výpůjční centra

Výpůjční centra byla vytvořena pro účel doplňkového přísunu médií. Poskytují kvalifikované služby ostatním knihovnám. Ve Švédsku existují tři všeobecná výpůjční centra, každé je zodpovědné za region. Jedno výpůjční centrum se specializuje na média pro imigranty a je zde také depozitní knihovna.

2.2.14 Švédská škola knihovnictví a informační vědy

Veškeré vzdělávání knihovníků ve Švédsku se odehrává na Vysoké škole knihovnictví a informační vědy (*Bibliotekshögskolan*) v Borås. Slouží jako největší vzdělávací instituce pro knihovnictví a informační vědu, stejně jako pro výzkum v zemi. Škola byla založena v roce 1972, avšak až od roku 1993 se zde zavedly bakalářské a magisterské programy. V lednu 1999 vznikla nová

jednotka spojením Švédské školy knihovnictví a informační vědy v Borås a katedry knihovnictví a informační vědy na univerzitě v Göteborgu. Škola knihovnictví a informační vědy v Borås se tak stala největší institucí pro vysokoškolské i postgraduální vzdělání ve Švédsku. V současné době má škola vytvořenu velice dobrou síť vzájemné spolupráce s dalšími severskými i jinými evropskými zeměmi a bilaterální smlouvy s mnoha zeměmi po celém světě. Tyto kontakty nezahrnují pouze výměnu studentů a pedagogů, ale také vývoj přednášek, konference a mezinárodní setkání. [10] [41]

2.2.15 Národní úřad pro vyšší vzdělávání

Dozorčí autoritou pro vyšší vzdělávání je Národní úřad pro vyšší vzdělávání (*Högskoleverket, HSV*), která se zabývá kvalitativním zhodnocováním, právním dozorem, vyhláškami, vědecko – technickými záležitostmi a rovnostními a dispozičními testy. Úřad má určitou důležitost pro univerzitní knihovny, neboť jsou součástí univerzit a jejich kvalitativních hledisek. [11]

2.2.16 Národní úřad pro vzdělávání

Národní úřad pro vzdělávání (*Skolverket, SV*) byl přetvořen v roce 1991. Tato reforma probíhala ve stejnou dobu se změnami v odpovědnosti za školský systém. Státní kontrola byla nahrazena cíleně orientovaným systémem s významnou místní zodpovědností. Jednotlivým oblastem byla předána zodpovědnost za organizaci, obsazení a zdroje škol. Národní úřad pro vzdělávání má aktivně pracovat na zajištění toho, aby bylo dosaženo národních cílů v oblasti dětské péče a školského systému. Za účelem proniknout do různých aktivit a přispět k vývoji, provádí Národní úřad další zkoumání, evaluace a kontrolní práce. Její role je podobná roli Národního úřadu pro vyšší vzdělávání, ale se zaměřením na dětskou péči a školský systém. Slouží také jako dozorčí orgán nad školními knihovnami. [22]

2.2.17 Vězeňská služba

Tato služba je zodpovědná za několik vězeňských knihoven, které existují jako podpora vzdělávání a nápravy vězňů. Součástí jsou i služby pro podmíněně propuštěné.

3 KRÁLOVSKÁ KNIHOVNA

Královská knihovna (*Kungliga Biblioteket*, *KB*) je národní švédskou knihovnou. Sídli v hlavním městě Švédska, ve Stockholmu a slouží také jako vědecká knihovna, zejména pro humanitní vědy. Hlavním úkolem knihovny je shromažďovat, popisovat, uchovávat a zpřístupňovat všechny materiály vydávané ve Švédsku, publikace vztahující se ke Švédsku, avšak vydané v zahraničí a vytvářet reprezentativní sbírku cizí literatury. Další úkoly zahrnují ochranu a rozšiřování knihovních sbírek starých a vzácných tisků, astronomických publikací, rukopisů, map a obrazů.

Královská knihovna je centrální knihovnickou autoritou s odpovědností za koordinování švédských vědeckých knihoven a je také zodpovědná za knihovnicko – informační systém LIBRIS, který je souborným katalogem pro všechny vědecké knihovny.

3.1 Historie Královské knihovny

3.1.1 Národní knihovna

Během let se objevilo mnoho návrhů na změnu názvu Královské knihovny na Národní knihovnu nebo něco podobného. Zastánci těchto změn v tom viděli cestu ke zdůraznění knihovnické role, protože švédská národní knihovna byla pověřena ochranou všech švédských tištěných materiálů pro příští generace. Tato závazná povinnost byla ustanovena v roce 1661 z nařízení Královského kancléře. Rozhodnutí nařizovalo všem tiskařům ve Švédském království posílat dvě kopie každé vytištěné publikace Královskému kancléřství ještě před distribucí materiálu. Jedna kopie mířila do Královského archivu (*Riksarkivet*), druhá do Královské knihovny. Motiv pro toto opatření však nepocházel z touhy ochraňovat publikace pro příští generace, ale z touhy sledovat jejich obsah.

Nařízení z roku 1661 dalo Královské knihovně status švédské národní knihovny. Nicméně knihovna se stala nezávislým oddělením společenských služeb až v listopadu 1877. Do té doby zůstávala součástí Královského kancléřství.

Navzdory svému jménu nebyla Královská knihovna soukromou královskou knihovnou, ačkoli královská rodina v 17. století příliš nerozlišovala mezi svým a státním majetkem. V Královském nařízení z roku 1713 bylo rozhodnuto, že Královská knihovna bude otevřena v určitou denní dobu těm návštěvníkům, kteří měli oprávnění Kancléřské kanceláře. Nicméně půjčování knih ještě možné nebylo. Až od roku 1863 bylo umožněno půjčování na zálohu. Tímto momentem začala Královská knihovna fungovat jako veřejná knihovna.

3.1.2 Knihovna v Královském paláci Tre Kronor

Mnoho jednotek v záznamech a zprávách Královského archivu mohou naznačovat, že Gustav Vasa začal získávat pro Královský palác historické, vědecké a teologické knihy, stejně jako hudební tisky a mapy již ve 20. letech 16. století. Jeho synové, Erik XIV., Johan III. a Karel IX. pokračovali v rozšiřování knihovní sbírky. Rokem 1568 je datován první knižní katalog královského vlastnictví. V roce 1587, během vlády Johana III., byla do podkroví paláce umístěna 80 metrů dlouhá chodba (známá jako „Zelená chodba“) lemovaná otevřenými knihovními policemi. O osm let později oznámil Nicolaus Olai, že přebírá dohled nad královskými knihami. [15]

Vládcové dynastie Vasa většinou nakupovali své knihy v zahraničí, ale neměli zábrany ani k získávání materiálů pro své vlastní osobní užití ze sbírek zabavených ve švédských římsko katolických kláštorech během reformace. V roce 1620 věnoval Gustav II. Adolf sesbírané zbytky ze švédských středověkých klášterů knihovně Uppsalské univerzity, čímž položil základ této knihovně.

Během následujících období proudily knihy do Švédska jako válečné kořisti získávané Švédy na jejich výbojných cestách po světě. V reakci na nařízení shora byly konfiskovány knihy a rukopisy z klášterů, katedrál, královských i soukromých zámků v Baltické oblasti, Polsku, Německu, Čechách, na Moravě a Dánsku. Tyto kořisti byly převezeny do Švédska a začleněny do sbírek, zejména do univerzitní knihovny v Uppsale a do Královské knihovny. V roce

1648 byla z Prahy odcizena tzv. Ďábelská bible (*Devil's Bible*), neboli *Codex gigas*, pocházející z 13. století, která se stala nejvýznamnějším rukopisem Královské knihovny. Bible obsahuje mimo jiné Kroniku Čech psanou Kosmou Pražským. Rukopis byl sepsán ve 13. století v benediktinském klášteře v Podlažicích. Ďábelská se bible nazývá podle působivého obrázku na jednom listu. A také proto, že podle legendy pomohl mnichovi k sepsání tohoto rukopisu samotný ďábel.

V období mezi lety 1611 a 1634 byl péčí o Národní archiv a Královskou knihovnu pověřen Johannes Bureus. Jmenován byl také správcem Národního písemnictví (*Riksantikvarie*). Stal se tak vlastně prvním knihovníkem Královské knihovny. V roce 1634 byl Mistr Lars Fornelius pověřen, aby převzal ochranu nad „starou i novou královskou knihovnou“. Nová knihovna byla vytvářena válečnými kořistmi a uchovávána byla v paláci královny Kristiny. Knihy se postupně hromadily v paláci až do roku 1650, kdy královna povolala několik zahraničních akademiků, aby pracovali jako knihovníci. Holanďan Isaac Vossius vytvořil soupis knih za použití systému označování polic na hřbetech knih. Jeho práce usnadnila identifikaci svazků v královnině sbírce, která se i dnes stále nachází v Královské knihovně.

Aby se měly všechny knihy kde uskladnit, nechala královna opravit několik místností ve východním křídle paláce. Přesto však královna rozdala velké části knihovny v podobě darů svým oblíbencům, jako například Magnusu Gabrielovi De la Gardie a knihovnám středních škol ve Strängnäs a Västerås (ty byly založeny Gustavem II. Adolfem, aby vzdělávaly muže pro civilní služby nebo pro církev). Místo mzdy, kterou nedostal a namísto platby za prodej otcovy knihovny, odvezl s sebou Vossius velké množství knih a rukopisů, když opouštěl Švédsko. Mnoho z nich se dnes nachází v univerzitní knihovně v Leidenu. Nicméně největší poklady doprovázely královnu Kristinu na útěku ze Švédska do Říma v roce 1654. Podstatná část je nyní ve Vatikánské knihovně, kde tvoří speciální oddíl.

Královská knihovna obdržela jistou kompenzaci za tyto ztráty, když král Karel X. Gustav přivezl domů kořist ze svých válečných tažení do Polska a Dánska.

Po roce 1660 však knihovní fondy stagnovaly a to i přes nové akvizice získané tím, že si Karel IX. znovu přivlastnil královskou půdu od švédské šlechty. V roce 1683 daroval Karel IX. univerzitní knihovně v Lundu asi 6 000 knih, které byly součástí sbírky královny Kristiny. Velká část De la Gardieovy sbírky byla věnována univerzitní knihovně v Uppsale. Švédské práce a historická literatura byly přesunuty do Kolegia historických památek (*Antikvitetskollegiet*), které bylo založeno roku 1666. Později bylo toto kolegium sloučeno se zárodečnou institucí, kterou Johannes Bureus vytvořil ve 30. letech 17. století a tímto sloučením vznikl Archiv historických památek (*Antikvitetsarkivet*).

Opravdová katastrofa v historii Královské knihovny se stala 7. května 1697, kdy silný požár zničil většinu starých částí paláce. Nezůstal ani kousek kancléřského křídla Královské knihovny. Knihy byly ve velkém spěchu vynášeny po schodišti nebo vyhazovány přímo z oken. Ještě dnes mohou návštěvníci objevit místa černá od ohně, která jsou stálou připomínkou palácového požáru. Zničeny byly téměř dvě třetiny sbírky, více jak 17 000 knih a přes 1 000 rukopisů. Soupis, který byl pořízen po požáru, čítal téměř 7 000 knih a jen 283 rukopisů, včetně Ďábelské bible, která jako zázrakem přežila. Tyto pozůstatky byly následně mnohokrát přesouvány na různá místa, až v roce 1768 byla Královská knihovna umístěna v severovýchodním křídle nového Královského paláce. A to i přesto, že budova byla plně vybavena teprve až roku 1796. [15]

3.1.3 Knihovna v novém Královském paláci

Při plánování přestavby Královského paláce rezervoval architekt Nicodemus Tessin mladší místo pro Národní archiv v severních místnostech paláce. Ale při diskusích o skutečném umístění Královské knihovny se situace poněkud změnila. Od požáru se knihovna stala institucí, která je otevřena veřejnosti. Dokonce bylo v plánu sloučit Královskou knihovnu s Archivem historických památek. Ve skutečnosti byl plán tohoto sloučení, představený Carlem Reinholdem Berchem, schválen vládou v roce 1751, avšak k jeho realizaci nikdy nedošlo. V tomtéž roce publikoval tehdejší ředitel Královské knihovny, Magnus

von Celse, knihu *Bibliothecae regiae Stockholmensis historia*. V této historické zprávě zmiňoval dar Johana Gabriela Sparfwenfeldta z roku 1705, který zahrnoval *Codex aureus* z 8. století a další dary předané během let 1726 až 1741, mezi nimi také staré turecké knihy.

Pozice Královské knihovny však byla nejistá. Jediný příjem knihovny, 600 Dalerů ve stříbrných mincích, obnos, který byl stanoven v roce 1703, postačoval, po odečtení nákladů na tiskoviny, svíčky a další, tak na nákup jednoho či dvou zahraničních časopisů a na vazbu švédských tištěných materiálů. V roce 1770 představil Parlament knihovnu se zbytkovým fondem sbírky Erika Dahlbergha *Suecia antiqua et hodierna* jako pokus o pomoc nedostatečným financím. Knihovna byla volně na prodej nebo k užitku pro výměnné účely. (Několik měditisků je stále v evidenci Královské knihovny, ale většina Dahlberghových tištěných materiálů se od 60. let 19. století nachází v Národním muzeu.)

Během období, kdy byl hlavním knihovníkem Anders Wilde (1758-95), se situace knihovny značně zlepšila. Nejvýznamnějším přínosem bylo rozdělení sbírky Archivu historických památek (1780). Ovšem již předtím obdržela Královská knihovna švédskou literaturu jako kompenzaci za díla ztracená při palácovém požáru. Nato získala také většinu archivních středověkých rukopisů, které patřily klášteru ve Vadsteně, Islandské rukopisy a práce Bureua, Stiernhielma, Hadorpha, Verelia, Peringskiölda a dalších. V souvislosti s opětovným přivlastněním majetku Karlem IX., byly knihy M. G. De la Gardie vráceny zpět do Archivu historických památek. Nyní se staly vlastnictvím Královské knihovny a zahrnovaly také unikátní sbírku městských výjevů objednaných Gustavem II. Adolfem v Amsterdamu v roce 1621, které zdělila, ale také odvezla královna Kristina. Národní archiv také obdržel materiály. Během 80. let 19. století si dvě instituce měnily majetek, Královská knihovna se vzdala svých středověkých pergamenových dopisů výměnou za středověké zákoníky, ručně psané kroniky a Dahlberghovy ilustrace k *Suecia antiqua et hodierna*.

Tyto akvizice znamenaly, že literární dědictví silného období Švédska bylo začleněno opět do sbírky Královské knihovny. Do vlastnictví Královské

knihovny přešla také nejlepší díla 18. století a to tím, když stát odkoupil 7 000 knih Carla Gustafa Tesssina, které byly určeny pro vzdělání korunního prince Gustava. Do královské sbírky byla přidána také téměř kompletní řada spisů z francouzských salonů královny Lovisy Ulriky a korespondence encyklopedistů. Když bylo univerzitní knihovně v Uppsale předáno 120 svazků dokumentů Gustava III., obdržela Královská knihovna v roce 1792 jeho soukromou knihovnu čítající asi 15 000 svazků jako náhradu. O čtyři roky později získala Královská knihovna knihovní sbírku Gustava IV. Adolfa obsahující 7 500 svazků. Takto se tedy sbírky knihovny zdvojnásobily ve svém obsahu během několika období.

V roce 1796 se Královská knihovna mohla konečně přestěhovat do síně, která byla připravena Carlem Johanem Cronstedtem a Carlem Fredrikem Adelcrantzem. Nicméně knihovna byla nucena, aby sdílela prostory s Královským muzeem (*Kungliga museum*), Královskou akademií literatury, historie a historických památek (*Vitterhets – historie – och antikvitetsakademien*) a Švédskou akademií (*Svenska akademien*). Budovy však byly brzy přeplněny. [15]

3.1.4 Větší důraz na švédské tisky

Oficiální zpráva z roku 1813 stanovovala direktiva pro budoucí fungování Královské knihovny. Podle této zprávy měla knihovna shromažďovat všechny publikované práce vztahující se jakýmkoli způsobem ke Švédsku a vytvářet tak významnou sbírku švédské literatury.

Během 19. století bylo vynaloženo velké úsilí na zaplnění mezer ve švédských materiálech, zejména z dřívějších období historie. I přes nařízení o povinnosti odevzdávat kopie každého výtisku z roku 1661 nebyla Královská knihovna schopná, až do svého návratu do Královského paláce, vyvíjet větší tlak na tiskaře.

V roce 1828 získala Královská knihovna významný přírůstek do knihovního fondu nákupem 5 600 svazků Daniela Neschera obsahující knihy o švédské

historii, biografie a další. Sbíрка dopisů Carla Christoffera Gjörwella, která do knihovny přibyla v roce 1840, byla dalším cenným přírůstkem k materiálům o švédské historii. V této době však nebyla opatřována téměř žádná zahraniční literatura, knihovna měla dávat přednost švédským publikacím.

Zahraníční návštěvníci, kteří si přáli studovat hlavně středověké rukopisy, byli zděšeni žalostným stavem v Královské knihovně. Prakticky zde nebyly čtenářské prostory pro veřejnost, ani kanceláře pro zaměstnance.

Během období, kdy A. I. Arwidsson (1843-58) a následně J. E. Rydqvist (1858-65) zastávali úřad hlavního knihovníka, začala práce na oddělování cizích a švédských sbírek. Rydqvist položil základ samostatného švédského oddělení odstraněním všech švédských děl z humanitní části. Následně začal v uspořádávání krátkodobé literatury (rozmanitých tištěných jednotek a inzerátů) podle systematického plánu. V této práci pak pokračoval jeho následník Gustaf Edvard Klemming (1865-90).

Klemming začal pracovat v Královské knihovně v roce 1844 a snadno získal soukromě švédskou literaturu. Takže v roce 1856 předal Královské knihovně, nově vznikajícímu oddělení švédské literatury, více než 10 000 svazků. O čtyři roky později měl již takové znalosti o sbírkách Královské knihovny, že mu bylo umožněno přijmout post hlavního knihovníka, když Rydqvist začínal trpět zimnicemi ze studených knihovnických budov. [15]

V této době začala také stavba Národního muzea. Bylo tedy zřejmé, že prostory Královského muzea v paláci budou uvolněny. Ale evidentní bylo také to, že Královská knihovna potřebuje svou vlastní novou budovu. Devětadvacetiletému architektovi F. G. A. Dahlovi bylo nabídnuto stipendium, aby prozkoumal možnosti. Navštívil Londýn a Paříž a poté nakreslil návrhy na knihovní budovu. V roce 1870 pověřil Dahla Parlament naplánováním a realizací tohoto projektu.

3.1.5 Přesun do Humlegården

V 50. a 60. letech 19. století bylo pro Stockholm vytvořeno mnoho nových městských plánů. Populace se za předchozích 25 let zdvojnásobila a bylo nutné vyčistit chudinské čtvrti města.

V roce 1866 představil Albert Lindhagen své plány na široké třídy, které by obklopovaly centrum města. V severní části města hraničil plán s parkem Humlegården, dříve zelinářskou zahradou dynastie Vasa. Od roku 1687 se v parku nacházel pavilon, který byl po většinu 19. století sídlem divadla a restaurace. V 60. letech 19. století získal Humlegården špatnou pověst, park zpustl, jedna část byla pokryta močály, další kameny. Ve východní části parku podél ulice Sturegatan se nacházelo několik vážených budov, ale v podstatě to byly trosky zchátralých domů a město Stockholm bylo schopno koupit půdu za výhodnou cenu.

Zaměstnanci knihovny nesledovali stavbu nové budovy s příliš velkým nadšením. Ale praktický postoj Gustafa Dahla k tomuto úkolu pronikal postupně celým projektem. V červenci 1871 byl položen základní kámen. Stavbu knihovny provázela řada problémů. Z části to bylo díky špatným ekonomickým podmínkám doby, z části díky faktu, že Švédsko se pohybovalo v období mezi věkem řemeslné výroby a věkem industrializace. Stavitelé tak museli dovážet většinu materiálů z Anglie.

V mnoha ohledech představovala budova Královské knihovny experiment pro švédský strojírenský průmysl. Když byla budova dokončena (1877), ozvaly se ze zahraničních kruhů názory, že knihovna představuje z technického hlediska neobvykle funkční stavbu. Celkové náklady činily 960 000 švédských korun (SEK). Čítárny, výpůjční knihovna a vstupní hala byly nejdříve osvětleny plynem. V roce 1887 bylo do pěti kanceláří instalováno elektrické osvětlení. Plynové trubky byly nahrazeny elektrickým světlem roku 1891. Ale knižní sklady byly plně elektrifikovány až v roce 1964! [15]

V roce 1873 provedl Klemming nepříjemné zjištění a to, že nová budova v Humlegården nebude mít dostatečné prostory na nové přírůstky. Již v roce

1870 přinutily Dahla finanční omezení zmenšit délku i šířku budovy o jednu šestinu. Nová budova byla plánovaná tak, aby pojala 200 000 svazků, ale knihovna obsahovala téměř toto číslo ještě před započatím stěhování. Částečně to bylo díky přírůstkům ze soukromé knihovny Karla XV. a knih Karla XIII., dohromady asi 30 000 knih. Později se Klemming angažoval ve směňování duplikátů Královské knihovny za žádoucí knihy a rukopisy z různých institucí, včetně zahraničních.

Přesun z Královského paláce do Humlegården bylo organizováno Elofem Tegnérem, který se později stal ředitelem univerzitní knihovny v Lundu. Stěhování se odehrávalo na podzim 1877. 2. ledna 1878 se nová budova knihovny v Humlegården otevřela veřejnosti. O osmdesát let později, po celkové rekonstrukci, byla v místě původní Královské knihovny otevřena Bernadottina knihovna. [15]

3.1.6 Královská knihovna jako švédská národní knihovna

V roce 1862 začala práce na katalogu, psaný na volných katalogových lístcích, každý obsahující informace o názvu daného svazku. Tyto listy byly shromážděny v názvovém a předmětovém katalogu. Před touto inovací byly návštěvníci hledající informace nuceni vyhledávat díla v seznamu výpůjček, ve kterých byly knihy číslovány. Gustaf Klemming, trpící astmatem, trávil nyní většinu času prací v knihovně. Věnoval se zejména obstaráváním švédsko – americké literatury.

I další zaměstnanci knihovny se zabývali bibliografickými záznamy. Elof Tegnér navrhl vytvoření souborného katalogu zahraniční literatury pro švédské veřejné knihovny. Tento nápad byl proveden Erikem W. Dahlgrenem. Dahlgren se stal v roce 1903 ředitelem Královské knihovny. Za sebou měl dlouhou kariéru ve Švédském parlamentu. Díky tomu měl k dispozici síť cenných kontaktů, které mohl využít ve prospěch knihovny. Mezi jiným byl také Dahlgren schopen zajistit větší dotace na nákup knih a platy zaměstnanců. V roce 1910 představil

nové instrukce pro knihovnu. V tom samém roce bylo označení „hlavní knihovník“ změněno na „národní knihovník“ (*riksbibliotekarie*). [15]

V této době byla Královská knihovna se sbírkou čítající 314 902 svazků téměř rovnocenná univerzitní knihovně v Uppsale, jejíž sbírka měla 341 911 svazků. Oddělení švédské literatury v Královské knihovně bylo o něco větší, avšak Uppsalská sbírka rukopisů byla stále významnější. Síla Královské knihovny byla v oblasti bibliografie, církevní historie a historické literatury, geografie, krásného umění, archeologie, politické ekonomie a vědy a v novinářské části. Výše zmíněné knihovny byly rovnocenné v historii, biografii, právu, beletrii a filozofii.

V roce 1878 obdržela Královská knihovna sbírku Gustafa Rålamba. Obsahovala rukopisy a 1 630 knih s datem před rokem 1750. Teprve až v roce 1906 se podařilo Královské knihovně získat vůbec první tištěnou knihu ve Švédsku – *Dialogus creaturarum moralizatus*, z roku 1483. Avšak Dahlgren nebyl tolik zaujatý švédskými tisky jako jeho předchůdci, za důležitější považoval obstarávání zahraniční literatury. Například v roce 1916 mu příznivý kurz umožnil opatřit 10 970 titulů knih, většinou z Německa a Rakouska. Během pouze několika let získala Královská knihovna hlavní díla anglosaské a románské literatury přes agenty v Londýně, Paříži, Haagu a Lipska.

Akvizice během Dahlgrenových dnů narůstala. Knihovna získávala dary v podobě cenných sbírek od mnoha významných osob. V souvislosti se zájmem o geografické materiály věnoval Dahlgren zvláštní pozornost sbírce portrétů, map, plakátů a pohlednic. Roku 1913 bylo zakoupeno 30 000 portrétů, 1 950 rytin a plakátů profesora Mårtena Sondéna. [15]

Rok 1909 byl významný z hlediska postavení knihovny. Dotace i platy se zvýšily, avšak zaměstnanci museli nyní pracovat šest hodin denně, což dříve nebylo zvykem. Do této doby bylo také velice obtížné přijmout na tak málo placená místa mužské zaměstnance. To byl zajisté také důvod, proč byla v roce 1905, i když s jistými obavami, přijata do knihovny první žena – Valfrid Palmgren, na místo ve veřejných službách. Pokud šlo o zaměstnávání žen coby

knihovnických pomocnic, zde žádné obavy nebyly a v roce 1909 byly přijaty čtyři ženy.

3.1.7 Dvě nová křídla

Rekonstrukce Královské knihovny v letech 1912-13 odstranila sice nejviditelnější nedostatky, ale až Dahlgrenův nástupce Isak Collijn (1916-40) našel radikální řešení na problém ohledně prostor knihovny. Získal podporu vlády a v roce 1920 představil architekt Axel Anderberg návrhy na rekonstrukci a rozšíření. K původní budově byla přidána dvě nová křídla (dokončeno 1928), avšak ani toto rozšíření definitivně nevyřešilo nedostatek místa pro narůstající sbírky.

Jako rešeršér měl Isak Collijn velké znalosti o švédských tištěných materiálech i starých tiscích ze zahraničí. Předtím než se stal národním knihovníkem, publikoval katalog prvotisků Královské knihovny (1914, doplněno 1940) a katalog sbírky městských výjevů De la Gardie (1915). Jeho bibliografie švédských tištěných materiálů od roku 1700 (vytvořeno 1934-46) představuje nejvýznamnější úspěch. Po svých zahraničních cestách navrhl změnu katalogizačního systému. Starý abecední katalogizační systém psaný na listech papírů byl nyní převeden na kartový systém, který byl uveden do provozu roku 1928.

Nejvýznamnějším přírůstkem Královské knihovny byly bezpochyby Strindbergovy rukopisy získané roku 1922 od Nordického muzea. Jelikož August Strindberg pracoval v letech 1874 až 1882 v Královské knihovně jako pomocný knihovník, bylo přirozené, že knihovna měla zájem na rozšíření svých sbírek o jeho díla. [15]

Během válečných a poválečných let knihovna stagnovala díky šetrnosti vlády. Avšak v roce 1950, kdy se ředitelem oddělení rukopisů stal Nils Afzelius, se situace začala měnit. Nadace Mårbacka poskytla Královské knihovně rukopisy Selmy Lagerlöf. Následující rok převzal vedení nad zahraničním oddělením Olof

von Feilitzen a okamžitě zahájil práci na doplnění knihovní sbírky periodik z oblasti humanitních věd.

3.1.8 1952 – počátek nové éry

Když v listopadu 1952 převzal pozici národního knihovníka Uno Willers, začalo období prudkých změn knihovny. Vláda dotovala různé knihovnické projekty i opravy, které pomohly zajistit příznivé pracovní podmínky v knihovně. Dohoda se Stockholmskou univerzitou z prosince 1953 stanovovala povinnosti Královské knihovny jako univerzitní knihovny pro humanitní a sociální vědy. Tato smlouva umožňovala Královské knihovně přístup ke značnému množství univerzitních disertací, které mohly být použity také pro účely výměny. Koncem roku 1953 měla Královská knihovna již 270 nových cest výměny a do roku 1976 se toto číslo zvýšilo až na 654. [15]

V roce 1953 bylo z Leningradu a Moskvy zakoupeno velké množství ruské literatury, která vytvořila základ Slovanské knihovny ve Stockholmu. Tato literatura je získávána na základě dohody o výměně mezi Ruskou státní knihovnou v Moskvě a Královskou knihovnou ve Stockholmu.

Nápad vytvořit v Královské knihovně bibliografický institut se objevil již před více jak třiceti lety. Avšak v 50. letech 20. století se toto téma stalo velice naléhavé, neboť kvůli finančnímu nedostatku byla Asociace švédských nakladatelů (*Svenska Bokförläggarföreningen*) nucena ukončit publikování Švédské národní bibliografie (*Svensk bokkatalog*), dílo, které vydávala již 80 let. Bylo tedy ustanoveno, že odpovědnost za Národní bibliografii se přesune do Královské knihovny (1953).

Vytvoření Bibliografického institutu zviditelnilo také potřebu obnovy katalogů Královské knihovny. V roce 1956 byly určeny nové katalogizační postupy a systém ukládání knih ve skladech. V následujících obdobích přicházely další změny v souvislosti se zaváděním počítačového systému a představováním knihovnicko – informačního systému LIBRIS.

V roce 1958 začala práce na centrálním katalogu švédských tištěných materiálů, neboť Královská knihovna byla pověřena bezplatným poskytováním katalogových karet univerzitním knihovnám. Tato služba byla za určitých podmínek nabízena také ostatním knihovnám. V roce 1975, kdy byla tato práce převedena do počítačového systému, přestal centrální katalog existovat ve své původní formě. Katalog akvizice byl modernizován roku 1956 a ještě jednou v roce 1972, kdy byl přizpůsobován systému LIBRIS.

Založení oddělení gramofonových a magnetofonových záznamů se odehrálo také v roce 1958. Modelem pro tento „státní zvukový archiv“ byla Národní fonotéka v Paříži, nezávislé oddělení pod Francouzskou národní knihovnou. V roce 1979 byla švédská sbírka přesunuta do nově vytvořeného Státního zvukového a obrazového archivu.

Největší zájem věnoval Willers otázce prostoru v Královské knihovně. V roce 1956 začalo první stadium rekonstrukce, práci vedl architekt Carl Hampus Bergman. Přestavba pokračovala až do roku 1971, kdy byl vytvořen první podzemní sklad knih.

Několik mil severně od Stockholmu, ve městě Bålsta, byl založen vládní knihovnický depozitář, navržený architektem Leifem Olssonem. Tento depozitář byl výsledkem snah společného výboru stockholmských knihoven, který začal pracovat v roce 1949. Dalším produktem výboru byla služba pojízdné knihovny, která začala objíždět knihovny roku 1953. Depozitář v Bålsta využívaly i ostatní knihovny. A přestože byl dvakrát rozšiřován (1975, 1986), dlouhodobě zde nebyl dostatek místa na pokrytí všech potřeb. [15]

3.1.9 Změny v 70. letech

Brzy poté, co byl dokončen projekt Bergmanovy rekonstrukce, objevila se opět otázka nedostatečného místa v knihovně. Uživatelů, výpůjček i přírůstků přibývalo rychleji než se očekávalo. Knihovna ročně obdržela přes 150 000 kusů tištěných materiálů. Práce na přestavbě však začaly až v roce 1987, první etapa

vedená architektem Janem Henrikssonem. Styl 50. a 60. let byl změněn, více se tíhlo k záměrům Gustafa Dahla.

Rozšíření, které se odehrávalo během Willersova působení coby národní knihovník (1952-1977), bylo evidentní ve všech odděleních. Největší nárůst však byl zaznamenán v oddělení rukopisů, map a plakátů. Tyto přírůstky byly většinou výsledkem Willersových osobních kontaktů. Proto se do vlastnictví Královské knihovny dostaly sbírky rukopisů takových osobností jako byl Dag Hammarskjöld, Pär Lagerkvist, Erik Lindegren, Vilhelm Moberg, Sigfrid Siwertz, Lucien Maury či Östen Undén. [15]

Od konce 70. let 20. století byla Královská knihovna vedena řídicím výborem, jehož členové byli voleni vládou. Podle nových nařízení, která vešla v platnost 1. července 1979, byl národní knihovník volen na šestileté období. Nová organizace Královské knihovny byla postupně představena během podzimu 1981. Knihovna byla rozdělena do tří částí – pro správu, knihovnu a bibliografii – pod dohledem výboru a národního knihovníka. Jednotlivé části byly ještě rozděleny do mnoha sekcí.

3.1.10 Léta 1977 až 1997

Po roce 1980 se stala viditelnější potřeba změn ve vnitřní organizaci knihovny. Společnost se stále novými informačními technologiemi kladla stále větší požadavky na národní knihovnu jako na národní paměťovou instituci a ručitele dlouhodobé ochrany publikovaných materiálů bez ohledu na médium. Počítačová technologie byla vhodná pro většinu vnitřních knihovnických postupů i veřejných služeb a postupné zavádění počítačové pracovní činnosti znamenalo zastarání původní organizace.

V roce 1977 skončilo období, kdy Královská knihovna zastávala dvě funkce – jako národní knihovna pro celou zemi a jako zdroj v oblasti humanitních a sociálních věd pro Stockholmskou univerzitu. Od této doby se Královská knihovna zaměřovala již pouze na akvizici zahraničních materiálů v oblasti humanitních věd, což činí dodnes.

V 80. letech vláda finančně podpořila projekt přenesení švédských deníků na mikrofilmy. Tento proces byl velice významný, neboť noviny se tiskly na papíře nízké kvality a nebylo možno je uchovávat ve své původní formě. Kvůli přeplněnosti knihovny byly mikrofilmy uskladněny ve zvláštní budově v severní části města. Deníky jsou mikrofilmovány okamžitě po vydání a projekt retrospektivního mikrofilmování je stále ve vývoji.

V souvislosti s elektronickým publikováním, které se ve Švédsku v 90. letech stávalo běžnějším, se znovu začala řešit otázka Švédského zákona o povinném výtisku. Bohužel legislativa z roku 1994 byla na řešení tohoto problému nedostačující. Vývoje v posledních letech však ukázaly, že je nemožné ignorovat tento typ publikování, aby byla zároveň zachována co nejucelenější podoba švédského kulturního dědictví pro příští generace.

Velmi štědrý dar z fondu k třístému výročí založení Švédské banky umožnilo Královské knihovně dokončit desetiletý projekt Švédské národní bibliografie. Stalo se tak v 80. letech 20. století. Bibliografie představuje kompletní přehled švédských tištěných materiálů od 15. století po současnost a dostupná je ve speciální databázi.

Od 80. let se Královská knihovna věnuje projektům vývoje a modernizace knihoven ve Východní Evropě a v zemích Třetího Světa. V současné době probíhají projekty na podporu knihoven v Nikaragui a Pobaltských státech.

Roku 1988 byl vytvořen Úřad Královské knihovny pro národní koordinaci a vývoj (*Sekretariatet för Nationell Samordning och Utveckling, BIBSAM*). Podrobnější zmínka o činnosti BIBSAM v kapitole 3.3.

Poslední rozsáhlé úpravy a rozšíření byly na budově Královské knihovny provedeny v letech 1992-1997. Postaveny byla dva podzemní sklady, každý o rozloze 9000m². Úpravou neprošel pouze vnitřek knihovny, ale také vchod do knihovny a park. 2. června 1997 král Karel XVI. Gustav slavnostně znovu otevřel Královskou knihovnu. [15]

3.2 Zahraniční literatura ve sbírkách Královské knihovny

Zahraniční literaturu katalogizuje Oddělení zahraniční literatury. To zahrnuje na jedné straně vědeckou literaturu, která je vyžadována Královskou knihovnou coby vědeckou knihovnou. Na druhé straně jde o literaturu ve Švédštině vydanou v cizině a bibliografii Suecana Extranea, které Královská knihovna shromažďuje pro potřeby národní knihovny. Několik sbírek vyčnívá zvláště s ohledem na akvizici a katalogizaci. Jde o sbírky ruské literatury, sbírku literatury ve Švédštině publikované v zahraničí, Suecana Extranea, finsko – švédskou literaturu a akvizice starší a antikvariátní literatury.

3.2.1 Švédská literatura publikovaná v zahraničí. Suecana Extranea

Podle Švédského zákona z roku 1996 je Královská knihovna povinna shromažďovat, uchovávat, popisovat a zpřístupňovat publikace spjaté se švédskou zemí a jazykem, které však byly vydané v zahraničí.

Tato kategorie literatury zahrnuje publikace, které:

- jsou v cizím jazyce a obsahují překlady do švédštiny,
- mají švédského autora,
- pojednávají o Švédsku a švédských podmínkách,
- se zabývají Severskými zeměmi obecně,
- vytváří originální díla vědeckého charakteru v jednom ze světových jazyků, tištěné ve Švédsku a vydané zahraničním nakladatelstvím,
- byly tištěné ve Švédsku a vydané zahraničním nakladatelstvím se švédskou podporou. [15]

Finsko – švédská literatura

Největší část literatury vydané v zahraničí ve švédském jazyce představuje finsko – švédská literatura. Královská knihovna získává tuto literaturu ve spolupráci s finskou univerzitou v Åbo. Finsko – švédskou literaturu vydávanou švédskými nakladatelstvími ve Finsku katalogizuje Oddělení zahraniční literatury.

Suecana Extranea

Suecana Extranea je bibliografie literatury v cizích jazycích, která se zabývá Švédskem, Švédy a švédskými podmínkami. Součástí je také švédská beletrie a švédské dětské knihy přeložené do jiných jazyků.

3.2.2 Akvizice starší a antikvariátní literatury

Oddělení zahraniční literatury katalogizuje také starší materiály, které jsou získávány z antikvariátů, na různých aukcích nebo od soukromých osob. Týká se to jak švédské, tak zahraniční literatury.

Úkolem Oddělení zahraniční literatury je také revize Švédské bibliografie 17. století (Collijnova bibliografie) a Švédské bibliografie 18. století (1700-1829). Pro bibliografické postupy a revizi těchto starších materiálů byly vytvořeny speciální instrukce. Schváleny byly Výborem pro katalogizaci a klasifikaci Švédské knihovnické asociace. [15]

3.3 Úřad pro národní koordinaci a vývoj

Hlavním cílem Úřadu pro národní koordinaci a vývoj při Královské knihovně (*Sekretariatet för Nationell Samordning och Utveckling, BIBSAM*) je zajišťovat optimální využití a vývoj zdrojů švédských vědeckých knihoven a za rozumných podmínek umožňovat k těmto zdrojům přístup jednotlivým uživatelům. Spolupráce je však zcela dobrovolná.

Nejdůležitějším úkolem Úřadu je vývoj a spravování speciálního, národního, zdrojového systému. Podle tohoto schématu přebírá množství centrálních vědeckých knihoven národní odpovědnost za poskytování informací v určitých oblastech vědy, vývoje a vyššího vzdělávání na oplátku za jistou odměnu. Tento systém je největší individuální položkou v nákladech Úřadu, čítající polovinu ročního rozpočtu.

Povinnosti Úřadu zahrnují vedení průzkumů, financování a účast na vývojových projektech (včetně přípravy norem), pořádání kurzů a konferencí, shromažďování a zpracování statistik a monitorování legislativních záležitostí.

V poslední době se klade větší důraz na mezinárodní hlediska, stále více ztrácí státní hranice svůj význam pro knihovnické a informační politiky. Úřad pro koordinaci a vývoj zde slouží jako „národní středový bod“ pro program knihoven Evropské unie. V rámci tohoto programu bylo v polovině 90. let přiděleno na knihovnický vývoj něco kolem miliardy švédských korun.

Na národní úrovni se Úřad podílí na zvyšování spolupráce mezi archivy, knihovnami a muzei a také mezi vědeckými institucemi a veřejnými knihovnami. Základní představa je taková, že bariéry mezi spřízněnými informačními sektory mohou být odstraněny pomocí moderní technologie.

Úřad pro koordinaci a vývoj spolupracuje i na zlepšování postavení univerzitních knihoven ve společnosti. Rozhodujícím faktorem je zde vývoj informačních technologií. Další faktory zahrnují decentralizaci univerzitního systému, pedagogické reformy a dramatické zvyšování počtu univerzitních studentů. Zdroje knihoven potřebují značně rozšířit, jak do prostoru tak i personálně, aby mohly uspokojit velký zájem uživatelů. Knihovny by také měly být více začleněny do vzdělávacího procesu a pomoci tak zlepšit zacházení studentů s informacemi. [15]

4 KNIHOVNICKÉ ASOCIACE

ORGANIZACE PODPORUJÍCÍ KNIHOVNY

SPOLUPRÁCE S OSTATNÍMI SEVERSKÝMI

ZEMĚMI

4.1 Knihovnické asociace

4.1.1 Švédská knihovnická asociace

Švédská knihovnická asociace (*Sveriges Allmänna Biblioteksforening, SAB*) byla založena v roce 1915 a od roku 1982 je organizována do pěti sekcí: veřejné knihovny, školní knihovny, vědecké knihovny, nemocniční knihovny a jednotliví členové. Sektor veřejných knihoven dominuje. Hlavním úkolem Asociace je napomáhat vývoji a spolupráci knihoven a pracovat na zajištění demokracie a svobody slova. V posledních letech bojovala Asociace proti ekonomickému omezování knihovnických zdrojů a žádala více peněz na podporu šíření gramotnosti mezi mladými lidmi. Je zastáncem bezplatných výpůjčních služeb pro koncové uživatele a Švédského knihovnického zákona. [41]

Mezinárodní úmluvy

Švédská knihovnická asociace je aktivní také v mezinárodních otázkách prostřednictvím Mezinárodní federace knihovnických sdružení (IFLA) a má zástupce v mnoha jejích sekcích. Například Stálý výbor sekce dětských knihoven.

Asociace je členem Evropského úřadu knihovnických, informačních a dokumentačních asociací (*the European Bureau of Library, Information and Documentation Associations, EBLIDA*). Skupina Švédské knihovnické asociace zabývající se autorským právem usiluje o zajištění občanských a knihovnických zájmů v otázce autorského práva.

Program Podpora knihovnictví (*Advancement of Librarianship, ALP*) je jedním z pěti hlavních programů federace IFLA. Tento program dostává od Švédské knihovnické asociace stálou ekonomickou podporu. [25]

Dotace Švédské knihovnické asociace

Asociace financuje výzkum v knihovní a informační vědě a dotuje několik stipendií pro vyšší vzdělávání.

Podporuje také různé národní projekty. V roce 1999 financovala osm projektů knihovnického vývoje ve Švédsku, například o vztazích mezi veřejnými knihovnami a vědci; rozsáhlý projekt analýzy velkých a malých veřejných knihoven; nebo projekt o významu lékařských knihoven pro lékařská rozhodnutí.

Ceny a literární vyznamenání Švédské knihovnické asociace

Na Knižním a knihovnickém veletrhu v Göteborgu jsou předávány ceny nejlepším knihovníkům roku a knihovnám, které v daném roce nejlépe hospodařily. Aby podpořila švédskou beletristickou literaturu, dává Asociace tři literární ocenění ve stejné oblasti.

Komise – hlavní nástroj Švédské knihovnické asociace

Švédská knihovnická asociace realizuje množství kurzů a konferencí prostřednictvím třinácti komisí odrážejících různé aspekty knihovnické práce. Mezinárodní komise Švédské knihovnické asociace odráží organizační záležitosti ohledně mezinárodních knihovnických otázek. Další komise pracují s audiovizuálními médii a informační technologií, knihovnami v nemocnicích, knihovním marketingem, mobilními knihovnami a další. Členové komisí vydávají knihy a brožury o knihovnických záležitostech a pracují pro Švédskou knihovnickou asociaci na výstavách a veletrzích. Zvláštní význam má Komise pro katalogizaci a klasifikaci, která je zodpovědná za švédská katalogizační pravidla.

Švédský knihovnický časopis

Časopis Švédské knihovnické asociace *Knihovnický list (Biblioteksbladet, BBL)* je profesionální časopis pro švédské knihovny. Vychází desetkrát ročně a jeho cílem je popsat a informovat knihovnický svět pomocí kritických a hluboko pronikajících článků a podnítit diskuse na důležitá témata.

Asociace podporuje také časopis pro návštěvníky knihoven, *Zaostřeno na knihovnu (Biblioteket i fokus, Bif)*. [25]

4.1.2 Společnost švédských knihovníků

Společnost švédských knihovníků (*Svenska Bibliotekarie Samfundet, SBS*) byla vytvořena v roce 1921 jako centrální organizace pro lidi pracující v knihovnickém sektoru. Není politicky založená, pořádá konference a setkání a je aktivní ve skandinávské a mezinárodní spolupráci. Společnost je od počátku členem Mezinárodní federace knihovnických sdružení a první předseda Společnosti švédských knihovníků, Isak Collijn, byl také prvním prezidentem federace IFLA v letech 1927-1931. [41]

4.1.3 Švédská asociace informačních specialistů

Švédská asociace informačních specialistů (*Svensk Förening för Informationsspecialister*) byla založena v roce 1936 jako Švédská společnost pro technickou dokumentaci (*Tekniska Litteratur Sällskapet, TLS*). V současné době je asociace neziskovou organizací pro odborníky z oblasti informačního managementu, která umožňuje získat přesné a aktuální informace z obchodu, vědy, zdravotní péče, technologie nebo humanitních věd. Asociace je také profesionální sítí pro mnoho různých skupin. Členové pracují v soukromém i veřejném sektoru, na univerzitách, ve vládě, ve velkých konsorciích i malých podnicích.

Cílem asociace je zdokonalit profesionální schopnosti svých členů, umožnit jim dosáhnout plánů svých organizací. Asociace se snaží také pomáhat zvyšovat odbornost svých členů a udržovat je na hraně globálních změn – zejména v oblasti informačních technologií. [41]

Aktivity Švédské asociace informačních specialistů

- *Školení:* Asociace nabízí odborníkům nepřetržité, užitečné a aktuální školení prostřednictvím kurzů a seminářů.
- *Konference:* Asociace je místem, kde si kolegové vyměňují své zkušenosti. Konference umožňují švédským i mezinárodně uznávaným odborníkům sdílet informace o nejnovějším profesionálním vývoji.

- *Publikování:* Asociace vydává vlastní časopis, *Info Trend – Severský časopis informačních specialistů* (původně *Časopis pro dokumentaci - Tidskrift för Dokumentation, TD*), knihy, zprávy a příručky, jak v anglickém, tak i ve švédském jazyce. Na internetu jsou k dispozici další online novinky (pouze pro členy).
- *Marketing:* Asociace zdůrazňuje informaci jako strategický zdroj a je tedy jedním z jejich nejvýznamnějších úkolů. Vyzdvihuje také klíčovou roli, kterou informační prostředníci, a to členové asociace, hrají v průmyslu a společnosti.
- *Spolupráce:* Asociace spolupracuje s mnoha národními i mezinárodními organizacemi, například Evropskou radou informačních asociací (*the European Council of Information Associations, ECIA*), či Mezinárodní federací knihovnických sdružení (IFLA).

Jak Švédská asociace informačních specialistů pracuje?

- *Správní rada:* Výroční schůze volí správní radu, která je výkonným orgánem.
- *Sekretariát:* Pomáhá s realizací aktivit Švédské asociace informačních specialistů.
- *Místní sekce:* Nabízí množství aktivit a kurzů na místní úrovni. Sekce jsou pro střední, severní, jižní a západní Švédsko a Stockholm.
- *Komise:* Existují Komise pro informace a konference a Komise pro školení. Severský časopis informačních specialistů má Severskou redakční komisi.

Info Trend – Severský časopis informačních specialistů

Časopis Švédské asociace informačních specialistů je vydáván čtyřikrát ročně od roku 1945. Zaměřuje se na poslední vývoj v informačním managementu a informačních technologiích. Články jsou publikované v jednom ze skandinávských jazyků nebo v angličtině. Všechny články mají anglický abstrakt. Obsah a abstrakt aktuálního čísla jsou k dispozici na webových stránkách asociace. [26]

4.1.4 Knihovny ve společnosti

Politicky nezávislá organizace Knihovny ve společnosti (*Bibliotek i Samhälle, BiS*) pracuje na sociální bázi na podpoře současného knihovnictví. Pro organizace představuje socialismus ideu lidského osvobození a vývoj založený na uspokojení potřeb a distribuci materiálů a sociálních zdrojů. Občané by sami měli vést společnost ve snaze dosáhnout těchto cílů co nejpříměji. [41]

4.1.5 Knihovnická unie

Knihovnická unie (*Bibliotekarie Förbundet, BF*) je součástí Organizace pro dokumentaci, informace a kulturu (*Dokumentation, Information, Kultur, DIK*), odborové unie, která organizuje knihovníky, informační specialisty, studenty a další odborníky v oblasti knihovní a informační vědy, muzeí a archivů. Unie má asi 5 600 členů. Pracuje s tématy, které se dotýkají členů unie, jako například kvalita vzdělávání a školení, odborná a etická kritéria, profesionální vývoj, kulturní a informační politika. Unie vytvořila také například etický kodex pro knihovníky. [6]

4.1.6 Švédská unie oblastních úředníků

Švédská unie oblastních úředníků (*Sveriges Kommunal Tjänstemanna Förbund, SKTF*) je společensky rozdělená unie organizující lidi všech zaměstnání na stejném pracovišti. Unie má kolem 180 000 členů, včetně studentů a seniorů. 75 procent členů tvoří ženy. Unie je přidružená ke Švédské centrální organizaci zaměstnanců (*Tjänstemännens Centralorganisation, TCO*), která sjednocuje 1,3 milionů švédských úředníků v 18 uniích. Většina členů z knihovnického a informačního sektoru jsou zaměstnanci administrativy. [41]

4.1.7 Knihovnické muzeum

Potřeba uchovávat knihovnickou historii vedla v roce 1989 k založení Společnosti pro knihovnické muzeum v městě Borås z iniciativy Švédské školy knihovnictví a informační vědy. Muzeum tvoří kromě tištěných materiálů také nábytek, výpůjční systémy, sklady médií a další.

Nejvlivnější člen rady je městský a provinční knihovník v Borås, který má dobré spojení s příspěvkovými autoritami. V radě jsou také Švédská knihovnická asociace a Národní švédský svaz asociací dospělého vzdělávání. Prvním úkolem Společnosti bylo shromáždit zastaralé příslušenství knihoven v regionu Borås a použít ho na vytvoření muzea. V roce 1994 bylo Knihovnické muzeum otevřeno v budově, která dříve patřila Veřejné knihovně města Borås. Muzeum má stálou výstavu představující cestovní knihovny, farní knihovny, knihovny studijních kruhů Templářského řádu, pracujících, farmářů a obrozeneckého hnutí. Ukazuje také různé systémy akvizice a půjčování a proces, jakým se předchůdci dnešních veřejných knihoven vyvinuli ve veřejné knihovny v angloamerickém stylu. [4] [41]

4.2 Organizace podporující knihovny

Existuje několik společností, které pro knihovny zajišťují softwarové a hardwarové vybavení různého druhu: například pro knihovnický systém Axiell, inovační rozhraní, automatizaci knihovny podpořenou internetem a další. Je zde také mnoho sjednocených knihoven v různých společnostech. Zařazeny jsou do kategorie vědeckých a speciálních knihoven.

4.2.1 Agentura švédských knihovnických služeb

V Lundu, v jižním Švédsku se nachází Agentura švédských knihovnických služeb (*Bibliotekstjänst, BTJ*), společnost, která poskytuje širokou řadu služeb různým typům knihoven, knihkupcům, nakladatelům, společnostem a institucím. Záměrem Agentury je přispět ke vzdělávacímu a čtenářskému procesu

ve společnosti, tím, že poskytnou uživatelům přístup ke znalostem bez ohledu na médium či formu a časově a prostorově nezávislých. Každé dva týdny posílá Agentura knihovnám informace o nově vydaných knihách. Každoročně je Agenturou distribuováno asi 2 miliony svazků. Agentura švédských knihovnických služeb je také vedoucí společností ve vývoji počítačového systému pro veřejné knihovny (BUMS), který obsahuje řízení výpůjček i katalogizace. Tento systém však nepoužívají všechny knihovny, některé si zvolily svůj vlastní systém. Největší veřejná knihovna ve Stockholmu používá systém DOBIS/LIBIS.

Agentura má obrát asi 1 200 milionu švédských korun a zaměstnává 500 lidí. V Lundu se nachází hlavní sídlo společnosti a další pobočky jsou ve Stockholmu, Finsku a Dánsku. Majiteli Agentury švédských knihovnických služeb je Švédská knihovnická asociace společně se švédskou společností KF Invest. [5] [41]

4.2.2 Knižní a knihovnický veletrh v Göteborgu

V roce 1985 byl uspořádán první Knižní a knihovnický veletrh v Göteborgu – čistě jako obchodní veletrh pro knihovníky. Během let se veletrh vyvinul do podoby kulturního projevu a v současné době se stal největším knižním veletrhem v Severní Evropě, každoročně s více jak 100 000 návštěvníky. Společnost pro knihy a knihovny na Severu (*Bok & Bibliotek i Norden AB*) se podílí také na dalších kulturních akcích, jako například: Veletrh fotografií, Divadelní veletrh, Veletrh Severského muzea či Hudební veletrh. [41]

4.3 Spolupráce s ostatními severskými zeměmi

4.3.1 Scandia Plan

V roce 1956 bylo vytvořeno schéma spolupráce akvizičních oddělení jednotlivých severských zemí (Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko), které by sdílelo i získávání materiálů z jiných než severských zemí (včetně Islandu).

Šlo o takzvaný Scandia Plan. Jeho úkolem bylo, aby celkové literární zdroje byly bohatší a více diferenciované ve prospěch jednotlivých zemí i regionu jako celku. Účast v Plánu byla dobrovolná, a přestože si každá knihovna uchovala vlastní akviziční politiku jako předtím, očekávalo se, že Plán přinese úspory, pokud bude upuštěno od určitých akvizic a rozpočtové finance budou rozmístěny do ostatních oblastí. Devět univerzitních a národních knihoven si mezi sebou rozdělilo několik oblastí v rámci humanitních věd, ale speciální knihovny vytvořily své vlastní komise a rozdělily akvizice na základě zeměpisného původu nebo jazyka. Scandia Plan neměl žádný centrální úřad, žádný vlastní rozpočet, nebyly uchovány žádné statistiky a nové akvizice nebyly centrálně zapisovány. Práce Scandia Planu byla formálně přerušena v roce 1980 a jeho role v zlepšování přístupu k vědeckým materiálům byla zahrnuta do úkolů Severské komise pro vědecké knihovny, dokumentace a informace (*Nordiska Samarbetsorganet för Vetenskapliga Information, NORDINFO*). [9]

4.3.2 Severská kulturní spolupráce

Severskou oblast tvoří Dánsko s autonomními oblastmi Faerské ostrovy a Grónsko, Finsko s autonomními Ålandskými ostrovy, Island, Norsko a Švédsko. Dohromady mají populaci přibližně 23 milionů. Severské země jsou parlamentními demokraciemi a přestože oblast není spolkovým státem, v mnoha ohledech vytváří koherentní celek. Severská spolupráce je založena na společných hodnotách sdílených lidmi v této oblasti, které jsou výsledkem jejich historických, kulturních a jazykových pout.

Severské země spolupracují ve všech oblastech lidských aktivit, v kultuře, vědě, vzdělání, průmyslu, obchodu a dalších. Mezi zeměmi byl vytvořen také volný pracovní trh.

Severská rada

Spolupráce mezi severskými zeměmi má dlouholetou tradici. Již ve 20. letech 20. století byly zřízeny Severské asociace, dobrovolné zájmové skupiny, které přibližovaly severskou spolupráci veřejnosti. Ve 20. a 30. letech také začala

neformální spolupráce na vládní úrovni, zahrnující počet vládních setkání. Na parlamentní úrovni začala spolupráce v 50. letech 20. století, kdy byla založena Severská rada (*Nordiska rådet*). První setkání zástupců různých severských parlamentů se odehrálo v roce 1953.

V současné době je spolupráce založena na Helsinské smlouvě z roku 1962, podle které mají Severské země ochraňovat a dále vyvíjet spolupráci v právních, kulturních, sociálních, ekonomických a komunikačních sférách.

Rozhodnutí o zahraničních a bezpečnostních politikách nemohla být prováděna společným Severským orgánem. Proto byla roku 1971 vytvořena Severská rada ministrů (*Nordiska ministerrådet*), která se podílí na spolupráci mezi vládami jednotlivých severských zemí. Zvažuje návrhy podané Severskou radou a má rozpočet na vytváření a podporu určitých typů severských aktivit. Severská rada ministrů má své ústředí v Kodani a Severská rada ve Stockholmu. [13]

Organizace

Za severskou kulturní spolupráci je zodpovědná Severská rada ministrů, tedy ministři kultury, školství a vědy. Spolupráce je formálně založena na Severské kulturní dohodě z roku 1971. Podle ní se severské země zavazují k posílení a zesílení své kulturní spolupráce, vyvíjení společného kulturního dědictví a zvyšování svých snah ve vzdělávání, vědě a dalších kulturních aktivitách.

Kulturní spolupráce byla částečně reorganizovaná v roce 1988, kdy ministři kultury, školství a vědy vypracovali speciální kulturní plán činnosti. Při této restrukturalizaci byly vytvořeny čtyři takzvané „umělecké komise“ pro divadlo a tanec, hudbu, umění a průmyslový design, literaturu a spolupráci veřejných knihoven. Kromě toho existují ještě komise pro masmédiá, zahraniční kulturní informace, sport a spolupráci mladých. Tyto komise jsou poměrně autonomní, pracují podle pravidel stanovených ministerstvy. V rámci těchto pravidel mohou podporovat či vytvářet projekty, které se jim zdají vhodné.

Spolupráce v oblasti vzdělávání se zaměřuje zejména na vývoj společných projektů, například na výměnu zkušeností či na studentskou a profesorskou mobilitu. V souvislosti s touto činností byl zahájen program NORDPLUS, severský ekvivalent programu ERASMUS, který umožňuje studentům

a učitelům studovat či navštívit a strávit nějaký čas na jiné severské škole či univerzitě.

Ve vzdělávání dospělých je důraz kladen především na celoživotní vzdělávání a mnoho aktivit je soustředěno do lidové akademie ve švédském Göteborgu. Školský sektor je také zodpovědný za jazykový program NORDMÅL, zaměřující se na upevňování pozice neskandinávských jazyků, jako je finština či islandština. Tento program je také významný pro spolupráci na literárním a knihovním poli.

Za oblast literatury a veřejných knihoven je zodpovědná komise pro literaturu a veřejné knihovny NORDBOK. V komisi jsou zastoupeni jak představitelé literatury – autoři i odborníci z časopisů, novin a univerzit, tak nakladatelé a knihkupci. Z veřejných knihoven přicházejí zástupci na centrální pozice v oblasti severských knihoven. Členové reprezentují také všechny severské jazyky. Rozpočet komise je něco přes 4 miliony dánských korun (DKK), největší část rozpočtu jde na podporu různých programů.

Přestože severská literatura může být v originále čtena i v sousedních státech díky společnému jazykovému základu, není o tuto literaturu takový zájem. Proto vytvořila Severská rada ministrů podpůrný program na překlad severské literatury do ostatních severských jazyků. Tento program je spravovaný komisí NORDBOK.

Další program řízený komisí NORDBOK se zabývá spoluprací veřejných knihoven. Každý rok jsou organizovány kurzy na současná témata pro knihovnické zaměstnance, podpůrný program může být použit také na zprávy a další informace. Publikované byly například zprávy o knihovnické etice a systému veřejných knihoven na Severu.

Komise NORDBOK se v minulých letech snažila navázat dialog s odborníky z Jižní Evropy, který by vedl k výměně informací a zkušeností. NORDBOK také podporuje severské kurzy pro spisovatele beletrie, které se konají každý rok ve Švédské komunální škole.

Jedním z charakteristických rysů programů vytvářených komisí NORDBOK je to, že dotace nepokrývá nikdy celkové náklady projektu. Vyžadováno je i určité

množství vlastního financování. Nakladatelé, kteří obdrží podporu na překlady, sami platí další vydavatelské náklady.

Významným tématem je distribuce literatury. Diskutována byla severská síť knihkupců, která by zajistila distribuci literatury za hranice severských zemí. Každý rok je publikovaná brožura „*Čti něco severského*“ (*Läs något nordiskt*), která je spojována s každoročním udílením Severských literárních cen severským autorům. [19]

5 KNIHOVNICKÝ ZÁKON POVINNÝ VÝTISK

5.1 Knihovnický zákon

Švédský knihovnický zákon byl přijat 20. prosince 1996, s platností od 1. ledna 1997. Znění zákona je převzato z neoficiálního anglického překladu švédského Ministerstva kultury.

V souladu s rozhodnutím Švédského parlamentu (*Riksdag*) je ustaveno následující.

Paragraf 1

Zákon reguluje knihovnické služby poskytované veřejnými agenturami.

Paragraf 2

Za účelem prosazení zájmu o čtení, literaturu, informace, osvětu, vzdělání a kulturní aktivity obecně, měl by mít každý občan přístup do veřejné knihovny. Veřejná knihovna by měla pracovat na zajištění dostupnosti databázových informací všem občanům. Každá oblast by měla mít veřejnou knihovnu.

Paragraf 3

Veřejnosti by mělo být umožněno vypůjčení literatury z veřejných knihoven na specifikované období a bez poplatků. Toto opatření nezamezuje poplatkům spojeným s výdaji za kopírování, poštovné a upomínek na vrácení médií po uplynutí výpůjční doby.

Paragraf 4

V každém kraji by měla být krajská knihovna. Krajské knihovny by měly podporovat veřejné knihovny v kraji doplňkovým zajištěním médií a dalších regionálních knihovnických funkcí. Pro tyto účely by v kraji mělo existovat jedno či více výpůjčních středisek.

Paragraf 5

V rámci povinné devítileté školní docházky a středních škol by měly být k dispozici vhodně vybavené školní knihovny, které by povzbuzovaly zájem

žáků o čtení a literaturu a také uspokojovaly jejich studijní potřeby během vzdělávání.

Paragraf 6

Na všech univerzitách a vysokých školách by měl být přístup k univerzitním knihovnám. Tyto knihovny by měly být, v rámci vzdělávacích a výzkumných programů na univerzitách a vysokých školách, odpovědné za knihovní služby pro tyto instituce a ve spolupráci s knihovními službami ve Švédsku obecně poskytovat tyto služby.

Paragraf 7

Jednotlivé švédské oblasti jsou zodpovědné za veřejné a školní knihovny. Krajské rady zodpovídají za krajské knihovny a knihovny na univerzitách a vysokých školách, pro které jsou tyto rady zřizujícími institucemi. Za ostatní univerzitní a vysokoškolské knihovny, výpůjční střediska a také za knihovny, které odděleně slouží přímo státu, je zodpovědný stát.

Paragraf 8

Veřejné a školní knihovny by měly věnovat zvláštní pozornost postiženým lidem, imigrantům a dalším minoritám mimo jiné poskytováním literatury v jiném než švédském jazyce a ve formách přizpůsobených potřebám těchto skupin.

Paragraf 9

Veřejné a školní knihovny by měly také věnovat speciální péči dětem a mládeži poskytováním knih, informačních technologií a dalších médií odpovídajících jejich potřebám za účelem podporovat jazykový vývoj a povzbuzovat čtení.

Paragraf 10

Krajské knihovny, výpůjční střediska, univerzitní a vysokoškolské knihovny, vědecké knihovny a další knihovny zřízené státem by měly dát literaturu ze svých sbírek zdarma k dispozici veřejným knihovnám a i jinak spolupracovat s veřejnými a školními knihovnami a podporovat je v jejich snahách o poskytování kvalitních knihovních služeb svým uživatelům. [41]

Změny a výhledy knihovnického zákona

Od 1. ledna 2005 obsahuje Švédský knihovnický zákon dodatek, který mimo jiné říká, že: „Knihovny a autority odpovědné za knihovny v rámci veřejně financovaného systému knihoven spolu mají spolupracovat. Oblastní a krajské rady mají přijmout plány pro aktivity svých knihoven“ [1]. Tento výrok, chybějící v prvním znění zákona z roku 1997, je výsledkem dlouhodobých lobbyistických snah Švédské knihovnické asociace. Knihovním plánem je zde myšlen správní dokument, který zaručuje politickou podporu a zahrnuje analýzu celkových knihovních potřeb správní oblasti a prostředků k naplnění těchto potřeb. Kromě knihovnických aktivit obsahuje knihovní plán také potřeby týkající se vzdělávání, ošetrovatelské a lékařské péče knihovníků. Podle Knihovnické asociace by plán měl být založený na Manifestu UNESCO o veřejných knihovnách a Manifestu školních knihoven.

Co však znamená dodatek ke Knihovnickému zákonu v praxi? Názory na tento problém se různí. V některých oblastech se k tomuto nápadu objevuje jistý odpor. Příprava a sepisování plánů totiž zahrnuje zvláštní práci a může také vyžadovat mnoho času. Často dochází také k porušování zákona a podstatnou otázkou tak pravděpodobně je, kdo vlastně hraje roli „knihovní policie“ (*library police*)? Knihovnický zákon neposkytuje žádnou možnost uplatňování sankcí proti knihovnám a jiným informačním institucím, které zákon porušují. Již před obnovou Knihovnického zákona se objevovalo jasné porušování zákona. Například způsob, jakým jsou řízeny školní knihovny po celém Švédsku, je přímým porušením Knihovnického zákona a v budoucnu bude pravděpodobně hlavním tématem jednání Knihovnické asociace. [1]

5.2 Povinný výtisk

5.2.1 Charakteristika povinného výtisku

Předmětem povinného výtisku se stává dokument, který je rozmnožován a vydáván se záměrem zpřístupnění veřejnosti. Dokument může být vytvořen ve Švédsku či v zahraničí, ale primární rozšiřování musí být zamýšleno ve Švédsku.

Zpřístupnění znamená, že výtisky jsou prodávány, pronajímány, půjčovány nebo rozšiřovány mezi širokou veřejnost různými cestami. Může to také znamenat, že obsah dokumentu je veřejně reprodukován nebo je předváděn jako výnosná aktivita před velkým soukromým shromážděním (například promítání kinofilmu).

Na metodě rozmnožování nezáleží (zda jde o ofsetový tisk, fotokopii či digitální tisk), hlavní je to, že dokument je distribuován v širokém měřítku.

Pouze u elektronických dokumentů je počet kopií zákonně specifikovaný a to na 50 kopií. Co se týče tištěných dokumentů, požaduje se pracovní základna alespoň 30 a více kopií.

Dosud není ve Švédsku vyžadován povinný výtisk u webových dokumentů. Například nahrazení webového dokumentu papírovou kopií pro archivní účely není dlouhodobě akceptovatelné řešení. Povinný výtisk má být odevzdáván v takovém formátu, ve kterém je vytvářený pro veřejnost. Z tohoto důvodu se nearchivují tištěné webové stránky.

Nezměněné dotisky jsou také předmětem povinného výtisku.

Do kategorie předmětu povinného výtisku patří například: Bibliografie, biografie, beletristická literatura, knihy o umění, konferenční materiály, periodika, statistiky, zprávy, plakáty, prospekty, školní katalogy a noviny, almanachy, elektronické dokumenty, turistické brožury, divadelní, koncertní a filmové programy, kalendáře, deníky, pohlednice, mapy, libreta, normy, zvukové záznamy, počítačové hry, příručky, výukové materiály a mnoho dalších.

5.2.2 Cíle povinného výtisku

- Propagovat výzkum a vzdělání ve Švédsku.
- Zajistit individuální právo na rovnocenný přístup k informacím.
- Přispět k budoucímu vývoji ochrany švédského kulturního dědictví.

Povinný výtisk tvoří také základ švédské národní bibliografie.

5.2.3 Kdo odevzdává povinný výtisk

Existují tři velké skupiny, které jsou zodpovědné za posílání povinného výtisku.

Jsou to:

Tiskařské a rozmnožovací společnosti – které sami tisknou nebo jinak rozmnožují publikace pro rozšiřování mezi široký okruh lidí.

Nakladatelé/ nakladatelské firmy – které dokument vytiskly, nebo poslaly na vytištění do zahraničí, které vydávají elektronické dokumenty na kompaktních discích a vydávají také publikace na smíšených médiích (tištěný dokument společně s video či audio kazetou).

Distributoři – kteří ve Švédsku rozšiřují publikace vyrobené v zahraničí. Publikace však musí mít spojení se Švédskem a do země musí být uveden velký počet kopií.

Dokumenty tištěné ve Švédsku, v zahraničí a publikace na smíšených médiích jsou doručovány jednou za tři měsíce. Elektronické dokumenty, zvukové, video záznamy a ostatní multimedia mají lhůtu během jednoho měsíce od data prvního zpřístupnění dokumentu veřejnosti.

Počet kopií

Pokud nařízení o povinném výtisku zahrnuje sedm kopií, po jedné kopii má být zasláno každé ze šesti univerzitních knihoven a jednu obdrží Královská knihovna.

Pokud nařízení stanovuje dvě kopie, jedna je poslána Královské knihovně a druhá Univerzitní knihovně v Lundu.

Je-li v nařízení pouze jedna kopie, jejím příjemcem je Státní zvukový a obrazový archiv.

Sedm kopií se odevzdává u: tištěných dokumentů a publikací na smíšených médiích, elektronických dokumentů s textem a pevnými obrázky.

Dvě kopie: dotisky

Jedna kopie: multimedia, radiové a televizní programy, filmy, samostatně vydávané video a zvukové nahrávky. [15]

5.2.4 Instituce, které získávají povinný výtisk

Po jedné kopii má být zasláno těmto institucím:

- Královská knihovna
- Univerzitní knihovna v Lundu
- Univerzitní knihovna v Göteborgu
- Univerzitní knihovna v Linköpingu
- Univerzitní knihovna ve Stockholmu
- Univerzitní knihovna v Umeå
- Univerzitní knihovna v Uppsale

5.2.5 Materiály, které nejsou předmětem povinného výtisku

- kopírované knihy
- dokumenty tištěné ve Švédsku, ale určené pro rozšiřování v zahraničí
- formuláře
- oficiální zprávy
- tiskové zprávy
- sekundární informace (například soubory článků, souhrny zpráv a další) vytvořené pro interní činnost
- takzvané zakázkové články, například když nakladatel koupí právo na distribuci zahraničních publikací ve Švédsku a uvádí je prostřednictvím mnoha článků

- výukové materiály pro školení zaměstnanců
- firemní vizitky
- pracovní materiály, jako například záznamy a zápisy

5.2.6 Zákon o povinném výtisku

Švédský Zákon o povinném výtisku je jedním z nejstarších svého druhu na světě. První švédský zákon byl vydán v roce 1661 jako oficiální vládní nařízení. Všichni existující tiskaři měli nařízeno odevzdávat dva exempláře každého vytištěného dokumentu Královskému kancléřství ještě před jejich rozšiřováním mezi širokou veřejnost.

Během století prošel zákon množstvím revizí. Největší změna byla provedena v roce 1979, kdy se do zákona začaly zahrnovat také tzv. kombinované materiály, například tištěný dokument společně s audio kazetou. Aby bylo dosaženo legálního pokrytí nových médií (kompaktních disků), byla v roce 1993 představena nová revize a o dva roky později došlo i ke změně zákona. Tato verze Zákona o povinném výtisku je stále v platnosti (*SFS 1993:1392 a SFS 1995:1375*).

V současné době je zkoumána možnost zákonného shromažďování online dokumentů souvisejících se Švédskem. Zpráva o takzvaném elektronickém ukládání byla vydána ke zvážení v lednu 1999. [15]

5.2.7 Nařízení

Nařízení vztahující se k povinnému výtisku (*SFS 1993:1439*) reguluje aplikaci Zákona o povinném výtisku u přijímajících institucí. Nařízení stanovuje, že Královská knihovna obdrží národní kopii a Lundu je odevzdávána rezervní kopie.

Uchovávání

Kopie v univerzitních knihovnách jsou uchovávány v souladu s předpisy vytvořenými jednotlivými univerzitami, zatímco Královská knihovna a Lundská

univerzitní knihovna se Státním zvukovým a obrazovým archivem udržují své kopie pro budoucnost.

Dostupnost

Dokumenty jsou přístupné v budovách Královské knihovny a Státního zvukového a obrazového archivu. Kopie ukládané v ostatních knihovnách jsou dostupné v souladu s nařízeními jednotlivých univerzit.

Osvobození

Jakékoli osvobození od povinného výtisku je vydáváno Královskou knihovnou nebo Státním zvukovým a obrazovým archivem. Znamená to, že jsou uchovávány pouze jedna či dvě kopie titulu. Tyto úlevy jsou připouštěny jen ve skutečně ojedinělých případech.

Pokuty

Pokuty (a jejich velikost) za neplnění povinností spojených s povinným výtiskem jsou určovány Královskou knihovnou a Státním zvukovým a obrazovým archivem. [15]

6 ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo popsat a zanalyzovat vybrané otázky švédského knihovnictví se zaměřením na organizaci švédských knihoven, na otázky knihovnického zákona, povinného výtisku či knihovnických asociací.

Knihovnictví má ve Švédsku dlouholetou tradici o čemž svědčí mnohé historické snahy o vytvoření knihoven a také předchůdci, kteří významně ovlivnili vznik knihoven v dnešním pojetí. Kořeny švédského knihovnictví sahají až do 17. století a během svého vývoje prošly mnohými změnami, až si získaly význačné postavení ve společnosti jako informační, vzdělávací a kulturní instituce. Svě nezaměnitelné místo si knihovny udržely i v novém tisíciletí, v době vzniku a rozšiřování nových médií a informačních kanálů.

Švédsko patří mezi velice vyspělé státy, kultura a vzdělávání hrají významnou roli ve společnosti a tedy i knihovnám je věnována velká péče, neboť Švédové si uvědomují důležitost a nezbytnost jejich činnosti pro rozvoj moderní společnosti. Knihovnické služby jsou tu opravdu na velmi vysoké úrovni jak v oblasti personálního obsazení, počtu zařízení, tak i ve sféře materiálního zajištění. Ovšem nejvíce je tato skutečnost patrná zejména z přístupu veřejných knihoven ke svým čtenářům. Zvláštní pozornost je věnována knihovnickým službám pro specifické skupiny lidí, jako například etnické menšiny, imigranty, sluchově či jinak hendikepované osoby. Každá větší švédská veřejná knihovna má ve svých fondech literaturu v mnoha světových jazycích či zvukové knihy pro slabozraké a nevidomé. V takových službách vidím velký přínos veřejnému knihovnictví, neboť knihovny tím značně rozšiřují okruh svých čtenářů a naplňují podstatu veřejných knihoven, jako institucí přístupných všem lidem bez rozdílu věku, rasy, náboženství, sociálního postavení či zdravotního postižení. Specifikem švédského knihovnictví jsou mimo jiné také knihovny nemocniční, jejichž historie sahá až do počátku 20. století. Význam těchto knihoven shledávám v jejich univerzálním využití, neboť slouží jednak jako odborné lékařské knihovny pro lékaře a zdravotnický personál vůbec, ale současně i jako půjčovny knih a časopisů pro pacienty.

Se švédskými knihovnami je úzce provázáno mnoho organizací a institucí, které s nimi spolupracují a podporují či doplňují jejich činnost. Patří k nim různé knihovnické asociace, unie a další společnosti pracující nejen na národní, ale také na mezinárodní úrovni.

Švédské knihovnictví má díky své tradici velmi silnou pozici, kterou si snaží udržet i do budoucna. Velkou výzvou a problémem švédských knihoven však je to, jak zaujmout mladé knihovníky pro práci v knihovnách, vzhledem k tomu, že většina zaměstnanců současných dosáhne během 10 až 15 let důchodového věku. Tento problém se ostatně týká všech veřejných služeb. A proto si švédští knihovníci dávají za cíl nalézt odpověď na otázku, proč by se mladí měli rozhodnout právě pro takovou práci.

Ze znalostí získaných studiem podkladů pro svou diplomovou práci a také z osobních zkušeností nabytých během studia ve Švédsku usuzuji, že systém švédského knihovnictví je opravdu propracovaný, zejména v oblasti knihovnických služeb a švédské knihovnictví se tak může řadit v této kategorii mezi světovou špičku. Samozřejmě nejsem ze své pozice oprávněna hodnotit či srovnávat švédské knihovnictví se situací v jiných zemích, zejména bez předchozího důkladného studia tohoto problému. Porovnávání s ostatními knihovnickými systémy ani nebylo účelem této diplomové práce. Nicméně se domnívám, že švédský systém knihoven by mohl sloužit do jisté míry jako vzor, případně být alespoň určitou inspirací pro vylepšení knihovnictví ostatních států. Na mysli mám zejména knihovnictví české, jehož systém je mi z pochopitelných důvodů nejbližší. Při vyjádření tohoto názoru vycházím zejména z toho, jaké významné místo zaujímají švédské knihovny a knihovnictví v oblasti národní kultury a vzdělávání.

Ve své práci jsem se pokusila zmapovat situaci švédského knihovnictví charakteristikou určitých oblastí toho problému. Téma knihoven a knihovnictví ve Švédsku je však velice široké a je možno ho nahlížet z mnoha úhlů pohledů. Tato diplomová práce se zaměřila jen na vybrané otázky švédského knihovnictví, nekladla si za cíl poskytnout podrobný přehled o jeho stavu a připouští tedy i možnost další analýzy tohoto tématu.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

1. AAGÅRD, Martin. Library Legislation. The Swedish Law enforcement. *Nordic Libraries and their organisations in the 21st Century. International Federation on Library Associations and Institutions. 71th IFLA General Conference. Oslo, 14-18 August 2005*, s. 8-9.
2. ANTONSSON, Birgit. The National Library's Role in Developing a National Information Policy – the Case of Sweden. *International Federation on Library Associations and Institutions. 56th IFLA General Conference. Stockholm, 18-24 August 1990*. Booklet 1, Division of General Research Libraries. Section of National Libraries, s. 14-19.
3. ARVIDSON, Lars. The Study Circle Library in a Historical Perspective. *International Federation on Library Associations and Institutions. 56th IFLA General Conference. Stockholm, 18-24 August 1990*. Booklet 7, Division of Education and Research, s. 75-78.
4. *Biblioteksmuseet i Borås* [online]. Borås: [1994], Senast uppdaterad 2006-1-19 [cit. 2006-02-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.bimu.net/>>.
5. *Bibliotekstjänst: BTJ* [online]. Lund : [1984] [cit. 2006-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.btj.se/>>.
6. *Dokumentation, Information, Kultur: DIK* [online]. Nacka : [2001] [cit. 2006-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.dik.se/>>.
7. FEATHER, John; STURGES, Paul. *International Encyclopedia of Information and Library Science*. New York, London: Routledge, 1997. 492 s. ISBN 0-415-09860-2.

8. GOMER, Eva; ÅBERG, Gösta. *Prismas moderna engelska ficklexikon*. Stockholm: Bokförlaget Prisma, c1974. 432 s. ISBN 91-518-1148-0.

9. HANNESDÓTTIR, Sigrún, Klara. *The Scandia Plan: A Cooperative Acquisition Scheme for Improving Access to Research Publication in Four Nordic Countries*. Metuchen, N.J.: Scarecrow Press, 1992. 340 s. ISBN 0810825406.

10. *Högskolan i Borås* [online]. Borås : [1999] , Senast uppdaterad: 2006-02-15 [cit. 2006-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.hb.se/>>.

11. *Högskoleverket: HSV* [online]. Stockholm: [2004], Senast uppdaterad: den 31 januari 2006 [cit. 2006-02-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.hsv.se/>>.

12. *Immigrant Institutet* [online]. Borås: 1996, Senast uppdaterat i maj 2005 [cit. 2006-02-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.immi.se/>>.

13. ISACSSON, Bert. How the Nordic Council works. *International Federation on Library Associations and Institutions. 56th IFLA General Conference. Stockholm, 18-24 August 1990*. Booklet 1, Division of General Research Libraries. Section of Parliamentary Libraries, s. 43-50.

14. *Kulturrådet* [online]. Stockholm: Statens Kulturråd [cit. 2005-12-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.kulturradet.se>>.

15. *Kungliga Biblioteket: KB* [online]. Stockholm: c2004 , Senast uppdaterad: 2004-01-29 [cit. 2005-12-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.kb.se>>.

16. LIDMAN, Tomas. *Libraries in Sweden*. Stockholm: The Swedish Institute, 1990. 7 s.

17. MERTA, Augustin; MERTO VÁ, Dagmar. *Anglicko – český slovník knihovnictví a informatiky*. Praha: Leda, 1994. 176 s. ISBN 80-901664-2-3.
18. PERSSON, Tove. Buying Media for Everyone. Public library acquisition in Scandinavia. *International Federation on Library Associations and Institutions. 56th IFLA General Conference. Stockholm, 18-24 August 1990*. Booklet 5, Division of Collections and Services, s. 5-9.
19. SANDELIN, Ann. Nordic Cultural Cooperation. In *Nordic Public Library Policy – with an eye to the rest of Europe. Conference report. Stavern, Norway, 3-12 September 1991*, s. 9-12.
20. Scandinavian Public Library Quarterly: SPLQ [online]. Published by the Nordic Public Library Authorities. *Copenhagen: Danish National Library Authority*, [2001] [cit. 2005-12-01]. 4x ročně. Dostupný z WWW: <<http://www.splq.info>>. ISSN: 1604-4843.
21. SEWALL, Lena. Development of Hospital Libraries in Sweden. *International Federation on Library Associations and Institutions. 56th IFLA General Conference. Stockholm, 18-24 August 1990*. Booklet 2, Division of Special Libraries, s. 35-38.
22. *Skolverket: SV* [online]. Stockholm : [2003] , Senast granskad: 8 februari 2006 [cit. 2006-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.skolverket.se/>>.
23. SØNNELAND, Helge M. Cultural Policy in Nordic countries. In *Nordic Public Library Policy – with an eye to the rest of Europe. Conference report. Stavern, Norway, 3-12 September 1991*, s.13.

24. *Statens Ljud – och Bildarkiv: SLBA* [online]. Stockholm: Senast uppdaterad: 2006-01-19 [cit. 2006-02-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.ljudochbildarkivet.se/>>.
25. *Svensk Biblioteksforening: SAB* [online]. Stockholm: [1996] [cit. 2006-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.biblioteksforeningen.org/>>.
26. *Svensk Förening för Informationsspecialister: TLS* [online]. Stockholm: Uppdaterad: 2005-10-25 [cit. 2005-12-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.tls.se>>.
27. *Svenska Akademiens Nobelbibliotek* [online]. Stockholm: Svenska Akademien, c2005 [cit. 2006-02-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.nobelbiblioteket.se/>>.
28. *Svenska Barnboksinstitutet: SBI* [online]. Stockholm: Kungliga Biblioteket, [1998] , Uppdaterad 16 februari 2006 [cit. 2006-02-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.sbi.kb.se>> .
29. *Sveriges Kommunal Tjänstemanna Förbund: SKTF* [online]. Stockholm: c2004 [cit. 2006-02-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.sktf.se/>>.
30. *Talboks - och Punktskriftsbiblioteket: TPB* [online]. Enskede: [1999], Uppdaterad: 2006-01-23 [cit. 2006-02-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.tpb.se>>.
31. THOMAS, Barbro. Public Library Tradition in Scandinavia. In *Nordic Public Library Policy – with an eye to the rest of Europe. Conference report. Stavern, Norway, 3-12 September 1991*, s. 40-45.

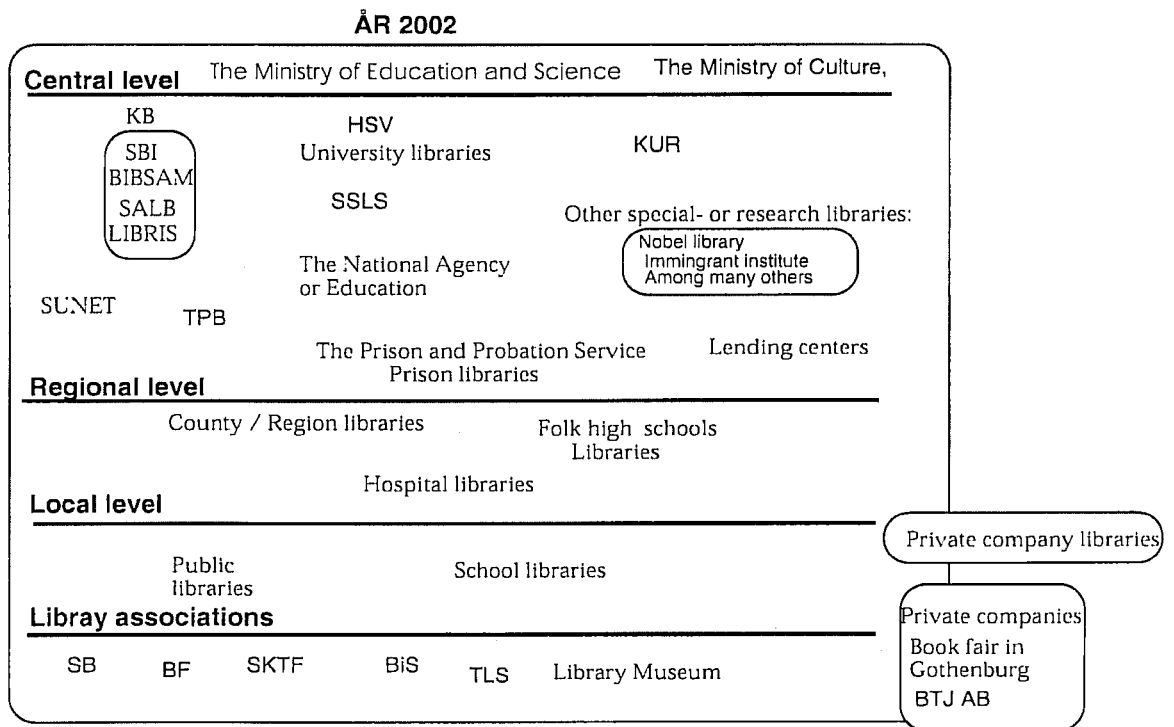
32. THORHAUGE, Jens. *New trends in Scandinavian public libraries*. Ballerup: Bibliotekscentralens forl., 1988. 125 s. ISBN 8755216226.
33. *Tjänstemännens Centralorganisation: TCO* [online]. Stockholm: 2003-05-15 [cit. 2006-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.tco.se/>>.
34. TÖRNGREN, Margareta; ALEXANDERSON, Bengt. *The Swedish Library System*. Stockholm: The Swedish Institute, 1984. 9 s.
35. TORSTENSSON, Magnus. Expectations and a Worthy, Respectable Position in Society: Means and Aims of Library Work Within the Early Labour Movement in Sweden. *Svensk Biblioteksforskning*. 1995:1, s. 16-26.
36. TORSTENSSON, Magnus. Is There a Nordic Public Library Model? *Libraries and Culture*. 1993, vol. 28, no. 1, s. 59-76.
37. TORSTENSSON, Magnus. Library History Research in Sweden. A field in Development. *Libraries and Culture*. 1990, vol. 25, no. 1, s. 11-26.
38. TORSTENSSON, Magnus. The development of the concept folkbibliotek in Sweden in the early twentieth century. In *Library and Information Studies: Research and Professional Practise. Proceedings of the 2nd British – Nordic Conference on Library and Information Studies. Queen Margaret College Edinburgh*. London: Taylor Graham, 1997, s. 220-242.
39. TORSTENSSON, Magnus. *The Role of Self-Directed learning in the Social Movements in Sweden – A Historical Perspective. A paper presented at the Adult Education as a Social Movement Conference. Wroclaw 16-19 October 1990*. Wroclaw, 1992, s. 79-90.

40. TORSTENSSON, Magnus. To Analyse Public Library Development: Some Theoretical and Methodical Considerations. In *Proceedings the 1st British – Nordic Conference on Library and Information Studies. The Royal School of Librarianship. Copenhagen, 1995*, s. 279-290.
41. TORSTENSSON, Magnus; MÄNTYKANGAS, Arja. On the Swedish Library Geography at the Beginning of the 21st Century. In *Continuity, culture, competition: the future of library and information studies education?: proceedings of the 4th British Nordic Conference on Library and Information Studies, 21-23 March 2001, Dublin, Ireland*. [Bradford]: MCB UP, c2002.
42. WIEGAND, Wayne A; DAVIS, Donald G. *Encyclopedia of library history*. New York, London: Garland Publishing, 1994. 707 s. ISBN 0-8240-5787-2.

8 SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha 1** **Schematické vyjádření jednotlivých úrovní švédského knihovnictví (rok 2002)**
- Příloha 2** **Schéma organizace Královské knihovny**
- Příloha 3** **Listy z nejvýznamnějšího rukopisu švédské Královské knihovny, Ďábelské bible, neboli Codex gigas**
- Příloha 4** **Plán kulturní spolupráce vlád Dánska, Finska, Islandu, Norska a Švédska**
- Příloha 5** **Rejstřík zahraničních institucí a pojmů**

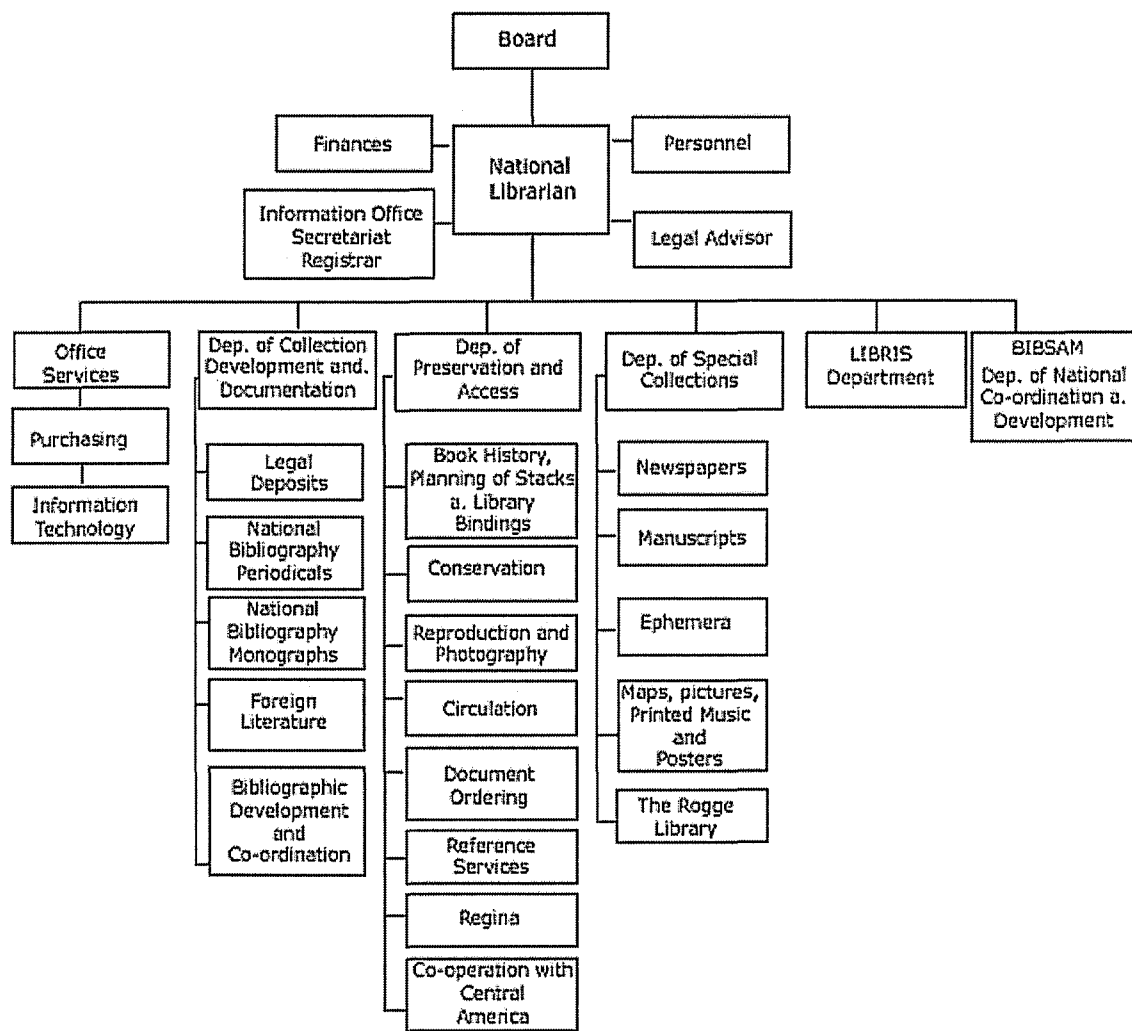
Příloha 1 Schematické vyjádření jednotlivých úrovní švédského knihovnictví (rok 2002)



The different levels shall be understood as different administrative levels.

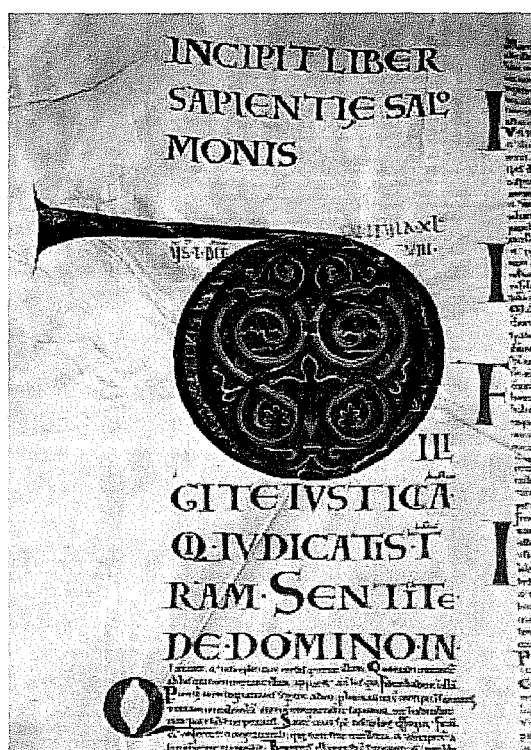
(TORSTENSSON, Magnus; MÄNTYKANGAS, Arja. **On the Swedish Library Geography at the Beginning of the 21st Century, c2002**)

Příloha 2 Schéma organizace Královské knihovny



(Královská knihovna: <http://www.kb.se/>)

Příloha 3 Listy z nejvýznamnějšího rukopisu švédské Královské knihovny, Ďábelské bible, neboli Codex gigas

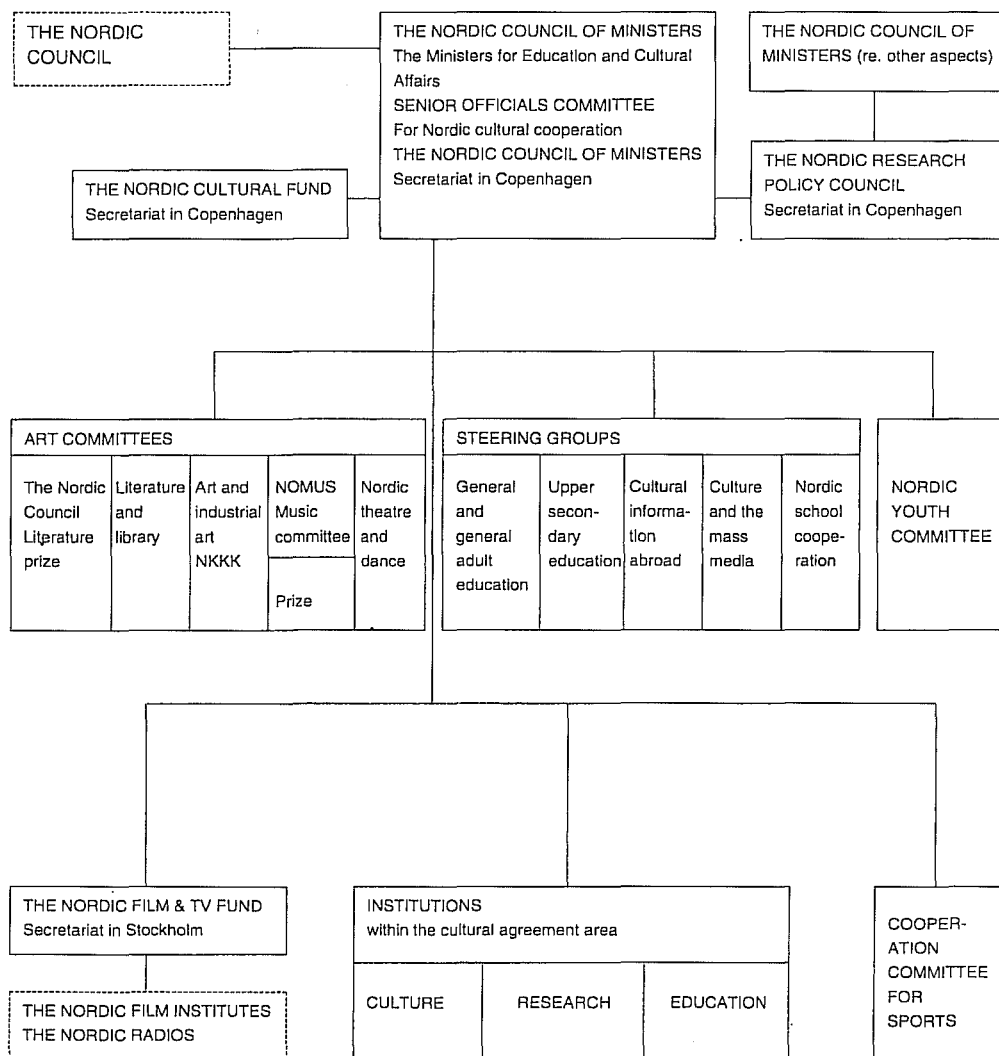


(Královská knihovna: <http://www.kb.se/>)

**Příloha 4 Plán kulturní spolupráce vlád Dánska, Finska,
Islandu, Norska a Švédska**

PLAN OF OPERATION

For the cooperation between the governments of Denmark, Finland, Iceland, Norway, and Sweden within the cultural agreement area.



(SANDELIN, Ann. Nordic Cultural Cooperation, 1991)

Příloha 5 Rejstřík zahraničních institucí a pojmů

Agentura švédských knihovnických služeb	<i>Bibliotekstjänst, BTJ</i>
Archiv historických památek	<i>Antikvitetsarkivet</i>
Asociace dělnického vzdělávání	<i>Arbetarnas Bildningsförbund, ABF</i>
Asociace švédských nakladatelů	<i>Svenska Bokförläggarföreningen</i>
Autorský zákon	<i>Copyright Law</i>
Dicksonova lidová knihovna	<i>Dicksonska folkbibliotek</i>
Digitálně přístupný informační systém	<i>Digital Accesible Information System, DAISY</i>
Dokumentační středisko institutu	<i>the Institute's Documentation Centre</i>
Evropská rada informačních asociací	<i>the European Council of Information Associations, ECIA</i>
Evropský úřad knihovnických, informačních a dokumentačních asociací	<i>the European Bureau of Library, Information and Documentation Associations, EBLIDA</i>
Göteborgská akademie	<i>Göteborgs högskola</i>
Göteborgská lidová knihovna	<i>Göteborgstads folkbibliotek</i>
Göteborgská městská knihovna	<i>Göteborgs stadsbibliotek</i>
Göteborgská univerzitní knihovna	<i>Göteborgs universitetsbibliotek</i>
Chalmers univerzita technologie v Göteborgu	<i>Chalmers University of Technology in Göteborg</i>
Imigrační institut	<i>Immigrant Institutet</i>
Knihovnická unie	<i>Bibliotekarie Förbundet, BF</i>
Knihovnické a informační centrum Karolinského institutu	<i>Karolinska Institute Library and Information Center</i>
Knihovnicko – informační systém	<i>Library Information System, LIBRIS</i>
Knihovnický zákon	<i>Library Law</i>
Knihovny ve společnosti	<i>Bibliotek i Samhälle, BiS</i>
Kolegium historických památek	<i>Antikvitetskollegiet</i>

Komise pro vědecké a technické informace	<i>Delegationen för Vetenskaplig och Teknisk Informations – Försörjning, DFI</i>
Koordinace výzkumu	<i>Co-ordination of Research</i>
Královská akademie literatury, historie a historických památek	<i>Vitterhets – historie – och antikvitetsakademien</i>
Královská akademie věd	<i>the Royal Academy of Science</i>
Královská hudební akademie	<i>the Royal Academy of Music</i>
Královská knihovna	<i>Kungliga Bibliotek, KB</i>
Královská literární akademie	<i>the Royal Academy of Letters</i>
Královské muzeum	<i>Kungliga Museum</i>
Královský archiv	<i>Riksarkivet</i>
Královský institut technologie ve Stockholmu	<i>Royal Institute of Technology in Stockholm</i>
Městská knihovna Malmö	<i>Malmö stadsbibliotek</i>
Městská knihovna ve Stockholmu	<i>Stockholms stadsbibliotek</i>
Mezinárodní federace knihovnických sdružení	<i>International Federation of Library Associations, IFLA</i>
Mezinárodní řád Templářů	<i>the International Order of Good Templars, IOGT</i>
Mezinárodní umělci ve Švédsku	<i>Internationella Konstnärer i Sverige, IKIS</i>
Ministerstvo školství a kulturních záležitostí	<i>Ministry of Education and Cultural Affairs</i>
Ministerstvo zemědělství	<i>Ministry of Agriculture</i>
Muzeum historie	<i>the Historical Museum</i>
Národní agentura na ochranu životního prostředí	<i>the National Environmental Protection Agency</i>
Národní knihovna psychologie a vzdělání	<i>the National Library for Psychology and Education</i>
Národní muzeum výtvarného umění	<i>the National Museum of Fine Arts</i>
Národní písemnictví	<i>Riksantikvarie</i>
Národní rada pro kulturní záležitosti	<i>Kulturrådet, KUR</i>
Národní rada profesionální bezpečnosti a zdraví	<i>the National Board of Occupational Safety and Health</i>

Národní spolek švédských imigrantů	<i>Immigranternas Riksförbund, IRF</i>
Národní úřad pro vyšší vzdělávání	<i>Högskoleverket, HSV</i>
Národní úřad pro vzdělávání	<i>Skolverket, SV</i>
Nobelova knihovna Švédské akademie	<i>Svenska Akademiens Nobelbibliotek</i>
Nordický souborný katalog periodik	<i>Nordic Joint Catalogue for Periodicals, NOSP</i>
Norská národní knihovna v Mo i Rana	<i>the National Library of Norway in Mo i Rana</i>
Norský filmový institut v Oslu	<i>the Norwegian Film Institute in Oslo</i>
Organizace pro dokumentaci, informace a kulturu	<i>Dokumentation, Information, Kultur, DIK</i>
Poradní úřad pro knihovny	<i>Library Adviser's Office</i>
Poštovní předpisy	<i>Postal regulation</i>
Přepisovací služba	<i>Punktskriftjänsten</i>
Rada pro plánování	<i>the Council for the Planning</i>
referenční knihovna Švédského institutu ve Stockholmu	<i>the Swedish Institute reference library in Stockholm</i>
Severská komise pro vědecké knihovny, dokumentace a informace	<i>Nordiska Samarbetsorganet för Vetenskapliga Information, NORDINFO</i>
Severská rada	<i>Nordiska rådet</i>
Severská rada ministrů	<i>Nordiska ministerrådet</i>
Severské muzeum	<i>the Nordic Museum</i>
Služba pro knihovny	<i>Library Service</i>
Společnost pro knihy a knihovny na Severu	<i>Bok & Bibliotek i Norden AB</i>
Společnost švédských knihovníků	<i>Svenska Bibliotekarie Samfundet, SBS</i>
Státní archiv médií v Århus	<i>the State Media Archive in Århus</i>
Státní zvukový a obrazový archiv	<i>Statens Ljud – och Bildarkiv, SLBA</i>
Stockholmská dělnická knihovna	<i>Stockholm's arbetarbibliotek</i>
Stockholmská škola ekonomie	<i>the Stockholm School of Economics</i>
Svaz imigrantských autorů ve Švédsku	<i>Sveriges Invandrarförfattares Förbund, SVIFF</i>

Švédská akademie	<i>Svenska Akademien</i>
Švédská asociace ilustrátorů	<i>the Swedish Association of Illustrators</i>
Švédská asociace informačních specialistů	<i>Svensk Förening för Informationsspecialister</i>
Švédská asociace nevidomých	<i>the Swedish Association of the Blind</i>
Švédská centrální organizace zaměstnanců	<i>Tjänstemännens Centralorganisation, TCO</i>
Švédská knihovna zvukových knih a Braillova písma	<i>Talboks – och Punktskrifts Biblioteket, TPB</i>
Švédská knihovnická asociace	<i>Sveriges Allmänna Biblioteksförening, SAB</i>
Švédská národní bibliografie	<i>Svensk bokkatalog</i>
Švédská společnost pro technickou dokumentaci	<i>Tekniska Litteratur Sällskapet, TLS</i>
Švédská škola knihovnictví a informační vědy	<i>Bibliotekshögskolan</i>
Švédská unie oblastních úředníků	<i>Sveriges Kommunal Tjänstemanna Förbund, KTF</i>
Švédská univerzitní počítačová síť	<i>Swedish Universities' Computer Network</i>
Švédská ústava	<i>the Swedish Constitution</i>
Švédský institut dětských knih	<i>Svenska Barnboks Institutet, SBI</i>
Švédský institut plánování a racionalizace	<i>the Swedish Planning and Rationalization Institute, SPRI</i>
Švédský parlament	<i>Riksdag</i>
Švédský pomocný benefiční zákon	<i>the Swedish Assistance Benefit Act</i>
Švédský úřad pro Braillovo písmo	<i>the Swedish Braille Authority</i>
Unie švédských spisovatelů	<i>Swedish Writer's Union</i>
Univerzita zemědělských věd v Uppsale	<i>the University of Agricultural Sciences in Uppsala</i>
Univerzitní knihovna v Lundu	<i>Lunds Universitetsbibliotek</i>
Univerzitní knihovna v Uppsale	<i>Uppsala Universitetsbibliotek</i>
Úřad Královské knihovny pro národní koordinaci a vývoj	<i>Sekretariatet för Nationell Samordning och Utveckling, BIBSAM</i>
Výpůjční knihovna pro pracující třídu	<i>Lån-bibliotek för arbetsklassen</i>